

VILLÁNYI PROFESSZOR

**IRTA
SZOMAHÁZY ISTVÁN**

TARTALOM

VILLÁNYI PROFESSZOR.

A tisztelgő látogatás.
Marie de Ville Anny.
Alice asszony.
Teóriák a szerelemről.
A beteg.
A királyi palotában.
A müncheni út előtt.
A hálókocsiban.
Az indus isten lábánál.
Mese a kalendáriumi vén emberről.
A titokzatos autó.
Őszi eső.
Csütörtök délután.
Levélváltás.
A sárga ház.
A végső út.
Gärtner kisasszony titkos útja.
Mariska akcióba lép.
Két asszony.
A detektiv.
Halál.
A déli napsugár felé.

ELBESZÉLÉSEK.

Mese a lantról.
Páfrány és Laki.
A hűtelen anyaföld.
Hófúvás.
A hímzett kötény regénye.

VILLÁNYI PROFESSZOR.

A tisztelgő látogatás.

A váróterem zsúfolva volt betegekkel, a kis szalonban, a pálmák alatt, elegáns asszonyok várták türelmetlenül, míg a jó Isten budapesti helytartója elé juthatnak, az üveges télikertben izgatott neuraszténások forgatták a *Fliegende Blätter* régi évfolyamait, de Villányi tanár szórakozottan leintette az inast, aki már háromszor is csodálkozva nyitotta ki a rendelőszoba szárnyas ajtaját. A tanár elgondolkodva dőlt hátra karosszékében, mely ott állt a túlhalmozott íróasztal előtt. Mint mindig, valahányszor nagyobb kitüntetés érte (pedig húsz év óta elég dicsőségben volt része), eszébe jutott nyomoruságos gyermekora, a diákévek millió nélkü-lözése, a fűtetlen szoba, ahol szigorlataira készült s a rideg, esős pénztelen juniusi nap, mikor végre az orvosi diplomáját megkapta. Egy krajcár nélkül, jó barátok és tekintélyes támogatók nélkül, magára hagyatva és koldusszegényen indult az életnek. És most, húsz évvel e nyári este után, Villányi professzor tagja volt a magyar főrendiháznak, négyemeletes házai voltak a körúton, felesége drágább ékszereket viselt, mint egy született hercegnő s két gyönyörű gyermekét Angliából szerződtetett nevelőnő dédelgette. Villányi professzor: ez a két szó fogalom-má lett az egész országban, a csálhatatlan és mindenható tudomány szimbolumává, mely tündöklő fénnel csillogott a betegszobák ágyai fölött. Az aggodás és a reménység, az életben való hit és a haláltól való félelem hömpölygő folyamként áradt az előkelő rendelő-szobába, ahol a komoly, de ezüstös fűrtjei alatt szeliden mosolygó földi isten az élet sebesült-jeit fogadta. A véget nem érő szomorú zarándokcsapat, mely eldugott hegyi falvakban, ismeret-letlen folyócskák mellett, nagyvárosi bérpalotákban és nádfödeles viskókban tengette életét, szinte beláthatatlan szalagként özönlött a férfiú elé, akiben egy felsőbb, titokzatos lényt sejtett. A szívek megdobogtak az izgalomtól, a tüdők zihálva szívták magukba a levegőt, a vér esze-veszetten rohant szűk csatornáiban, mielőtt Villányi tanár, kék szemeiben jóságos mosollyal, a megfőlebbezhetetlen ítéletet kimondta. A vonagló, félénk, áhítatos arcokhoz, melyek ajkait lesték, csupán homályos templomok kövein, havas téli alkonyatokon látni hasonlókat, a glóriás Madonna előtt, aki minden földi fájdalmat meggyógyít...

Hány év választotta el ezt a kivételes nagy embert attól az esős, nyári naptól, mikor új diplomája volt az egyetlen vagyona? A karrier, melyet azóta befutott, félszázadra is elég lett volna: pedig most úgy tűnt föl neki, mintha tegnapelőtt még kifényesedett gérokkban járt volna az Üllői-úton, súlyos gondokkal gyötrődve amiatt, hogy az apjához küldendő távirat költségeit előteremtse. Most egyszerre eszébe jutott minden apróság: a reggel, mikor édes apja váratlanul Budapestre érkezett, hogy orvos fiát a keblére szorítsa, az uzsorások, kik nagy rábeszélésre hiteleztek neki annyit, amennyiből a rendelőszoba butorait megvehette, a sivár ebédutáni órák, mikor hasztalan várta a betegeket, a sovány vacsorák, melyeket eldugott vendéglőkben költött el, a rossz, önmaga-gyártotta cigaretták, amikből száz darab csak ötven fillérjébe került s végre az a boldog, sohase remélt pillanat, mikor az öreg Toggenburg professzorral, a híres, goromba emberrel, aki Magyarország fél orvosi karát fölnevelte, összetalálkozott a régi Kerepesi-úton, a Rókus-kórház kápolnája előtt, ahol a vén tudós éppen a villamoskocsira várakozott.

- Amint látom, még maga se lett milliomossá, - mondta az egyenes beszédű aggastyán, kutató pillantást vetve egykori kedves tanítványa ruházatára.

Villányi némi szégyenkezés után elpanaszolta, hogy nemsokára körorvosi állást lesz kénytelen vállalni egy isten háta mögött fekvő faluban, mert Pesten még ahhoz sincs reménye, hogy a száraz kenyeret megkeresse. A tanár azonban haragosan félbeszakította.

- Sarlatán, vidéki felcser akar lenni, csak azért, hogy a bendőjét megtölthesse? Nem csodálkozom rajta, hiszen valamennyien azt várnák, hogy a pesti zsidó milliomosok aranytálcán kínálják maguknak a háziorvosi stallumot. Aki koplalni nem tud, menjen bankhivatalnoknak, vagy kereskedjék gabonával a Bánátban. Az igazi doktornak olyan a gyomra, mint a tevéé, aki tíz napig is meg tud élni táplálék nélkül. Különben mindegy, jöjjön el holnap a klinikára, majd kieszélünk valamit, hogy legalább a mindennapi sültecskéje meglegyen...

Villányi ez év szeptemberében második asszisztense lett az öreg Toggenburg tanárnak, két év múlva első tanársegéddé nevezték ki, s e pillanattól kezdve nem kellett többé hasztalanul várakoznia arra, hogy a lipótvárosi milliomosok aranytálcán hozzák neki a háziorvosi stallumot. Annyi volt a betege, hogy jóformán az orvosi lapjait se olvashatta, a jövedelméről legendákat beszéltek, a doktori hírneve pedig egyszerre elhomályosította a horizont legfényesebb csillagait is. A laikusok csodákat meséltek róla, kartársai pedig elismerték, hogy Európa legelső diagnosztái közül való. És még harminc éves se volt, mikor már naponként könyörgő, alázatos táviratokban hívták a vidéki nábobok betegágyához, akik bizonyára nem tudtak volna nyugodtan meghalni, ha a Villányi professzor asszonyosan ápolt, puha kezét még utoljára ott nem érzik a homlokukon...

A fiatal tanár egy vidéki útján szerezte a feleségét is: egy téli napon különvonaton vitték le rácfalusi Török Árminhoz, a Dunántúl leggazdagabb malomtulajdonosához, aki nagyra volt vele, hogy hetvenhatéves koráig még a feje se fájt. A hirtelen tüdőgyulladásra, mely a piros-pozsgás óriást orvul leterítette, már a híres tudós se segíthetett; de utazásának mégis volt valami eredménye: Török Alice, egy huszonkésztendős, gyönyörű leány, aki mindaddig gögös lenézéssel, romantikus álmok felhőfátyolába burkolózva járt a kisváros utcáin, szinte ész nélkül beleszeretett a komoly és ünnepies modorú férfiúba, akire haldokló édesapja az utolsó pillantását vetette. A fiatal leányt jogosan tartották büszke és kissé beszámíthatatlan teremtnak: a kisváros ügyvédjeivel, földbirtokosaival és hivatalnokaival nem állt szóba, három nyelven úgy beszélt, mint magyarul s az apja villája mögött fejedelmi műtermet rendezett be, ahol a Rembrandt mester önérzetével alkotta meg dilettáns csendéleteit. A regényes nevű fiatal hölgy afféle száműzött királykisasszonyként járt a poros, vidéki mezővárosban, melynek lakóit kulturátlan vadembereknek tartotta. De a dúshajú, szeliden mosolygó tanárt, aki egy hetvenéves bölcs komolyságával beszélt vele, s akinek rózsás arcszíne kellemesen megdobogtatta a szívét, csodamódra imponált az elkapott kis hercegnőnek: talán életében először lesütötte a szemét, mikor a búcsúzáskor kezét szorítottak egymással, s közmondásos impertinenciája, mellyel a férfiakat kezelte, most váratlanul csődöt mondott. Alice kisasszony a következő év tavaszán, valami gyanús vérszegénység örve alatt, megjelent édesanyjával a tanár rendelőszobájában, s miután néhányszor együtt vacsoráztak az egyik dunaparti fogadóban, készséggel hajlandónak mutatkozott arra, hogy bájos lényét és legendásan dús hozományát a boldog Villányi rendelkezésére bocsássa...

Nyolc éves házassága alatt - ennyi ideje volt most, hogy Török Alicet feleségül vette - Villányi tanár oly zavartalanul boldognak érezte magát, hogy jóformán nem is voltak többé kielégítetlen vágyai. Negyven éves volt, de a hajába már ősz szálak vegyültek, Alice még innen volt a harmincon, de alig látszott többnek huszonöttnél. Rózsás, franciásan karcsú, kissé tartózkodó, de alapjában jószívű asszony volt, akinek gögös szempillantása mindig érzelmessé lágyult, ha két bájos kis leánya a gyermekszobában eléje futott. A híres professzor nem panaszkodhatott sorsa ellen: családi köre harmonikusan finom, közpályája ragyogó és diadalmas volt, s meglett férfikora ellenére oly fiatalnak érezte magát, mintha csak most hagyta volna el az egyetem tantermét. Vagyonát többre becsülték egymillió aranykoronánál, a király az ország peerjei közé emelte s a beavatottak már arról beszéltek, hogy nemsokára beírják nevét a bárók aranykönyvébe is. Mi kell még több az emberi boldogsághoz? Villányi tanárt,

amíg most álmodozva hátradőlt rendelőszobája karosszékében, egyszerre átvilágította az a tudat, hogy tökéletesen betöltötte földi hivatását, s ekkor gyöngén elmosolyodott és ezt gondolta magában:

- Amikor húsz évvel ezelőtt a nikkellórám elzalogosítottam, csak hogy egy harminckrajcáros táviratot küldhessek az édesapámnak, ugyancsak nem gondoltam volna, hogy valamikor a király szárnysegéde tesz majd nálam tisztelgő vizitet...

A híres belgyógyászt ugyanis ma nagy kitüntetés érte: gróf Harzburg-Waldeck, a király adjutánsa, tisztelgett nála, hogy élőlőszóval is köszönetet mondjon neki élete megmentéseért. A gyönyörű szál katona, akit egy influenzás láz ledöntött a lábáról, tízheti szobafogság után legelőször a Villányi-palotába hajtatott, hogy még egyszer megszorítsa a doktora ügyes és csodátevő kezét. Mikor Villányiné később - mintegy véletlenül - benézett a szalonban, a fiatal ezredes udvariasan kezét csókolt neki és lelkes tekintettel mutatott a szeliden mosolygó tanárra.

- Méltóságos asszonyom, - mondta elragadtatva, - a rangomat a felséges úrnak köszönhetem, de az életemmel mindig a férjének leszek adósa...

A keztyűs katona negyedóraig csevegett a szép asszonnyal, s mikor utóbb, rövid búcsúzkodás után, távozni készült, szerényen kikérte magának azt a kegyet, hogy alkalomadtán még tisztelkedhessen az orvosa házában.

- A hálámat úgyis csak részletekben tudom letörleszteni, - mondta meghatott pillantással.

Villányi tanár most még egyszer behúnyta a szemét, s mialatt a betegek türelmetlenül izegtek-mozogtak a várószobákban és a télikertben, egy pillanatig valami gyermekes hiúsággal gondolt a felesége boldog és meglepett arcára, mellyel vendége áradozó hálakitöréseit fogadta.

- Az asszonyok mind felnőtt babák, - gondolta jóakaró elnézéssel.

Föhlállott, összegombolta a redingotját, majd intett az inasnak, hogy bebocsáthatja hozzá a betegeket. És ekkor önkéntelenül abba az ünnepies pózba helyezkedett, melytől a legtudósabb professzor se tud szabadulni, ha a rendelő-óráját megkezdi...

Marie de Ville Anny.

Tizenegy óra volt. Villányi tanár befejezte klinikai előadását s városszerte ismert fogatán, mely előtt szénfekete orosz lovai ügettek, elgondolkodva végighajtatott az Üllői-úton. Ez a rövid kocsikázás képviselte mindennapi életében a pihenés perceit: különben kora reggeltől késő estig se jutott ideje ahhoz, hogy a könyveit olvassa, a feleségével foglalkozzék, vagy a társaság iránt való kötelességeinek eleget tegyen. A klinika, ahol nyolcvan beteget, éjszakai virrasztástól kimerülve, szívszorongva várta, hogy a vaságyak komor utcájában megjelenjék, előkelő házai, melyekben kényeskedő álpáciensek nyögdécseltek, a rendelő-óra, mely naponként belenyult a késő estébe, jóformán arra se hagytak időt neki, hogy a torkát egy pohár langyos tejjel fölfrissítse vagy hogy a leánykái hidegtől kipirult arcocskáját megsimogassa. A professzor néha derüsen, tréfás megbotránkozással rázta meg a fejét, s míg a gyalogjáró közönsége mély tisztelettel kalapot emelt előtte, mosolyogva így szólott magában:

- Ezek a szegény emberek kivétel nélkül irigylük a sorsomat, pedig voltaképpen épp oly agyonhajszolt rabszolga vagyok, mint azok, akik valaha a délamerikai cukorültetvényeken dolgoztak. És ez, sajnos, mindaddig így fog tartani, amíg a két kis leányomat férjhez nem adom, mert akkor - ha törik, ha szakad - minden percemet az unokáim nevelésére fogom fordítani...

Mikor Villányi tanár fogata a Kálvin-térre kifordult, a nagy szökőkút előtt egy lépésben haladó, ezüstös batár jött szembe vele, amelyben egy elegáns, fiatal asszony ült. Így, látszatra, valami sétakocsikázó mágnáshölgynek látszott, aki selymes ölebecskéje társaságában a júniusi verőfényt élvezi; de aligha volt az, mert a tanár a homlokáig elpirulva kapta föl a mellette heverő ujságot, anélkül, hogy a kalapját megemelte volna. A fiatal asszony, akinek rózsás arcát szintén előntötte a vér, egy pillanatig izgatottan előre hajolt s már-már megbiccentette szőke fejét; de a professzor fogata most gyorsan eltűnt a Kecskeméti-utcában, mintha a kocsis is megérezte volna, hogy gazdáját súlyos kellemetlenségtől kell megmentenie...

Ki volt ez a gyönyörű, fiatal teremtés? Valami eltűnt szerelmi álom hősnője? Vagy egy bájos bűnös, aki betegágyán legveszedelmesebb titkait is rábízta a doktorára? Oh, nem. A kocsiban ülő hölgyet ennél sokkal szorosabb kötelékek fűzték a tanárhoz; a szőke asszony Villányi Mariska volt, a professzor világszép testvérhuga...

A fiatal asszony, aki a nyugodt és halvérű tudóst ilyen szokatlanul kihozta a sodrából, voltaképp a gólya egy furcsa szeszélyének köszönhetette földi létezését: akkor jött, mikor öreg szülői már álmukban se számítottak rá. Villányi rég megkapta orvosi diplomáját, sőt anyagi viszonyai is jócskán föllendültek már, mikor élemedett apja szégyenkező táviratban tudatta vele, hogy a jó istenke egy kicsi babát küldött a házba, melyben huszonöt évvel ezelőtt elhallgatott a gyermeksírás. A váratlanul jött vendéget érthető zavarral fogadták, de később, mikor a Mariska aranyszőke haja édeskedve odasimult az öreg Villányi hófehér fürtjeihez, mindenki meg volt győződve róla, hogy a baba áldást és szerencsét hozott a Villányi-családnak. Úgy látszott, hogy volt is a dologban valami: a gyermek orvosbátyja szédületes lépésekkel indult meg a magasság felé s az öreg házaspárt oly nyugodt és bőséges jólét vette körül, aminőről egyikük se mert volna álmodni a küzdelmek és nélkülözések éveiben. A kis leány pompásan fejlődött, okos és drága kis teremtéssé lett és a fiatal asszisztens, mikor néha - nagyritkán - hazakerült, boldogan és meghatva ölelte keblére hugocskáját, aki hizelkedve belekapaszkodott a szakállába. Mariska ilyenkor az egész házat fölverte a jókedvével; táncolt, énekelt, a primadonnákat utánozta s ezüstös kis hangja, mely a mesebeli csöngettyűt juttatta az emberek eszébe, csak akkor pihent meg, mikor végre késő este az ágyba került. Az öreg

Villányi ilyenkor mosolyogva, apai büszkeséggel nézte a csöndesen pihegő gyermeket s halkán szólt:

- Meglássátok, hogy színésznő lesz belőle... Olyan színésznő lesz, aki az egész világot megbolondítja...

A jóslat félig-meddig bevált, de a vén embernek nem volt rá oka, hogy az éleslátására büszke legyen.

Mikor Mariskából tizenhatesztendős, tánciskolás bakfis lett s halványkék köpenykéjében mosolyogva végiglibbent a kisváros utcáin, a korzózó katonatisztek s a jámbor kishivatalnokok lelkes ámulattal álltak meg a járda szélén. A kicsike, aki még félig-meddig gyermek volt, oly bátran és oly kokett pillantással nézett a szemük közé, hogy hirtelen ellepte őket a forróság. Villányiné, aki a leánya mellett tipegett, ilyenkor zavartan úgy tett, mintha semmit se látna; de otthon, mikor a hálósobában a lámpát eloltották, aggódva szólott az urához:

- Nagyon félek, hogy kacér lesz, hiszen máris úgy veselkedik, mint valami bátor, fiatal asszony. Nem tudom, kitől örökölte ezt a tulajdonságot, hiszen az én családomban minden asszony csak földresütött szemmel mert végig menni ötszáz év óta az utcákon...

Mariska később addig hízelt, míg nagy sóhajtozások közepette beiratták a színiakadémiába, de előbb ünnepiesen meg kellett ígérenie, hogy egy lépést se fog tenni az orvos-bátyja tudta nélkül. A kisleány bizonyos méltósággal foglalta el helyét a Villányi legény-háztartásában, reggelenkint, mikor prémes sapkájában az iskolába sietett, az öreg házvezetőnő kísérte el az akadémia kapujáig s délben többnyire maga Villányi várta az iskola előtt, hogy aztán karonfogva, szerelmesekképp egymáshoz simulva, menjenek végig a Belváros utcáin. Mariska délután szerepeket tanult, este pedig - ha színházba nem mentek - önérzetes arcocskával elnökölt a vacsorázó-asztalnál, míg bátyja az ujságokban lapozgatott. Ez a gyönyörű kis idill csak egy havas, januári estén szűnt meg, mikor az orvost, a szőke kis huga helyett, egy titokzatos levél várta a legénylakás ebédlő-asztalán...

Villányi doktor, ami önmagát illette, hírét se ismerte a neuraszténiának, de csöpp hujja volt, hogy ájultan nem esett össze, mikor a Mariska ceruzával írt levelét végigolvasta.

„Megszakad a szívem - írta a tizenhét éves leány - és a könnyek elhomályosítják a szememet, de a jó isten a tanum rá, hogy nem tehetek másként. Drágám, nyugodj bele a gondolatba, hogy sohase fogsz látni többé; én attól tartok, hogy örökre elvesztem a számotokra. A Dunába ugranám, ha nem lehetnék azé, akit az életelnél is jobban szeretek és sokkal is jobban irtózom a haláltól, semhogy ezt a megoldási módot választanám. Mire ezeket a sorokat olvastad, én már nem leszek Budapesten. Nagyon nagyon messzire eltávozom tőletek - és a sírás fojtogatja a torkomat, ha arra gondolok, hogy többé sohase foglak látni benneteket. Ne kutasd, hogy kivel szöktem meg és hova utaztam, inkább vigasztald meg szegény apáékat, akiket talán sírba visz a fájdalom. Vess meg, és ne gondolj többé arra a szerencsétlen, de mégis végtelenül boldog teremtésre, aki téged legutolsó pillanatáig imádni fog.”

Villányi, mikor borzasztó meglepetéséből magához tért, detektivekkel hajszoztatta végig Európán a meggondolatlan gyermeket, de a fáradság hiábavalónak bizonyult: még azt se sikerült megtudnia, hogy Mariskája kinek a kedvéért szakított boldogtalan családjával. Két év múlva - mikor édesapja már meghalt, anyja pedig utolsó óráit élte nála - végre megtudott valamit a hugáról: a fiatal leány hirtelen feltűnt a nizzai Casino Municipal-ban s ezer rubeles bankjegyeket dobott a játékház zöld asztalára. A budapestiek, akik fölismerték, elképedve nézték a gyönyörű és impertinens teremtet, aki párisi toaletteket hordott, húszezer koronás diadémot tűzött a hajába s gögös hidegséggel biggyesztette föl ajkait, ha magyar szót hallott a

baccarat-asztalnál. Háta mögött egy torzonborz, jókedvű óriás ült, akit némelyek orosz nagyhercegnek, mások vilnai gyárosnak mondtak s aki nevetve adta át neki a pénzesztárcáját, ha az előtte heverő készpénztömeg lobbort vetett. Villányi később megtudta, hogy az egykori kis színiakadémiai növendék a párisi Marignyban táncol s a *Matin* utolsó oldalán egy furcsa és mégis ismerős névre akadt a mulatóhely szereplői közt: Marie de Ville Anny-ra, aki - mint csakhamar megtudta - tízperces föllépésének tiszteletdíjából külön kis palotát, autót és cselédséget tart s ékszerdobozában félmillió franc értékű drágaságokat őriz. Marie de Ville Anny az egykori Villányi Mariska volt... A kis magyar leány, aki egy szál szoknyában robogott ki a nyugati pályaudvarról, királynőjévé lett az éjszakai Párisnak s átutazó fejedelmeket fogadott a palotája szalonjában. A szőke asszony ekkor már merészen letagadta, hogy valaha a Tiszát látta: az újságírók azt irták róla, hogy Elzászban pillantotta meg a napvilágot, de később elkeseredve, véres gyűlölettel a szívében menekült a porosz invázió elől, mert minden idegszála francia hazájáért reszketett.

Villányi tanár - ekkor már katedrája volt az egyetemen - csupán egyszer kapott közvetlen hírt a hugáról: egy napon parfömös levél érkezett hozzá Párisból s a levélben ez a pár magyar szó állott:

„Megvetsz? Gyűlölsz? Kitagadsz? Én még mindig úgy imádlak, mint valaha! Mariska.”

A professzor könnyezve meresztette szemét az ismerős írásra, egy pillanatig fölmerült előtte a kékszalagos, selypítő Mariska, aki hizelkedve hajtotta keblére szőkefürtös fejecskejét, aztán a papirkosárba dobta drága kis kedvence levelét. Nem válaszolt rá. Ez estén elkerülte az embereket s fogvacogva bújt az ágyába: oly rettenetes volt neki arra gondolni, hogy bájos kis babája most idegen férfiak karjaiban vonaglik, hogy a torka összeszorult fájdalmában. És a boldog tudós lelkében ekkor valami homályos sejtés támadt, hogy az élet mégsem oly tiszta és harmonikus, aminőnek optimizmusában gondolta.

Mariska még egyszer hírt adott magáról: azon a feledhetetlen napon, mikor a tanár Török Alice-t oltárhoz vezette. A királyok szeretője ezt a táviratot küldte Ostendéből:

„Drága kis Sándorom, bár olyan boldog lennél, ahogy én kívánom! A tiszta, jó és bájos feleséged kedvéért bocsáss meg annak a szegény teremtésnek, akit soha senkise szeretett önzetlenül.”

Villányi erre a táviratra se válaszolt és a hugának e nap óta nyoma veszett. Most látta meg először öt év után a Kálvin-tér délelőtti kocsiforgatagában.

Alice asszony.

A titkos kis tapétaajtó, mely Villányi tanár rendelőszobájából a lakás belső részeibe vezetett, halkán felnyílt, s egy bájos asszonyi fej lopva bekandikált a portière mögül.

- Még mindig? - kérdezte suttogva, miközben félénken körülnézett a nehéz, angol butorok, a műszeres üvegszekrények s a bársony háttértől kifehérlő szobrok között.

A professzor mentegetőző gesztust csinált s mosolyogva mutatott a várószobákba nyíló szárnyasajtó felé.

- Drágám - mondta gyöngéden - legokosabb, ha a faképnél hagyysz, mert én félnyolc előtt aligha végzek. Minden zug tele van betegekkel, s ha a rendelést abbahagynám, rögtön kiütne a forradalom. Menjetek csak Lujzikával előre, én nyolcra talán megszabadulok valahogy és utánatok sietek.

Lujzika egy elszegényedett, öreg kisasszony volt, egy Napoleon-korabeli nagynéni, aki állítólag még az öreg Törököt dajkálta, de oly frissen és életvidáman érte meg aggkorát, hogy a legfiatalabb nemzedéken is túltett. A tiszteletreméltó hölgy megbecsülhetetlen kincs volt a Villányiék háztartásában: délelőtt a gazdasszony, délután a társalkodónő szerepét töltötte be, aki csak akkor érezte magát igazán elemében, ha a fél éjszakát átvirraszthatta.

- Bizonyos vagy benne, hogy legalább a vacsorához jókor érkezel? - kérdezte az örök szalmaözvegységre kárhoztatott fiatal asszony.

- A vacsorához mindenesetre jókor érkezem, de féltúznél tovább nem maradhatok, mert csomagolnom kell. A vonatom ugyanis féltizenegykor indul.

- A vonatod? - kiáltott föl ijedten Villányiné.

- Hát nem mondtam még, hogy táviratilag Pásztóvölgyre hívtak? Az öreg Nikó kegyelmes úr hirtelen rosszul lett s a fia már kora délután telegrafált, hogy a legelső vonattal siessek a betegágyhoz. Nemde, drágám, azt te is belátod, hogy a volt miniszterelnöknek mégse adhatok kosarat?

A várószoba felé nyíló ajtón egy tuberkulotikus külsejű fiatalember szerénykedett be az orvoskirály szentélyébe, - Villányiné tehát sietve visszavonult, anélkül, hogy az ura kérdésére választ adott volna. Lassan, sírásra görbülő ajakkal ment végig a lakodalmas teremnek is beillő ebédlőn, a professzor könyvtárán, mely a parkettől a padmalyig zsúfolva volt fekete bőrhátas könyvekkel s szomorúan állt meg az öltöző földig érő tükre előtt, mely bronzszínű fénylő hajkoronáját, lágy tekintetű szemeit, finom és arányos termetét visszatükrözte. Megint szörnyen elhagyottnak érezte magát, mint mindig, ha az ura agyonhajszolt rabszolgaéletére s a maga örökös egyedülvalóságára gondolt, melynek sivárságát sem a társadalmi pozíció, sem a vagyon, sem a nagy tudós kezdődő világhíre nem enyhítette. Már szinte borzongott a magányos sétakocsizásoktól, az öreg kisasszonnyal való rivierai és ostendei utaktól, az ünnepies vacsorákon és házibálokon való megjelenéstől, ahol mindig tiszteletteljes hódolattal fogadták, de rögtön résztvevőleg megkérdezték tőle:

- És a tanár úr? Persze a betegek megint minden percét elrabolják, még csoda, ha az alvásra ideje marad. Szegény, kicsike méltóságos asszony, a maga ura voltaképpen a belgyógyászati klinikának esküdt sirigtartó hűségét...

Villányiné ilyenkor kimentette a férjét, mártírarccal végighallgatta az udvarlói bókjait, de magában elkeseredve így szólott:

- Nincs uram és nem is lesz, amíg az arcbőröm meg nem ráncosodik...

Ahogy most szomorúan a tükör előtt állt, nem egy boldog, fiatal asszonyhoz, hanem a fájdalmas arcú Niobéhez hasonlított, aki könnyezve tekint a titokzatos holnap elé. Lujzika, aki sötét selyemruhájában a szobába lépett, ijedten állt meg az ajtóban.

- Jó istenkém, már megint micsoda szörnyű bánat rágódik a szíveden? - kérdezte a vénkisasszony megdöbbenve.

Villányiné azonban nem válaszolt; dekolletált estély-ruhájában, görögös frizurájával, ékszerektől csillogva meredt a tükör lapjára, melyből - csodák csodája! - egy rózsásarcú, bájos, fiatal teremtes nézett vissza rá, aki ugyancsak nem keltette azt a látszatot, mintha a világ örömeiről lemondani készülne.

- Drágám, csak nem történt veled valami szerencsétlenség? - kiáltott föl a jószívű Lujzika, miközben a kedvence szűk szoknyáját anyáskodva megigazgatta.

Alice asszony oly kétségbeesve intett, mintha épp most értesült volna arról, hogy öt kincsekkel megrakott hajója a tengerbe süllyedt.

- Ne bántsod, Lujzika, bár az volna a legnagyobb gondom, hogy a szoknyám ferdén áll. Miért legyek csinos, mikor senkinek se akarok tetszeni a világon? Az uram még sohase vette észre, ha új kalap volt a fejemen és mindennap más toilette-et vehetnék magamra, ő bizonyosan nem látná, hogy már nem a harmadéves rongyait viselem. És ez az ember, Lujzika, úgy olvas a szívekben és a vesékben, mint a nyitott könyvben. A betegeinek még a belsejébe is belelát, - az én harisnyáimat, fogadok veled, még egyszer se vette észre. Mi haszna, hogy mindenem megvan, mint valami uralkodó hercegnőnek, mikor az uram még a bacillusaival is százszor többet foglalkozik, mint velem? Nem, Lujzika, senkit se fenyegetek, de meglátod, hogy ez végre is nagyon rosszul végződik...

Az öreg kisasszony összekulcsolta a kezait ijedtében: ő még csak megérteni se tudta, hogy egy híres ember felesége, aki bizonyos benne, hogy az ura még sohase nézett idegen asszonyra, ne érezze magát boldog és megelégedett teremtesnek. Az ő szemében Villányi tanár az emberi tökéletességet képviselte, a földi gyarlóságokon messze felülálló félistent, aki csak azért született, hogy a szenvedő emberiséget a fájdalmaitól megváltsa. Oh igen, még az ő hermetikusan elzárt világába is eljutott a rossz és szívtelen férfiak híre, akik miatt ezer és ezer szerencsétlen asszony ontja a könnyeit, akik lelkiismeretlenül átgázolnak életeken és egzisztenciákon, - de ki lenne oly lelketlen és ostoba, hogy az ő komoly, tudós, szelid Sándorát ezekhez hasonlítná? Ez a nagy gyermek, aki csak a könyveinek, a betegeinek és a családjának élt, aki éjfélután feküdt és hajnalban kelt, holott fényűzéssel és kényelemmel vehette volna körül magát, ez a naivszemű, igénytelen és csodalátású gyermek az ő tudatában a szentek glóriáját viselte ezüstös halántéka körül, a kiválasztottak láthatatlan fénykoronáját, melyet csak az igazak és a jámborok láthatnak. Lujzika előtt valami hallatlan frivolitásnak tűnt föl, hogy ezt a félistent filiszter férjjé akarja valaki lealacsonyítani s ez a gondolat annyira kihozta a sodrából, hogy szinte elképedve dadogta:

- De szívem, biztosítlak róla, hogy te vagy az egész világon a legboldogabb asszony. Ha tudnád, hogy vétkezel, mikor az urad ellen panaszkodol! Hát ki értse meg, ha te nem, aki mindennél drágább vagy neki?

Gyöngéden megsimogatta az Alice asszony meztelen karját, de szép huga idegesen elhárította magától a kedveskedést, hogy mindjárt hízelkedve odasimuljon az öreg kisasszonyhoz.

- Ne haragudj rám, Lujzika, de néha komolyan azt hiszem, hogy rossz asszonnyá tudnék lenni, - ezt az életet nem a te kicsikédnek találták ki. Ugyan mi az, ami boldoggá és elégedetté tegyen? Talán a lakásom, az ékszereim, az uram híressége? Még a két drága kis lányom se tesz boldoggá, mert még az ő édes nevetésük se kárpótol azért a fájdalomért, hogy egyedül töltöm az életemet. Igen, büszke vagyok az uramra, - de épp ily büszke volnék, ha a bátyám

vagy az édesapám lenne híres ember. Valamikor arról álmodtam, hogy ez a nagy ember a kedvesem, a jó pajtásom lesz, pedig csak a közömbös hálótársam lett, aki fáradtan és kimerülve alszik el, ha a könyvei késő éjszakán hozzám engedik. Azt hiszed, elég nekem a boldogságra, hogy az ünnepektől uram felesége vagyok, hogy hódolattal kalapot emelnek előttem, hogy egy sereg szmokingos kalandor mindenütt ott lebzsel körülöttem, abban a reményben, hogy valaha mégis csak megfeledekzem magamról? Nekem nem az uram híressége kell, Lujzika, - én magát az uramat akarom, aki értem még a tudományát és a betegeit is elfelejti.

A fiatal asszony meleg pillantása oly dacossá és idegenné lett, hogy a szegény Lujzika fájdalmas megdöbbenéssel tekintett rá, - mintha valami szomorú perspektíva nyílt volna meg egyszerre a szeme előtt. Most úgy tűnt föl neki, hogy eddig csak alig ismerte a hugát, hogy a komoly, szorgalmas, büszke gyermek, aki már bakfiskorában többre becsülte az olvasmányait az udvarlóinál, hirtelen valami ismeretlen asszonnyá lett, akiben semmi közösség sincs a Török-család porrá lett hölgyeivel, a vidéki kőházak piruló mártírjaival, a sok-sok néma és türelmes generációval, mely asszonyi hivatását tökéletesen betöltöttnek látta, ha az ura ebédjéről és fehérneműjéről gondoskodik. Az asszony, aki maga is egyéniség, aki nem olvad bele az ura életébe, aki a házasságban önálló és egyenrangú félnek képzel magát: ezt a típust Lujzika mindeddig csak a rossz, francia regényekből ismerte, melyeket szívszorongva olvasott esténként az ágyban, a lelke mélyéig megbotránkozva azon, hogy ilyen borzalmas teremtetések is élnek e világon. A vén kisasszony lopva, félénken nézett a kipirult Alice asszonyra, aki azonban most egyszerre elnevette magát, mintha mindaz, amit az imént mondott, csak a Lujzika megijesztésére szánt tréfa lett volna.

- Azt mondom neked, Lujzika, hogy mindenki bolond, aki törvényes feleséggé lesz! Mit érünk vele, ha az urunk nevét viseljük, ha a gyerekeit fölnevelhetjük, ha néha a dicsőségében süt-kérezünk? Ha még egyszer a világra jönnék, meglenne a magamhoz való eszem, s legalább is annyi szeretőm lenne, mint a drágalátos Mici grófnénak...

Lujzika annyira megrémült e név hallatára, hogy ijedtében keresztet vetett, - hiszen jóformán törvény volt, hogy Villányi Micikét senkise említi a professzor házában. De Alice asszony nem törődött a vén kisasszony ijedtségével, hanem újra hangosan felkacagott s szelesen magához ölelte az öreg dámát.

- Mered mondani, hogy az a finom kis nő nem százszor boldogabb, mint én? A Micike kedvesei bizonyosan nem a bacillusokkal foglalkoznak, mikor ő nagysága véletlenül csókolózni akar. Nem találod furcsának, Lujzika, hogy két testvérben két ilyen különböző temperamentum lakjék? Az uramból, ha véletlenül leánynak születik, nem igen lett volna ügyes és tehetséges kokott...

Lujzika még mindig megbotránkozva csóválta tisztos, fehér fejét, de a fiatal asszony ügyet se vetett a megbotránkozására, hanem suttogó hangon folytatta:

- Hallottad, hogy Micike három nap óta Pesten van? Jaj, de sokat adnék érte, ha tíz percig cseveggetnék vele! Utóvégre egy kicsit büszkének is illenék lennem, hogy ilyen világhírű sógornóm van...

Villányi professzor, most behajolt a tapétaajtón, - redingotja, ezüstös halántéka ragyogott a napfényben, - a hosszú lapátszakállát, a nagy tudósok ünnepies jelvényét, szeliden a fiatal asszony felé fordította:

- Te még mindig itthon vagy? - kérdezte a szerető apa hangján.

A professzorné alázatosan meghajolt, mint az udvarhölgy a királyasszony előtt.

- Már megyek, - mondta, - rögtön megyek, de te ne siess, mert első a kötelesség. Az ilyen nagy embertől igazán nem lehet kívánni, hogy a feleségét kísérgesse.

Teóriák a szerelemről.

Déli tizenkét óra. Villányi tanárné éppen befejezte öltözködését; a szobalány az utolsó ecsetvonásokat végzi rajta. Csipkés foulard-ruhája, virágos kalapja, bájos baba-arca egy régi pasztellkép benyomását kelti, s állá alól csupán a rózsaszín selyemszalag hiányzik, hogy az ember a Trianon parkjába képzelje. A landauer, a Villányi professzor közismert, fekete lovaival, odalenn várakozik a kapu előtt. A fiatal asszony éppen az állótükrben nézegeti magát, mikor a szilvaszín-frakkos inas a szalonba lép.

Az inas (névjegyet nyújt át).

Villányiné (kipirulva): Mondta, hogy a méltóságos úr nincs Budapesten?

Az inas: Mondtam, méltóságos asszony.

Villányiné: Vezesse be a gróf urat.

Pár pillanat múlva megjelenik a szalon ajtajában Harzburg-Waldeck gróf, a király hadsegéde, tündöklő katonai díszben, rózsaszínűre borotválva, ajkai fölött az udvari emberek finom diplomatamosolyával, oly frissen és üdén, mintha épp most jött volna ki a hideg fürdőből. Ezt az arcot látva, szinte hihetetlen, hogy nyomoruság, könny és fájdalom is van a világon.

A gróf (kezet csókol): Rosszkor jöttem?

Villányiné: A maga szempontjából rosszkor, mert az uram tegnap este elutazott. Ha azonban az én társaságommal is megelégszik...

A gróf: A méltóságos asszony el akart menni hazulról?

Villányiné: Oh, igazán nincs sürgős dolgom. Csak szalmaözvegy-unalmam vesz rá, hogy ebéd előtt végigcsatangoljak a ligeten és sorra járjak minden belvárosi boltot. A gróf úr társasága mindenesetre kellemesebb, mint a divatkereskedőké és a kalaposkisasszonyoké.

A gróf: A tanár úr persze ismét a szenvedő emberiség kedvéért hagyta egyedül a méltóságos asszonyt?

Villányiné: Ha maga sejtené, hogy mennyire gyűlölöm a szenvedő emberiséget! Nincs uram, nincs családom, mert a betegek mindent elrabolnak tőlem. Ha idő előtt megöszülök, ennek a szenvedő emberiség lesz az oka.

A gróf: Ezek után kétszer is meggondolom, amíg még egyszer tüdőgyuladást kapok, mert nem akarok rossz viszonyba keveredni a méltóságos asszonnyal.

Villányiné: Nem is ajánlom magának. Ha jóban akar lenni velem, akkor őrizkednie kell még a legkisebb náthától is. Tudja, hogy tegnap estétől kezdve a legvéresebb ellenzékhez tartozom?

A gróf (rémülten): Csak nem?

Villányiné: Az uramat egy volt miniszterhez hívták, - a kormány az oka, hogy huszonnégy óráig halálra unom magamat.

A gróf: Régen mondom, hogy a nyugalmazott minisztereket kivétel nélkül pallos alá kellene cipelni. Ezzel olcsó és nagyszerű mulatságot szereznék az országnak.

Villányiné: Ha jól tudom, magát az uram sürgősen Sziciliába küldte. Szabad tudnom, mi keresete van még Budapesten?

A gróf: Ezer bocsánat, de a betegségen kívül van még egy mellékfoglalkozásom is.

Villányiné: Ugy tudom, hogy a felség egyenesen megparancsolta a gróf úrnak az utazást.

A gróf: A felséges úr áldott, jó szívével nem szabad visszaélni, méltóságos asszony. Különben is, nincs szükségem a pihenésre; sohasem éreztem magam egészségesebbnek, mint most. Tudja, hogy a király előtt tegnap szóba került a tanár úr neve?

Villányiné: Az uramé?

A gróf: Délután, mikor szolgálattételre jelentkeztem, a felség hosszú pillantást vetett rám, az ő szerető, apai pillantását, melyet csak mi ismerünk, akiket jó sorsunk a közelébe juttatott. Sokáig rajtam pihentette a kék szemét, majd ezt mondta: „Szinte hihetetlen, hogy maga egy halálos betegségen esett túl. Ki volt a doktora?” - Alázatosan megemlítettem a Villányi tanár úr nevét, mire a felséges úr helyeslőleg bólintott: „Igen, már sokat hallottam erről a kitűnő emberről. A miniszterelnököt is ő állította talpra, mikor már minden orvos lemondott róla. Nem gondolja, hogy Margit főhercegnőt is megnézethetnék vele?” - A király unokája, mint a méltóságos asszony bizonyosan tudja, angolkóros; a felség, aki rajong a kis főhercegnőért, már Európa leghíresebb professzorait elhívatta hozzá. Természetesen, lelkesedve ajánlottam a tanár urat s így valószínű, hogy már legközelebb meghívást fog kapni a főhercegi udvarhoz.

Villányiné: Nem szeretném, ha kinevetne, de az én szememben maga valami kivételes, mesebeli lény, amilyenről eddig csak a regényekben olvastam. Ha elgondolom, hogy maga mindennap látja a föld egyik leghatalmasabb emberét, hogy beszél vele, hogy a hangját hallja, akkor el sem hiszem, hogy itt szemtől-szemben ül velem, közönséges, vidékről ideszármazott polgári asszonnyal, s az egész valami hihetetlen álomnak tartom. Én azt hiszem, elájulnék izgatottságomban, ha a felséges úr megszólítana...

A gróf: A felséges úr nemcsak a leghatalmasabb, hanem a legjobb ember is a világon. Ha a szelid, szomorú kék szemével magára nézne, egyszerre elfelejtené az ijedtségét, s úgy beszélne vele, mint az édesapjával.

Villányiné: Maga akármikor bemehet hozzá?

A gróf (mosolyogva): Nem, csak ha szüksége van rám.

Villányiné: És megmondhat mindent, amit gondol? És nem borzong meg a hidegségtől, mikor négy szemközt van vele, mikor magához kérdést intéz, mikor tudja, hogy a király élete - ha csak egy percre is - bekapcsolódik a magáéba? Milyen a hangja? Halkan, a szívéből, beszél, vagy katonás keménységgel? És sohase jut eszébe, hogy most valami felsőbb lény előtt áll, akiről ezer és ezer év múlva is beszélni fognak, aki miatt az én kis leányom unokája esetleg meg fog bukni az iskolában, akinek még a mozdulatait is írásba foglalják a történetírók?

A gróf (türelmesen): Nem, én nem gondolok másra, mint hogy a kötelességemet teljesítsem. Egy olyan kötelességet, amelyért az életemet is feláldoznám.

Villányiné: Csodálatos!

A gróf: Mit talál csodálatosnak?

Villányiné: Hát csakugyan vannak emberek, akik kötelességből még az életüket is feláldoznák? Hát ezt nem csupán azok a szemüveges, öreg bácsik találták ki, akik a fiatalság számára az olvasókönyveket írják?

A gróf: Ha a királyt úgy ismerné, mint én, maga is elfogadná a szemüveges, öreg bácsik tanítását.

Villányiné (olyan gondolattársulással, melynek rejtelseibe halandó ember nem igen láthatna be): A gróf úr nős?

A gróf: Fájdalom, nem.

Villányiné: Elvileg ellensége a házasságnak?

A gróf: Nem éppen. De nincs időm rá.

Villányiné: Nem is fog megházasodni?

A gróf: Sajnos, attól félek, hogy aggregénynek születtem.

Villányiné: Gyűlöli az asszonyokat?

A gróf: Az a nézetem, hogy mi férfiak nem vagyunk méltók az asszonyok szerelmére. A hangunk, a mozdulataink, a világfelfogásunk, az önzésünk: mindez stílszerűtlen, sőt talán brutális az asszonyok hajszálnyi filigránságaihoz képest. Köztünk a legfinomabb, a legnobilisabb is a durva erdei faun benyomását kelti, a dekolletált, briliánsokkal csillogó nimfák mellett, akik egy fantasztikus álomhajóval vitorláznak végig az életen. Az a férfi, aki egy habkönnyű, csipkébe burkolt teremtet mindörökké magához láncol, nem érdemli meg azt a boldogságot, melyet az asszonyok szerelme nyújt.

Villányiné (kacérul): És a habkönnyű, csipkébe burkolt teremtetek rövidebb ideig se szerepelnek a maga életében? Azt is brutálisnak tartja, hogy egy szép asszonyt hetekre vagy órákra magához láncoljon? Nemcsak a törvényes házasságnak, hanem a törvénytelen szerelemnek is ellensége?

A gróf (mosolyogva): Méltóságos asszonyom, nem szolgáltató rá, hogy barbárnak tartson!

Villányiné: Hát az a férfi, aki a sírigtartó lánc helyett széttephető rózsafüzérrel köti össze az asszonyok kezét, rögtön leveti a brutális erdei faun jelmezét, s makulátlan, huszadik századbeli kulturlovaggá lesz?

A gróf: A férfi, aki minden pillanatban hajlandó visszaadni az asszonyok szabadságát, tökéletes és megfinomult utódjává lesz a villogó szemmel csatangoló őshímnek. A szerelemhez csak addig van jogom, míg az ölelésemet kívánják; kialudt szerelmet zsarolni nagyobb bűn, mint embert ölni. Amíg szeretnek, hódító lovag vagyok; ha meguntak, engedelmes rabszolgává kell lennem, aki egy hang nélkül eltűnik az emberek őserdejében. Méltóságos asszonyom, én azt tartom, hogy a középkor lovagjainak a mai aggregény az egyenes leszármazottja...

A fiatal asszony gúnyosan mosolyog, a gróf arcán se látszik, hogy furcsa elméletét túlkomolyan venné, de belsőleg mindketten izgalmas témájuk hatása alatt állanak. A férfi derüsen, világgal és emberekkel megelégedve ül az alacsony selyempuffon, de voltaképp nagyon felindulva nézi a partnere fiúsan komoly és mégis megvesztegetően bájos arcát s miközben a termete finoman kirajzolódó körvonalain végigsiklik, akaratlanul egy lángolóan szép, szerelmes órára gondol, egy titkos és boldog órára, melyben a társaságbeli nő felületes ironiája odaadó és szentimentális érzékiséggé izzik át. Az asszony pedig, miközben kissé gőgösen szembenéz a katonával, titokban összehasonlítja látogatóját az urával, s arra az eredményre jut, hogy voltaképp ez az a férfitípus, melyért az asszonyok a tisztesség hagyományaival szakítanak. A férfi, aki előtte ül, valami felsőbb faj képviselőjének látszik előtte, aki erős, mint a történelemelőtti kor barlanglakója, lovagias, mint egy keresztesvitéz s finom, mint a selyemnadrágos gavallér, aki a napkirály éjjeli parkünnepein táncolt. Az ura a férj, ez pedig a férfi, az ura a kötelesség, ez pedig a gyönyör, az álom, a földi élet tartalma.

A gróf: És most bocsássa meg, hogy ennyi ostobaságot fecsegetem össze-vissza és adja át kézszorításomat a tanár úrnak.

Villányiné: Jöjjön el minél előbb, mert ez a látogatás nem számít. Hiszen maga voltaképpen az urammal akart beszélni. - *A gróf távozása után pár percig az ablaknál áll, később megüt néhány billentyűt a zongorán, majd gondolkodva lemegy a lépcsőn s kikocsikázik a Stefánia-útra.*

A beteg.

Délután hat óra volt. Villányi tanár, aki épp utolsó betegével végzett, meglehetősen kifáradva állt a mosdófülkében, míg kocsija, mellyel beteglátogatásait végezni szokta, már félórája ott várakozott a kapu előtt. A nedves, nyárvégi időben sok volt a beteg s a professzor kissé idegesen gondolt az ágyaikban hánykolódó kegyelmes és méltóságos urakra, a képzelt fájdalmak miatt sóhajtozó asszonyokra, akik egész napjukat elveszítettnek hinnék, ha híres doktoruk kezét alkonyat-tájban ott nem éreznék a homlokukon. Villányi már magára öltötte szárnyas kabátját, mikor a komornyik benyitott a mosdófülkébe.

A legény suttogóra fogta a hangját.

- Odakünn egy úriasszony várakozik, aki azt mondja, hogy életbevágó ügyben kell beszélnie a méltóságos úrral. Mindössze öt percet kér és semmi szín alatt sem akar elmenni, amíg a méltóságos úr nem fogadja.

- Mondta, hogy ma már senkit se fogadok?

- Azt is mondtam, hogy már félórával ezelőtt el méltóztatott távozni hazulról.

- És?

- Az úriasszony helyet foglalt a télikertben és most mindenáron ragaszkodik hozzá, hogy megvárja a méltóságos urat.

A professzor haragosan vállat vont.

- Kérje el a névjegyét, - mondta aztán rezignáltan.

A komornyik pár pillanat múlva lábujjhegyen visszatért a rendelőszobába.

- Nincs névjegye, - szólt fojtott hangon, - a sietségben otthon felejtette a retiküljét. Egyébként azt mondja, hogy francia művésznő, s mivel amúgy se ismeri személyesen a méltóságos urat, meglehetősen közömbös is, hogy mi a neve.

Villányi tanár idegesen intett s pár pillanat múlva egy talpig feketébe öltözött úriasszony lépett be, akinek csak az aranszőke haja s a két nevető gyerekszeme csillogott ki a sötét selymek, fátyolszövetek és gyöngyök közül, vidáman rációfolva a gyászra, amelybe fiatalos személyét beburkolta. A professzor udvariisan elébe sietett egy-két lépéssel, de hirtelen megdöbbenve visszariadt.

- Te vagy? - dadogta oly felindulással, mintha nem egy huszonötéves fiatal teremtés, hanem egy öreg kísértet állt volna előtte a homályosodni kezdő rendelőszobában.

Az aranszőke asszony mosolyogva bólintott.

- Én vagyok, Sándor, - mondta kissé reszkető hangon.

Bátortalanul a tanár felé nyújtotta keztyűs kis kezét, de Villányi nem reagált a barátságos üdvözlésre, hanem komoran, elsápadva, szinte jéggé dermedve tekintett el a szőke hajkorona fölött a levegőbe. Pár pillanatig hangtalanul álltak mind a ketten, de az asszony csakhamar esdeklő gyermek módjára nyújtotta karját mozdulatlanul bátyja felé.

- Így fogadsz? - kérdezte sírásra görbülő ajakkal, míg a szeme hirtelen átnedvesedett, az arca pedig kigyulladt és lángolni kezdett. - Így fogadsz nyolc hosszú év után, mialatt azt se tudtad, hogy nem a föld alatt vagyok-e, ezer és ezer mértföldnyire a helytől, ahova édesapát elhantolták? Nincs egy jó szavad a régi Micidhez, akit valamikor a térdeiden olvasni tanítottál? Nem

gondolsz már soha többé a hófuvásos iskola-utcára, ahol a könyvestáskámmal végigtipegtem, a mamáék ebédlőjére, a fehér kis prémes sapkámra, a csókra, mellyel esténként fogadtál, az ölelő karomra, mellyel a nyakadat magamhoz szorítottam? Mindent elfelejtettél, mindent, még azt is, hogy én voltam neked valaha legdrágább az egész világon?

Villányi most végre megmozdult, szemét a levegőből a cipőjére süllyesztette, majd lapozgatni kezdett egy vastag orvosi könyvben, mely felnyitva hevert az íróasztalán. És rekedten, a saját hangjától megzavarodva, így szólt:

- Nem ismerlek, és nem is akarlak ismerni, mert te nem az én régen meghalt hugocskám vagy... Élt valaha egy kis leány, aki téli estéken gyermekmeséket olvasott a szülőim ebédlőjében, aki prémes sapkában járt a zongoraleckéire, aki sechsschrittet tanult a vidéki tánciskolában, aki a nyakamat kövér karocskáival magához szorította, de ennek a gyermeknek te hozzád nincs köze. A mi kis lányunk egy januári estén meghalt. Az a rossz asszony, aki különvontokon utazik a szeretőivel, aki a férfiakat kifosztogatja s az asszonyokat boldogtalanokká teszi, nem veheti büntetlenül ajkára a mi édes, ártatlan, selypítő kisbabánk nevét.

A hideg Villányi tanár arca vonaglott a felindulástól, - aki valaha a katedrán, a betegágy mellett látta, ugyancsak nem ismert volna rá itt a gyönyörű, kisírtszemű, szőke asszony mellett, aki megrendülve hallgatta. De némasága csakhamar felolvadt a könnyekben, melyek bársonyos arcán végigfolytak s gyémántoktól csillogó kezei hevesen megragadták a bátyja karját.

- A gyermekeidet se fogod megmutatni nekem? - kérdezte sírástól csukló hangon.

A tanár közömbösen vállat vont.

- A gyermekeim azt se tudják, hogy a világon vagy, - mondta félrefordított fejjel. Meséltem nekik a kékszemű nénikéjükéről, aki rózsás fiatalságában meghalt, de a nagyurak maitresse-éről természetesen semmit sem tudnak. Különben leköteleznél, ha most már magamra hagynál, mert a betegek türelmetlenül várnak rám.

Nyugodtan visszatért az íróasztala mellé, néhány jegyzetet írt a noteszébe, a kabátját begombolta, mintha menni készülne, de a fiatal nő most hirtelen kiegyenesedett, könnyes szemét végigtörülte a zsebkendőjével s pompás profilját, melyet az Illustration hasábjairól világszerte ismertek, gőgösen odafordította a tanár felé.

- Most nem Villányi Mariska beszél a bátyjával, hanem a beteg a professzorral, akihez a világ másik végéről eljött. Méltóságos tanár úr, vizsgáljon meg; a szívem évek óta nincs rendben s attól tartok, hogy hamar befejezem földi pályafutásomat. A betegeket valószínűleg nem utasítják ki Villányi tanár rendelőszobájából.

Hencegve, impertinens önbizalommal beszélt, - most nem a pityergő Villányi Mariska volt többé, hanem az ünnepelt Marie de Ville Anny, az arnauta király barátnője, aki a saját kis kastélyában lakik, fejedelmeket megillető szolgaszemélyzettel veszi körül magát s annyi forgalmat csinál az ékszerkereskedőknél, amennyiből egy kisebb balkáni állam egész költségvetése kikerülne. A tanár megzavarodva és csodálkozó pillantással nézett rá, mert úgy rémlett neki, hogy a régi, egyszerű Mariskája hirtelen valami exotikus hercegnővé változott, akit csupán egy mesebeli varázslat hozott ide a párisi vagy szentpétervári boulevardokról.

- Azt hiszem, nem kellene ragaszkodnod hozzá, hogy éppen én legyek az orvosod, - mondta kedvetlenül.

- Bocsánat, de az orvosomat magam választom meg, - válaszolta ajkbiggyesztve a szőke asszony.

Villányi egy pillanatig tanácstalanul meresztette vizeskék szemeit a levegőbe, mintha valami gorombaságon vagy kifogáson törné a fejét, de a következő percben meggondolta magát.

- Vetközz le, - mondta száraz hangon.

A fiatal nő mohón nekiesett a blúzának, pár mozdulattal ledobta a fűzőjét s csakhamar selymes, illatos pongyolában feküdt a félhomályos rendelőszoba pamlagán. Oly szép és csábító volt, hogy Villányi tanár néhány pillanatig önkéntelenül rajta felejtette a szemét s arra gondolt, hogy bájosabb asszonyt még ő, a női test legalaposabb ismerője se látott. De a következő percben már magához tért csodálkozásából s a tanár hideg, érzéketlen hangján szólott:

- Most végy lélekzetet, most fojtsd vissza, most gyorsan lélegzzél két-háromszor egymásután. Most csendes légy, ne mozdulj, amíg a szívverésedet meghallgatom...

Ezüstösen erezett, puha szakálla lágyan odasimult a fiatal nő melléhez, fülét kutatva fektette ide-oda, kezével titokzatos méréseket végzett, majd vigyázva felhúzta a beteg szemhéjjait, hogy aztán újra és újra a szíve fölé hajoljon. Oly sokáig maradt ebben a helyzetben, hogy az asszony ismét könnyekig elérzékenyült, de a tanár hirtelen felállott a helyéből és kissé sápadtan, alig palástolt melegséggel a hangjában így szólott:

- Öltözz fel!

És lesütött szemmel, zavartan, titkolhatóan aggódással folytatta:

- A szívednek nincs semmi szervi baja, de azért vigyáznod kell, mert az idegeid nincsenek rendben. Óvakodnod kell minden fölösleges izgalomtól, s az volna a legjobb, ha legalább félévig zavartalanul pihenhetnél. Különböznél fel fogok írni valami orvosságot is, de mindennél fontosabb, hogy abszolúte távol tarts magadtól minden elképzelhető izgalmat... Az izgalmak halálosan veszedelmesek lehetnek rád...

Amíg Mariska az öltözőkét rendbehozta, a tanár megírta a receptjét, majd egy habozó mozdulat után végigsimogatta a fiatal asszony arcát. És most ellágyulva dadogta:

- Vigyázz magadra, mert beteg vagy, habár nincs is életveszélyes bajod... És akárhogy is beszélek veled, érezned kell, hogy szeretlek, hogy a szívem mélyén a régi Mariskámnak látlak, hogy akárhányszor fájdalmas könnyekkel gondolok rád. De a feleségemnek nem mutathatlak be, mert ő nem értene meg téged; ő a tiszta és szent asszonyok félelmével riad vissza minden nőtől, akinek története van. Hanem a gyermekeim...

Mutatóujját óvatosan az ajkára tette, lábujjhegyen eltűnt a tapétaajtó mögött s pár perc múlva két fehér csipkeruhába öltözött aprósággal tért vissza, akik gyermekszemüket kíváncsian függesztették az ismeretlen asszonyra, míg kezecskéikkel görcsösen az apjukba kapaszkodtak. De a tanár gyöngéden végigsimogatta selymesszőke hajukat és így szólott hozzájuk:

- Csókoljátok meg a nénit, - ő épp úgy szeret benneteket, mint én. Ez a szép néni épp olyan jó és édes gyermek volt valaha, mint ti, drágácskáim...

A királyi palotában.

Az árvízkárosultak javára rendezett bazárünnepélyt, melyen Budapest legszebb asszonyai árultak drága pénzen haszontalan csecsebecséket, a király is meglátogatta. A gyönyörű mág-náspalotában, melynek termeit és parkját a tulajdonos huszonnégy órára gavallérosan megnyitotta a nagyközönség előtt, a déli órákban óriási tömeg hullámozott, mely oly jókedvű könnyelműséggel vásárolt a kicifrázott sátrakban, mintha Budapesten nem a Duna, hanem egy gyémántokból és drágagyöngyökből álló folyam hömpölyögne keresztül, melyben mindenki kénye-kedve szerint halászhat.

Az egyik sátorban Villányi tanárné a háziasszony. Pezsgőt és szivarokat árul, két fiatal had-segége, a vöröshajú Csopaky grófkisasszonyok társaságában. A grófkisasszonyok már túl vannak a harmincadik évükön, nem is szépek, de népszerűségük a divatos politikusokéval vetekszik. Jókedvű, túlkiváncsi, de végtelenül szeretetreméltó leányok, akiknek külsején semmi sem árulja el, hogy törökverő ősoktól származnak. A két leány látható gyönyörűséggel sűrög-forog Villányiné körül, aki szivarkészletének már jórészen túladott.

Tizenkét óra; a sátrak környéke hirtelen kiürül, mert mindenki a palota halljába tolakszik, ahol a háziasszony a királyt fogadja. Villányiné a két grófkisasszonnyal szintén készülleteket tesz, hogy a posztját elhagyja, mikor egy gálába öltözött ezredes jelenik meg szalutálva a sátor ajtajában. Az ezredes nem más, mint Harzburg-Waldeck gróf, a király hadsegége.

A gróf: Kezüket csókolom, szép boltosnék! Maradt-e még valamijük egy szegény katona számára?

Villányiné: Ha a szegény katonának van pénze, akkor nagyszerűen kiszolgáljuk.

A gróf: Mi a szivarok ára mostanában?

Villányiné: A szivarokban valóságos occasió van nálunk. Tekintettel a pénzpiac szomorú helyzetére, már százezerért tűrhető szivarokat kap nálunk, de ha ötöt vesz egyszerre, akkor kivételesen csak nyolcvanezerbe számítjuk darabját. Ajánlom, hogy vegyen vagy ötszáz darabot, mert ilyen olcsón jó szivarhoz úgyse jut máskor.

A gróf: Hogy állunk a cigarettákkal?

Villányiné: Ebben a cikkben végeladást rendezünk; tízezerrel annyit kaphat, amennyit akar. Pezsgőt nem akar venni tőlünk?

A gróf: Pezsgőt kínál egy szegény katonának? Én még a nevem napján is kocsisbort iszom. A cigarettákból azonban veszek, mert csakugyan olcsók. *(Kiválaszt vagy tíz darab egyiptomi cigarettát s gavallérosan egy ujdonaújj százezerkoronással fizet.)*

Villányiné: Köszönöm a szegény árvízkárosultak nevében!

A gróf elmond néhány pletykát a két Csopaky kontesznek, akik oly hangosan nevetnek, mintha a század legjobb ötletét hallották volna. Közben eszébe jut valami.

A gróf: Igaz, csók nincs a raktárukon? Ez a cikk igen kelendő szokott lenni a jótékonyági bazárokon.

Villányiné: Volt, de fájdalom, az imént adtuk el az utolsót. Pedig nagyszerű csók volt, maga bizonyosan megvette volna. Miért jött ilyen későn? Különbö ha mindenáron csókot akar, a Lénárdné kegyelmes asszonynál még kaphat néhányat...

Pajzánul a szomszéd sátorra mutat, ahol az őszhajú, hetvenéves Lénárd táborszernagyné gummibabákat, bádogágyukat és kerekcsukákat árul.

Az ezredes: Ha itt nem kapok, inkább lemondok a vásárlásról. Van bennem annyi tapintat, hogy nem megyek a konkurens boltoshoz.

A beszélgetés megszakad, mert a tömeg egyszerre a parkba özönlik: a király ugyanis sétát tesz a sátrak előtt. A két grófkisasszony is kiest a fák közé s Villányiné pár pillanatig egyedül marad az ezredessel.

Az ezredes: Az ura megint nincs Budapesten?

Villányiné: Az uram - fájdalom - csak névlegesen lakik Budapesten. Amíg az öreg nagyurak abba nem hagyják azt a passziójukat, hogy felváltva tüdőgyulladást kapjanak a vidéki kastélyukban, addig nekem csak elméletben lesz uram.

Az ezredes: Szegény szép asszony, képzelem, hogy mennyire unatkozik! Ha nem venné tolatkodásnak, volna egy jóra való ötletem.

Villányiné: Tud valami preventív szert a tüdőgyulladás ellen? Ez volna az egyetlen ötlet, mellyel szomorú helyzetemen segíthetne.

Az ezredes: Ő felsége holnap Bécsbe utazik, s én két hétig most nem igen tudok mit kezdeni az időmmel. Mit szólna hozzá, ha megmutatnám magának a budapesti látványosságokat?

Villányiné (nagy jókedvében egy meggondolatlan és ostoba megjegyzésre ragadtatja magát): A maga legénylakását is a budapesti látványosságok közé sorolja, ugyebár?

Az ezredes (meglepetve): Oh nem, erre igazán nem gondoltam. De eszembe jutott, hogy maga még talán a budai várpalotát se látta, - hiszen a pesti asszonyok előbb érik meg a századik évüket, semhogy egy budai expedícióra rászánják magukat.

Villányiné: Gondolja, hogy már közeledem ehhez a dátumhoz?

Az ezredes: Hát bizony, őszintén szólva, nem lehet valami távol tőle. Az az egy-két esztendő, ami még hiányzik a száz évből, igazán nem számít már sokat...

A tolongás még veszedelmesebbé lesz, mert a király mindinkább közeledik.

Az ezredes: Eljön?

Villányiné: Csakugyan azt akarja, hogy megnézzem a budai várpalotát?

Az ezredes: Holnapután délelőtt hajtasson a kabinetirodához s mondja az első lakájnak, hogy engem keres. Igérem, hogy nem fog unatkozni...

Az ezredes gyorsan kezet nyújt a szép asszonynak, majd csatlakozik a király kíséretéhez s eltűnik a hömpölygő emberáradatban.

Az egyik Csopaky grófnő: Csókolni való fess fiú!

Villányiné (gúnyosan): Úgy gondolod, drágám, hogy az uniformisa csókolnivaló. A férfi, aki benne van, igazán mellékes.

*

Harmadnap délelőtt. Derűsen szép, aranyba olvadó őszi nap, a levegő, melyben távoli gyümölcs-illat érzik, ragyogó üvegburaként lebeg a sárgazöld fák között. Távolabb éles körvonalakban rajzolódik ki a gőzölgő nagyváros perspektívája. Az álmok és a gyermekmesék hótiszta poézise lebeg a budai hegyek fölött, az ősznek az a sejtelmes poézise, mely titokzatos

harangzúgást varázsol a napfényben fürdő völgykatlanok fölé. Az égen és a földön millió bágyadt szín, mely a gleccserek havát, az oceán opálosan izzó tükrét, a havasi falvak alkonyati csöndjét idézi föl a magányos sétáló lelkében.

A királyi kastély termeiben exotikus öltözetű palotazsándárok állanak, akik szoborként megmeredve tisztelegnek a magányos pár előtt, mely a tompán világított termeken végighalad. Az ezredes kitűnő ciceronének bizonyul: Baedekert megszégyenítő pontossággal mond el mindent, ami egy fiatal asszonyt érdekelhet. Szakértő felvilágosításokat ad a butorokról, a gobelinekről, az elmúlt királyasszonyok nippjeiről, s Villányinének egy pillanatra úgy tetszik, hogy gáláns kísérlője is a Mária Terézia idejéből maradt itt, akár a hatalmas ágyak, melyekben valamikor Európa legeslegszebb királynője pihent. Az ezredes suttogó hangon beszél, a nap opállá tompítva szűrődik be a sárga selyemfüggönyökön, a parkett jégburkolatos erdei tóként csillog, s a fiatal asszony boldogan megszédülve néz körül, mert az az érzése, hogy valami titokzatos varázslat egyszerre visszahozta a XVIII. századba, amikor az aranykeretes tükrökben uszályos, hajporos dámák nézegették magukat s a virágvázákban schönbrunni kaméliák fehérlettek. Ez a milieu annyira elűt eddigi életétől, hogy önkéntelenül belekapaszkodik a katona karjába s halkán felsóhajt, mintha egy karácsonyhajnali gyermekálma merült volna föl váratlanul a multak ködéből.

Az ezredes (suttogva): Szépnek talál mindent?

Villányiné (az asszony örök sóvárgásával): Itt élni... mindig itt élni... ez volna a boldogság...

Lábujjhegyen tovább mennek, megilletődött pillantást vetve az ünnepies fogadótermekre, a különös képekre, az ósdi butorokra, a megtompult tükrökre, a kicsike szalonokra, melyeknek lakói már szellős sírboltokban nyugszanak, a térdeplők megfeketült tölgyfájára, a hófehér szárnyasajtók aranycirádáira, a fátolyfelhőkbe burkolt csillárookra, a középkori vitézek ruháira, melyeknek fakó színei az óriási gobelineken megcsillognak. Tíz percnnyire tőlük hétköznapi zajtól hangos a budapesti utca, a kirakatok előtt villamos kocsik robognak, de az asszony úgy érzi, hogy mérhetetlen távolságban van a nagyvárostól, a huszadik század józanságától, a piszkos és önző tülekedéstől, melynek hullámai az ő fehér cipőjét se hagyták érintetlenül. A finomságról és költészetről szőtt álmai, melyek minden nő lelkében ott szunnyadnak, egyszerre csodálatos valósággá lesznek és úgy tetszik neki, mintha egy középkori óra ezüstfinom menuettje szólalna meg a láthatatlan magasságban.

Az ezredes: Ez a királyné karosszéke!

Villányiné (rajongva): Itt ült? Gyönyörű karja itt nyugodott ezen a selyemtámlányon? Szép fejét idetámasztotta, mikor az egyetlen fiát siratta?

Az ezredes (meghatva): Üljön le.

Villányiné: Oh, - én!

Meg is van ijedve, mosolyog is, - végre helyet foglal a fehér selyemfauteuilben, melyben valaha a királyasszony ült. Nagyon boldog és izgatott, fejét a kezére hajtja s egy pillanatra elfelejtkezik róla, hogy egy komoly tudós felesége, hogy odahaza két apróság várakozik rá, hogy a barátnői most a dunaparti korzón sétálnak, - mindenről megfeledkezik, még a kísérlőjéről is, aki szemmel látható elragadtatással nézi. Az ezredes átkerül a fauteuil túlsó oldalára s miután egy pillanatig óvatosan körülnézett, csöndesen lehajol az asszony fejéhez, mely álmodozva ott pihen a karosszék selymén. A bronzvörös haj lassankint annyira megfosztja a józan esztől, hogy észrevétlenül föléje hajlik s mielőtt az asszony észrevenné, hogy mit akar, hirtelen megcsókolja az egyik aranyos fürtöt, mely a Villányiné gyönyörű nyakához tapad.

Villányiné (vérvörösen fölugrik, aztán tehetetlenül sírva fakad).

Az ezredes (megrémülve): Méltóságos asszonyom, - maga meg fogja bocsátani, hogy egy pillanatra megfeledkeztem magamról.

Villányiné (csöndesen tovább sír).

Az ezredes: Beismerem, hogy izléstelen dolog volt, de ha elnéző akar lenni, hát meg fogja találni az enyhítő körülményeket. Szavamra mondom, hogy nem akartam megsérteni és hogy jóformán nem tudtam, mit cselekszem...

Villányiné (könnyes szemmel): Hát maga is... még maga is...

Az ezredes: Ne sírjon... Kérem, ne sírjon... meglátja, hogy ezután mindig jól viselem magamat... De most ne sírjon tovább, mert még megláthatná valaki...

Gyöngéden és bűnbánattal kezét csókol, s olyan arcot vág, mint egy szent, aki fölötte áll minden emberi gyöngeségnek. Az asszony még mindig szepegve, megbántott gyermekként néz maga elé, de a kezét nem húzza vissza...

A müncheni út előtt.

- Hát maga hogy kerül ide, ahol a madár se jár? - kérdezte Villányiné, aki délben, millió dolga közt, forgószél módjára berohant a lipótvárosi cukrászdába, hogy pár könnyű sandwicht elfogyasszon.

A gróf leült melléje az üres szalonba és gyorsan kiitta a cointreau-ját.

- Azt is mondhatnám, hogy hirtelen megszomjaztam, de mivel őszinte fiú vagyok, hát bevallom, hogy maga után jöttem. Az imént láttam autóját a Váci-utcában s ekkor ellenállhatatlan vágy fogott el, hogy jó reggelt kívánjak magának. Tudja, hogy már öt nap óta nem láttam?

Kedvére megbámulta a szép asszonyt, - tehette, mert csak ketten voltak, - aztán tréfásan felsóhajtott. Villányiné, aki olyan rózsás és üde volt, mintha reggel óta lovon ült volna, ártatlan bakfis-arccal nézett a lelkesült katonára.

- Hiányoztam magának? - kérdezte kacérul, miközben lopott oldalt pillantást vetett a tükörbe.

- Hogy hiányzott-e? Öt napja csak a katonai becsületérzés tart vissza attól, hogy reggeltől estig ott ne lebzseljek a házuk előtt, s már-már valami komoly betegséget szimuláltam, csakhogy tisztességgel a közelébe juthassak.

Villányiné leseperte ruhájáról a sandwich morzsáit s édesen mosolygó fejét jókedvű kíváncsisággal támasztotta a kezére.

- Nem mondaná meg, hogy mi a célja velem? Azt már látom, hogy halálmegvetéssel udvarol nekem s amint magamat ismerem, jogosan félek tőle, hogy ennek az ostromnak aligha tudok ellentállani. Magának tekintetbe kell vennie, hogy egy könnyen hívó kis teremtéssel van dolga, aki gondolkodás nélkül beleszédül a legelső, csinos katona karjaiba. Van szíve hozzá, hogy ilyen kegyetlenül megfoszt a józan eszemtől?

Ragyogó szemmel, a harmincéves asszony felsőséges iróniájával beszélt, de a gróft a gúnyolódás nem hozta ki a sodrából.

- Kedves méltóságos asszonyom, maga elfelejti, hogy nem csupa önző szoknyavadász él a világon. Akár hiszi, akár nem, de akadhat jó pajtásokra is a férfiak közt, akik tíz évig is ott élhetnének a maga közelében, anélkül, hogy szerelmi kalandokra gondolnának. Miért teszi föl rólam, hogy meg akarom fosztani a józan eszétől? Lássá, nekem már az is elég, ha a maga kezét néha barátilag megszoríthatom s ha tízpercig a világ legközöségeesebb dolgairól cseveghetek magával. Hogy a karjaimba szédüljön, erre épp oly kevésbé gondolok, mint arra, hogy egy újrendszerű repülőgépet feltaláljak.

- Szóval, épp úgy a jó pajtásának tekint, mint akármelyik tisztársát?

- Világos.

- És a jó pajtásait is megszokta csókolni, ha négyszemközt van velük?

A gróf megrázta a fejét.

- Drága méltóságos asszonyom, mondok magának valamit: először is a tisztársaimnak nincs olyan aranyos szőke hajuk, mint magának, másodszor: vannak percek, amikor még a cégjegyzett szentek is megfélemedeznek magukról. De őszintén szólva, nem tartom éppen loyális dolognak, ha ezt a pillanatnyi gyengeségemet a szememre veti...

Villányiné összekulcsolta a keztyűs kis kezét, a hangja pedig gügyögővé lett, mint a babyé, aki az esti imádságot elmondja:

- Oh, jámbor szent, bocsássa meg nekem, hogy ilyen csúnyán viselkedtem, holott tudom, hogy még álmában se gondol semmi rosszra. Bűnbánatom jeléül fogadja el tőlem ezt a sandwichet, melyet tiszta, gyermeki szívvel teszek le a jó barátság oltárára...

Villányiné később elbocsátotta az autóját s gyalogszerrel indult udvarlójával a Nagy János-utca felé. Májust mimelő, aranyfényű októberi nap volt, fél Budapest az aszfalton hullámzott, s irigy, ámuló, lelkesült pillantások simogatták végig a szép asszonyt, aki a király szárnysegédével haladt el az őszi pompájukban virító kirakatok előtt. Az Andrássy-úton Harzburg-Waldeck gróf érdeklődő pillantást vetett az Opera színlapjára.

- Pénteken természetesen ott lesz a Nyugat leányánál? - kérdezte a nagy zenebarát hírében álló Villányinét.

- Pénteken? Akkor, kedves barátom, hatszáz kilométernyire leszek Budapesttől s csak a távolból gondolok a jámboréletű szentekre, akik csákót és aranyos atillát hordanak.

- Elutazik?

- Szerdán reggel Münchenbe utazom a hugomhoz.

- Hát magának huga is van?

- A hugom a legszebb asszony Bajorországban, aki mellett a maga szegény barátnője csúf és elvirult öregasszony-számba megy.

- Hány éves a huga?

- Három évvel fiatalabb nálam, de már öt év óta férjnél van. Hallott már maga valamit Csák Györgyről?

- A híres festőt gondolja?

- A hugom, aki tizennyolc éves koráig többet volt a vidéki pusztákon, mint a városi házunkban, s aki hallani sem akart arról, hogy valaha pesti katonatisztek udvaroljanak neki, egy tavaszi napon kóbor garabonciás diákkal találkozott a pálvölgyi határban. A garabonciás diák széleskarimájú kalapot viselt s palettával és festéktől zsíros kezekkel állt az embermagasságú sás között. Klári - így hívják a hugomat - félnapokon át ott lebzelt a vándorpiktor háta mögött s végre a hetedik napon szóba állt vele. Eleintén afféle pusztai zseninek nézte a barátját - a ruházataról ítélve nem igen lehetett több a földi vagyona húsz krajcárnál, - de később kiderült, hogy a zsírfoltos kabát, a züllött kalap tulajdonosa híres ember, aki már évek óta szerepel az ujságokban. A piktor Csák György volt, akinek ősei valaha vércsefészkeket kaptak a királytól, de aki perfidül hátat fordított történelmi hivatásának. Miért meséljek magának sokat? Klári egy napon nyugodtan kijelentette az édesanyámnak, hogy a sás között jegyet váltott a garabonciás diákkal s az édesanyám, aki jól ismerte a leányát, tudta, hogy reménytelen minden ellenkezés. Két hónap múlva Klári feleségül ment Csák Györgyhez, aki a pálvölgyi nádasból egyenesen Münchenbe költözött. Azóta ott korhelykednek a Löwenbräu asztalai mellett, hosszúszakállú Wotánokkal koccintgatnak s néha a régensherceget és az idegen királyfiakat fogadják a sógorom műtermében. Eddig van.

- És maga most meg akarja zavarni az idilljüket?

- Csák véleménye szerint Klárin kívül csak egyetlen tökéletes asszony van a világon: a sógor-nője. Ez maga előtt hihetetlenül hangzik, de a kóbor piktorok másképpen gondolkodnak, mint az udvari katonák.

A gróf felhúzta a szemöldökét.

- Érdekes! - mondta elgondolkodva.

- Mit talál érdekesnek?

- Tíz napja húzom-halasztom az utazást, pedig voltaképp halaszthatatlan dolgom van Münchenben.

- Maga szintén Münchenbe készül?

- Épp ma táviratoztam lakás miatt a *Vier Jahreszeiten*-be. A szabadságom innen-onnan lejár és addig még sürgősen tárgyalnom kell az Arnulf herceg udvarmesterével. Nem gondolja, hogy ez a véletlenség jelent valamit?

Villányiné megbólintotta a fejét.

- Csodálatos, - mondta szeliden, miközben szemét visszafojtott jókedvvel szegezve a komolyságot pózó Waldeck grófra. - A dolog különben nem lep meg valami nagyon, mert már az ujságban is olvastam, hogy az ezredes úrnak sürgős elintéznivalója van Arnulf herceggel.

- Az ujságban? Ott ugyan semmi sem volt róla.

- Nem? Akkor csak úgy rémlett, mintha olvastam volna valamit. Különben nekem igazán nem jut eszembe afféle képtelenség, hogy a kedvemért teszi meg a hosszú utat a bajor fővárosba.

Naivul lesütötte a szemét s ártatlan madonna-arccal folytatta:

- Jó, hogy eljön, legalább lesz valaki, aki vigyáz rám, akinek gondja lesz rá, hogy a sok gonosz bácsi el ne csábítson. Maga, aki annyira tiszteli az erényt, mindenkinél alkalmasabb arra a nemes feladatra, hogy egy könnyenhívó, fiatal asszonykát megvédjen...

Kezét nyújtotta az ezredesnek, de mielőtt a Nagy János-utcai, vasrácsos kapuban eltűnt volna, még egyszer visszafordult.

- Szerdán este ott leszek Münchenben és csütörtökön délben telefonálni fogok magának a *Vier Jahreszeiten*-be. Ha nem lesz jobb dolga, délután fölkereshet bennünket, - a sógorom bizonyára örülni fog, hogy ilyen kiváló embert megismerhet.

A lakásán meglepetés várt Villányinéra: az urát egy feltűnően sápadt, feketehajú leány társaságában találta, aki afféle helynélküli nevelőnőnek látszott: a leány olcsó csipkeblúzt, rövid kabátot viselt, a kalapja pedig tüntetően elárulta, hogy egy külvárosi divatárusnő szalonjából került ki.

- Édes fiam, - mondta Villányi tanár, - bemutatom magának Gärtner kisasszonyt, a legtehetségesebb tanítványomat. Ő az, akiről már több ízben szóltam magának s aki végtelenül boldognak érezné magát, ha állandóan a maga közelében élhetne. A kisasszonynak senkije sincs az egész világon s tizenkét éves kora óta a maga szorgalmából tartja fenn magát. Most már azonban, ha meg akarja szerezni a diplomáját, szüksége lenne a nyugodt és gond nélkül való életre...

Villányiné barátságosan bólintott a szomorú, szürkeszemű lány felé, aki szinte abnormálisan sápadt arccal hajolt le hozzá, hogy a kezét megcsókolja, - s újra eszébe jutott az a vigasztalan és mégis gyönyörű történet, melyet az ura esténként elmondott neki. A szegény Gärtner kisasszony sohasem ismerte az édesanyját s mikor az apja is meghalt, a vidéki rokonai jóvoltából tengette egy darabig a maga nyomorúságos életecskéjét. Később ezt a silány támogatást is megvonták tőle: a gyermek Budapestre került egy szabóműhelybe, reggeltől-estig skatulyákkal és csomagokkal kóborolt a nagyváros utcáin, többször koplalt, mint ahányszor jóllakott, de

éjszakánként, a faggyugyertyája mellett, egy ócska kofferen ülve, mely egyetlen öröksége volt az édesapjától, vörös szemmel olvasta végig a borra valóiból megszerzett antiquár-könyvek sokaságát, s tizenhét éves korában letette az érettségi vizsgát, anélkül, hogy egyetlen barátja lett volna ebben a félelmetes házóceánban. Innentől kezdve már könnyebben ment a dolga: ebédkosztért neveletlen külvárosi gyerekeket tanított s harmadfél évet töltött már az orvosi egyetemen, mikor Villányi tanár észrevette. A nagy ember szíve összeszorult, mikor halálosan kimerült tanítványa egy napon könnytelen szemmel meggyónt neki; erőszakkal rákényszerítette, hogy pénzt fogadjon el tőle, később pedig az az ötlete támadt, hogy otthont ad neki a házában. A kis gyermekei most kezdtek nekifeküdni az írás és az olvasás tudományának; s mivel a régi angol kisasszonyuk épp az utóbbi hetekben utazott haza a vőlegényéhez, a tanár úr pompásnak találta azt a gondolatot, hogy az apróságokat a sápadt leány felügyeletére bízza.

- Helyesli, hogy egy idegen lányt a házunkba fogadjunk? - kérdezte egy kissé bátortalanul a feleségétől.

Villányiné, akinek jó szíve volt, lelkesedéssel elfogadta az ura ötletét s a hazátlan kis medika, akit az élet időnek előtte elnyűtt, most ott ült az előkelő szalonban s bánatos, szürke szemét, melynek színe az óceán fölött úszó felhőkhöz hasonlított, hálásan és megindulva szegezte a házaspárra, mely kényelmes otthonát megnyitotta előtte. És könnytelen pillantása egyszerre nedvessé lett előtte, mikor az asszony meleg jósággal így szólt hozzá:

- Menjen föl és nézze meg a szobáját, - azt hiszem, mindent megtalál benne, amire szüksége van. És csókolja meg a kicsikéket, akik már előre szeretik magát...

Mikor a tanár utóbb egyedül maradt a feleségével, az asszony megsimogatta az ura kezét.

- Maga jó ember, - mondta elismerőleg, - és ez a szegény leány úgy néz magára, mintha félisten volna. Azt hiszem, az életét is feláldozná, ha maga ilyesmit kívánná tőle. Olyan, mint egy hű kutya és a borongós szemében van valami, ami az embernek egyenesen a lelkéig hat...

A hálókocsiban.

A müncheni gyorsvonat kiindult a bécsi pályaudvarról s az utasok, a készülődés izgalmai után magukhoz térve, elhelyezkedtek a bársonyos fészkekben, ahol a hosszú éjszakát tölteni szándékoztak. A vonat hetven kilométeres sebességgel rohant végig a nagy várost határoló mezőkön, a kivilágított fülkékben ásítás, ujságzizegés hangjai vegyültek a kerekek dübörgésébe s a folyosók ablakai mellett javíthatatlan későnfekvők meredtek szivarszó mellett a koromsötét éjszakába, melyet titokzatos csillagokként hímeztek ki olykor a szemaforok és jelzőlámpák tűzpontjai.

Az étkezőkocsi ernyős lámpái alatt előkelő, nemzetközi társaság ül, az országutak nyughatatlan vándorserege, mely élete javát tündöklő hallokban, gleccser-hotelek gázkandallói mellett, világhíres galériák parkettjén tölti s épp oly otthonosan érzi magát a transz-szibériai vasút fülkéiben, mint az óceángőzösök fedélzetén és a vierwaldstätti hajó kedélyes parancsnoki hídján. Az egyik asztalnál selyemblúzos, útikalapos fiatal asszony ül, aki elgondolkodva kanalazza a levesét, majd szórakozottan lapozgat a luxusvonatok menetrendjében. Fátyolos pillantása azonban hirtelen föl villan, mikor az üveges ajtón át egy feltűnően magas, kissé merev tartású úriember lép a robogó étterembe. A fiatal asszony Villányi tanárné, a civilruhás úriember Harzburg-Waldeck gróf, akiben polgári zsakettje ellenére is száz lépésnyiről föl lehet ismerni a hivatásos katonatisztet.

A gróf: Kezét csókolom, szép méltóságos asszony!

Villányiné (akinek minden vére az arcába szökik a meglepetéstől): Maga itt? Maga ezzel a vonattal utazik?

A gróf: Amint látja.

Villányiné: De hiszen azt mondta, hogy csak holnapután indul.

A gróf: Ugy fordult, hogy már holnap délben jelentkeznem kell Arnulf herceg udvarmesterénél. Ma délelőtt kaptam a táviratot, épp csak annyi időm maradt, hogy az utolsó pillanatban beugorhattam a bécsi gyorsvonatba.

Villányiné: Ugyanazzal a vonattal jött, mint én?

A gróf: Aligha, mert én csak az ötórást tudtam elérni s lóhalálában kellett kihajtatnom a bécsi pályaudvarhoz, hogy a csatlakozást le ne késsem.

Villányiné (kipirulva, szemrehányással, a gúny, a felháborodás és a zavar valami különös vegyülékével nézi végig az elegáns katonát, aki még mindig tiszteletteljes haptákban áll az asztala mellett): Meri a becsületszavát adni, hogy ez az Arnulf herceg csakugyan a világon van?

A gróf (ártatlanul): Kérem, minden góthai almanachban benne találja a nevét.

Villányiné: És arra is becsületszavát adja, hogy magának dolga van vele?

A gróf: Bocsnát, ha az egyszerű kijelentésemnek nem hisz...

Villányiné: Akar velem fogadni, hogy a jövő héten egész Budapest rólam fog pletykázni?

A gróf (szendén): A méltóságos asszonyról? Ugyan miért?

Villányiné: Nem utazhatott el maga olyan titokban, hogy a pesti barátnőim meg ne tudták volna! Három nap múlva tele lesz a város, hogy én a Harzburg-Waldeck gróf úr kedvéért hagytam ott két hétre az uramat, s hogy a müncheni út mögött egy ravaszul kieszelt légyott rejtőzik.

A gróf: Már megbocsásson...

Villányiné (könnyű sóhajjal): Különbözik most már mindegy, a jóhíremet semmiféle szemrehányás se adhatja vissza többé. Üljön le, - ha már kompromittált, hát nem volna értelme, hogy nagy bűnbánatában éhen haljon.

A gróf: Megengedi?

Villányiné: Mit tehetek mást? Üljön le, mert már úgyis mindenki bennünket néz...

A gróf helyet foglal a sarokasztalnál s oly komikusan megszeppent arccal kóstolgatja a halat és az angol sültet, hogy Villányiné derüsen, szinte anyai gyöngédséggel nézi. Később, miután látja, hogy szép partnere nem tartozik az engesztelhetetlen haragvók közé, - lassanként visszatér a bátorsága, gyerekes, de szeretetreméltó csacsiságokat beszél s a vacsora vége felé felbontat egy üveg francia pezsgőt. Villányiné megbotránkozva nézi az ezüstös vödört, melyet az asztal mellé állítanak.

Villányiné: Mi jut eszébe?

A gróf: Mártsa meg kissé benne a nyelvét, legalább nagyszerűen fog aludni reggelig.

Villányiné: Hallatlan, fogadni mernék rá, hogy itt a kocsiban valami szerelmes párnak tartanak bennünket!

A gróf: Miért ne gondolhatnák, hogy férj és feleség vagyunk?

Villányiné: Egy férj sohase néz így a feleségére, ez a hivatásos aszfaltbetyárok pillantása! Kérem, ne meresse úgy rám a szemét, mert rögtön visszamegyek a kupémba.

A gróf: Bocsásson meg, de nem is magát néztem, hanem a kalapját.

Csendesen, szinte észrevétlenül megisszák az egész üveg pezsgőt, a feketekávénál a gróf szivarra gyújt s az asszonyra is rákényszerít egy aranyvégű egyiptomi cigarettát. Most már csillog a szemük, az arcuk rózsásra pirult s ok nélkül való lelkesedéssel beszélnek az utazásról, a színházakról, a Riviera februári színpompájáról, a müncheni művészekről, akik keresztlábú asztalok mellett pipáznak, a téli szezon gyönyörűségéről, a királyról, - mindenről, amit a fantáziájuk gyors egymásutánban eléjük varázsol. A gróf valami furcsa történetet mesél el egy fejedelmileg berendezett hófehér yachtról, mellyel tavaly Villefranchéból Algirig hajózott s az asszony úgy érzi, mintha a Földközi tenger mámorító illatai lebegnének körülötte az olajszagú étkezőkocsiban. Az az impressziója, hogy Budapesten valami nyomasztó és elviselhetetlen rabságban élt, héjaszemű zsúrasszonyok felügyelete alatt, de most egyszerre levetette a békóit s szabadon és függetlenül száguldhathat a vizek hátán és a narancserdők sűrűségében. Csak nagysokára veszi észre, hogy a kocsiközben egészen kiürül s hogy a pincérek már türelmetlenül rakosgatnak a szomszédos asztalokon.

Villányiné: Szent Isten, vajjon hány óra lehet?

A gróf: Gyerekidő, még alig van tizenegy.

A főpincér (szerényen): Bocsánatot kell kérnem a méltóságos úrtól, de Welszben lecsatolják az étkezőt. Tíz perc múlva ott leszünk.

A gróf: Ez szomorú, de bele kell nyugodni!

Fizetnek és visszatérnek a kocsijukba, a homályos folyosókon át, a mélyen lefüggönyözött, éjszakai álmukba burkolózó ablakok mellett. A hálókocsi is teljesen elcsendesült már: az aranydíszítéses fülkék lakói alusznak, a lámpák fénye eltompult, a kalauz maga is bóbiskolva üldögél a kocsi sarkában. A fiatal asszony megütődve nézi az udvarlóját, aki szintén megáll a mozgó hálóterem szőnyegén.

Villányiné: Maga is ebben a kocsiban utazik?

A gróf: Talán parancsolja, hogy kiszálljak a legközelebbi állomáson?

Villányiné: Melyik a fülkéje?

A gróf: A nyolcas.

Villányiné: Az enyém a kilences. Ha ezt valaki megtudja, senki le nem veszi rólam többé, hogy viszonyom van magával.

A gróf: Kérem, én egyszer szintén utaztam már a nyolcas fülkében s a kilencesben egy öreg szerecsen dada aludt, akit Königswart grófné vitt le a pusztájára a gyerekei mellé. Senkinek se jutott eszébe, hogy a szomszédságból immoralis következtetéseket vonjon le.

Villányiné: Nagyon finom és elmés. És a hasonlat igen találó. Boldog vagyok, hogy nem érdeklek jobban magát, mint a Königswart grófné szerecsen dadája.

A gróf (ugyanazzal a lángoló pillantással néz Villányinéra, mint amilyenért az étkező-kocsiban rendreutasították).

Villányiné: És most, kedves barátom, aludjék jól! Álmodjék az öreg dadáról, akiről még máig se bírt megfeledkezni...

Kezét nyújtja a grófnak, aki nem bocsátja el, hanem jó darabig visszafojtott, de aggasztó szenvedéllyel kulcsolja körül a keztyűs kis ujjakat, melyek szelid megadással tűrik az ostromot.

Villányiné (gúnyosan, de kissé sápadt arccal): Legyen férfi és küzdje le emberfölötti fájdalmát!

A gróf: Ha engem is jégből faragtak volna ki, mint magát, akkor semmibe se venném, hogy egy hosszú éjszakára elvállok magától.

Villányiné: Ha talán azt parancsolja, hogy itt virrasszak magával a folyosón...

A gróf (bizonytalanul): Volna egy másik mód is...

Villányiné: És az?

A gróf: Miért ne látogathatnám meg magát a fülkéjében? Egyikünk se álmos és pompásan elbeszélgethetnénk éjfélig. A pletykától nem kell tartania, mert a kocsiban egy teremtet lélek sincs ébren.

Villányiné (kiszabadítja a kezét): Kedves barátom, magának nem szabad pezsgőt inni. A pezsgő, úgy látszik, megfosztja a józan eszétől...

A kilincshez nyúl, de a gróf oly fölindult és könnyörgő pillantással néz rá, hogy állva marad a küszöbön. Az ablak mellett ködös meseképek módjára tűnnek el a kivilágított állomási épületek, majd koromfekete erdők, magányos majorok, titokzatos hegyszakadékok, szédületes hidak száguldanak végig a dörögve rohanó, félelmetes vasszörnyeteg oldalán. Szemük belekápázik a sötétségbe, de jó darabig hallgatva állanak a homályos folyosón, ahova néha kihallatszik az ágyaikban pihenő utasok horkolása. Mindketten gondolataikba mélyednek, de a gróf lassankint közelebb hajol Villányinéhoz, tüzelő arca a szőke hajfürtökhöz simul, melye-

ket lángoló szerelmesként zilált szét a hegyek körül ideáramló éjszakai levegő. Az asszony annyira el van merülve a sötét vasúti töltés szemlélésébe, hogy pár pillanatig nem veszi észre ezt a bizalmaskodást; a szkeptikusok azt is hihetik róla, hogy csak szimulálja a szórakozottat. A gróf, akit fölbátorít ez a szelidség, utóbb arra vetemedik, hogy a karját is küzdelembe küldi s a lehetet finomságával öleli magához az álmodozó asszony nyakát.

Villányiné (hirtelen megrázkódik, s energikusan kiszabadítja magát a férfi karjaiból); Elég! Isten vele!

A gróf: Magamra hagy?

Villányiné: Ha fél egyedül, magával hozhatta volna a Königswart grófné szerecsen dadáját.

A gróf: Egyedül vagyunk, mindenki alszik körülöttünk, ki tudja, hogy leszünk-e még valamikor hasonló helyzetben? Ne áldozzon föl egy drága órát az ironizáló kedvének! Az élet oly rövid, hogy a boldogság egy pillanatáról se szabad lemondani...

Villányiné (fölkacag, de a nevetésében van valami ideges vonás s a hangja oly idegenül cseng, hogy maga se ismer rá): Drága óra? Boldogság? Miket nem képzelsz! Én egyáltalában nem érzem magamat boldognak, ha ebben a léghuzamban náthát vagy torokgyuladást kapok.

A gróf: Ketten vagyunk és mindazok távol vannak tőlünk, akiknek a sorsunkhoz köze van. Nem szabad, hogy rossz legyen hozzám, hiszen hűségesebb barátja sohase lesz, mint én vagyok...

Villányiné (az arca ég, de a hangja gúnyos és hencegő): A kijelentése boldoggá tesz, de én tökéletesen megelégszem a nappali barátsággal. Éjfél után, mikor a szemem már leragad az álmodástól, nem reflektálok a hűséges, baráti szívekre. Feküdjék le maga is, ha kialudta magát, meglátja, hogy azonnal jobban lesz. Az alvás a legjobb szer a láz ellen.

A gróf válaszolni akar, de Villányiné egy hirtelen mozdulattal besurran a fülkéjébe s a závárt sietve félretolja. Miután biztonságba helyezkedett, félrehúzza a függönyt s szőke fejét kacér komédiás-mosolygással hajtja meg a mozdulatlan férfi előtt. A gróf egy darabig tétovázva mered a zárt ajtóra, majd cigarettára gyújt és hosszan bámul kifelé az alaktalan sötétségbe.

Az indus isten lábánál.

- Nos, hát mit szól a kis hugomhoz?

Ezzel a kérdéssel Villányiné fordult Harzburg-Waldeck grófhhoz, a Löwenbräu egy hosszú sarokasztalánál, mely körül a legfurcsább társaság ült: egy huszonöt esztendőös orosz piktor, aki így külső látszatra inkább kőműveslegényhez, mint művészhez hasonlított, egy sportinges angol festő, akinek képeit már évek óta aranyhegyekkel fizették, két vagy három szakállas bajor félisten, egy galambősz öreg úr, aki Arnulf herceg katonai irodáját vezette, egy fiús külsejű színész, akit a Kammerfestspiele előadásain elért sikerei révén Európaszerte emlegettek, Bernhard, a geniális színigazgató, aki megható, de törvénytelen házasságban élt drámai művésznőjével, végül a gróf, Villányi tanárné s a fiatal magyar házaspár, aki a pusztai sás között fogadott valaha örök hűséget egymásnak. Az asztalon óriási kupákban állott a sör, a bajor festők bajusza zuzmarás volt a habtól, a feketeruhás, fehérkötényes öreg hajadonok jóakaró mosollyal sűrögtek a nagy székek körül, melyeket fényesre és homorúra ülték ki a helyiség félszázados törzsvendégei...

Villányiné gyöngéd pillantást vetett a hugára s a könyökével másodszor is megérintette a király szárnysegédét.

- Igazat mondtam, hogy a hugom a legszebb asszony egész Baváriában? Látott már bájosabb és elragadóbb arcot? Nem érez lelkifurdalást, hogy eddig velem, öreg asszonnyal, töltötte az idejét?

Harzburg-Waldeck gróf komolyan bólintott s a hangja szinte vibrált a meggyőződés hevéből.

- Oh igen, szívesen beismerem, hogy a huga százszor szebb és százszor kedvesebb, mint a méltóságos asszony. Ha jó izlésem volna, azonnal cserben is hagynám magát, de mert én elvileg csak a csúf nőkhöz vonzódok, kénytelen vagyok megmaradni a legelső választásomnál.

Villányiné tréfásan ráütött az udvarlója kezére, majd sértődött arccal elfordult tőle, mire a huga, akit az asztal tulsó felén valóságos keresztűbe fogtak a rajongó piktorok, ingerkedve felhúzta a fitos orrát.

- Ejnye, de jóban vannak egymással az uraságok! Amint látom, bizalmas tárgyalásokat folytattok, talán legjobb volna, ha mi diszkréten visszavonulnánk...

Biztatólag hunyorgatott a grófra, aki hálás elragadtatással nézett rá, míg Villányiné megbotránkozva csóválta meg a fejét.

- Tudja, hogy Klári szerelmes magába? Azt mondja, hogy sohase beszélt bájosabb férfival, s ha nem bolondulna annyira az uráért, hát gondolkodás nélkül megszökne magával. Ez a haszontalan kis nő talán még rossz néven se venné, ha én borulnék ő helyette a maga nyakába...

- Ha testvéri szeretet volna magában, hát meg is tenné. A huga nevében már csak nyugodtan adhatna nekem légyottot, - ezt még a lipótvárosiak se írhatnák a maga rovására. Az az asszony, aki más nevében csókolózik, igazán nem követ el semmi inkorrektiséget.

Klári, cserbenhagyva egy pillanatra a piktorait, megint rájuk nézett és csókot intett feléjük, mire a gróf komoly arccal megkérdezte:

- Igaz, amit mondok?

- Nem tudom, hogy mit mond, de ha maga mondja, drágám, hát feltétlenül igaz.

Későre járt az idő, az öreg kisasszonyok oltogatni kezdték a lámpákat, a helyiséget csukni készültek, de a társaság csöpp kedvet sem érzett még hozzá, hogy lefekügyék, még az öreg úr se, aki egy kadét fürgeségével udvarolt a folyton izgó-mozgó Klári asszonynak. A szakállas bajorok a Luitpold-kávéházat hozták javaslatba, az angol piktor valami kedélyes kocsmát tudott a Bavária-szobor körül, de Bernhardt, a színigazgató, nagyot ütött söröskancsójaival az asztalra.

- Silentium, ez mind nem ér egy fabatkát sem. Ha a hölgyek és az urak nem vetnék meg szégyén házamat, szívesen látnám mindnyájukat egy pohárka hollandi likörre, melyet ma kaptam Amsterdamból. Gerta zongorázni és szavalni fog önöknek, Klári asszony pedig eltáncolja az ukrániai táncot, melyért egy lelkesedésében megtévelyodott impresszárió ezer márkát ígért neki esténként. Nem többet ér ez, mint egy füstös kocsmá a külvárosban?

A hangos társaság negyedóra múlva ott volt a tornyos Bernhardt-villa halljában, s ekkor kiderült, hogy a színigazgató, aki a külvilágban az átlagember szerény maszkját viselte, voltaképp egy indiai rajah fantasztikus lelkét hordja a térdigérő redingót-ja alatt. A villának aligha lehetett volna párját találni a bajor fővárosban. A hall káprázatos pagodához hasonlított, a termekben pedig, melyekben a híres rendező jövődöbeli terveit kidolgozta, a napkeleti fejedelmek is kényelmesen ellakhattak volna. Bernhardt, aki napi ellátására aligha költött többet öt vagy hat márkánál, oly könnyűséggel adta ki lakására a százezreket, mintha a császárok civillistája állt volna rendelkezésére. Az öreg úr, aki Arnulf herceg házában maga is megszokott némi fényűzést, galambösz fejét elismerőleg meghajtotta a színigazgató előtt.

- A szegény Lajos király fantáziátlan nyárspolgár volt magához képest, - mondta elismerő hangon.

Néhány inas, - aki, jelmeze után ítélve, egyenesen az Opera színpadáról jött ide - frissítőket hordott körül a ragyogóan kivilágított termekben, Bernhardt egy ujjnyomására feltárltak a szivaros-bazilikák ajtóit, láthatatlan kezek egy-kettőre gazdag buffet-t varázsoltak az egyik gömbölyű sarokszobába, s a szőke Gerta, aki előbb csábító charmemal adta a háziasszonyt, leült az ébenfekete zongora mellé. És ekkor kiderült, hogy a nagy drámai színésznő a hangversenytermek pódiumán is meg tudná szerezni a százezreit és a világhírért...

A piktorok később szétszéledtek a termekben, hogy a Bernhardt híres képeit megsejmeljék, az Arnulf herceg katonai főnöke teljesen átengedte magát a havanna gyönyörűségének, Klári asszony föltűzte a szoknyáját, hogy az ukrániai táncot eljárhassa, Villányiné és Harzburg-Waldeck gróf pedig helyet foglaltak a zöld tűzben égő Buddha-szobor alatt, melyet gazdag pálmagrupp választott el a szalonban sürgölődő társaságtól. Az asszony hátradőlt az exotikus trón-formájú támlásszékekben, s míg karcsú alakja hajlékony kígyóvonalban rajzolódott a szőnyegre s szeme veszedelmes fénnel tapadt az udvarlójára, halkan szólott:

- Itt az idő, hogy szerelmet valljon nekem, - ennél stílszerűbb milieut igazán nem választhatott volna hozzá. Hetek óta várja ezt a pillanatot, hogy egyedül legyen velem, most tehát mindent el kell mondania, amivel a gyöngye fejecskémet elszédítheti...

Kacér várakozással nézett a grófra, fehér fogsora kivillant az ajkai közül, felső testét ingerkedve hajlította ide-oda, de a férfi nem reagált a provokálásra, hanem elgondolkodva nézett maga elé, mintha az édesen beszűrődő muzsikában gyönyörködnék.

- Nem felel? Nincs semmi különös mondanivalója? Nem akarja bevallani, hogy engem tart a legbájosabb asszonynak az egész világon, s hogy nélkülem unalmas vergődésnek találja az életét? Isten ments, egy borzalmas tévedés áldozata volnék, s maga még csak nem is szerelmes belém? Az égre, ne legyen oly hallgatag, mint ez az indus isten, mert a csalódás könnyen az életembe kerülhetne...

A gróf most rágyújtott egy cigarettára, a szeme pedig szánakozva siklott végig az asszony karcsú és kíváncsi alakján.

- Kedves barátnőm, engedje meg, hogy egy őszinte kijelentést tegyek: én a szívemből sajnálom magát. Minden asszonyi típus szépnek és irigylésreméltónak tűnik fel előttem, az ókori rabszolganő épp úgy, mint az egyiptomi fejedelemsasszony, a palástos oxfordi doktorleány épp úgy, mint az az álmodozó keleti virág, aki a hárem rácsos ablaka mögött tölti el a fiatalságát. De a huszadik századbeli, kényeztetett pesti asszony életét szürkébbnek tartom, mint azét az arab páriáét, aki gyalogszerrel tipeg a paripáján pompázó ura mögött. Annak a szegény szolgálóhitvesnek lelkében a gyermek naiv álmai csillognak, de maguknak nincs álmuk, nincs fantáziájuk, csak iróniájuk van. Talált-e már valamire, ami a szép szemébe könnyeket csalt volna? Érezte-e már valaha, hogy sírni szeretne, dobogott-e a szíve másért, mint egy új autóért, egy szennázós toaletteért, vagy egy diadémiért az aranyszínű hajába, melynek láttára az összes barátnője elsápadnának az irigységtől? Ismeri maga annak a felsőbb lelki életnek a finomságait, mely nem a hideg és szív nélkül való csúfolkodásban merül ki?

Mosolyogva, de fölhevült arccal beszélt, látszott rajta, hogy érzi is, amit mond, de az asszony szeme nem gyuladt föl, vonásai pajkos grimásszá görbültek, miközben szőke feje álmos lustasággal dőlt a faragott karosszék támlájára.

- Akkor is így beszélne, ha megcsalnám az uramat a maga kedvéért? - kérdezte félig behúnyt szemmel, ami egy alattomos cicához tette hasonlóvá.

- Ha megcsalná, akkor is igazabb emberi életet élne, mint így! Mi a maga életének a tartalma? A szép lakás, a barátnői gardenpartija, a párisi divatlap s a klub terrásza, ahol egy sereg magához hasonló asszonnyal trécselhet. Szeretett maga valakit, mióta a francia babái a régi szobájában alusznak?

- Kedves barátom, ha maga azt érti szeretet alatt, hogy az ember az ura háta mögött aktív huszárezredesekkel találkozik, akkor valóban köszívet hordok a füzöm alatt. De a szeretetnek egy perverz módja is van, amiről maga még, úgy látszik, semmit se hallott: az, hogy az ember a törvényes urát szereti... Belátom, hogy ez kissé őskori megnyilvánulása a szeretetnek, de nem szabad elfelejtenie, hogy engem egy isten háta mögött fekvő pusztán neveltek...

Egy görög pásztorleány romlatlan tekintetével nézett a grófra, szeme csupa naivitás és szendesség volt, a szűzies fiatal asszony szeme, akinek az a legnagyobb gondja, hogy rózsaszín szalagokkal díszítse a fehérneműs szekrényét. De a férfit nem hatotta meg ez az ártatlan pillantás; a puffot, melyen ült, egészen odahúzta az asszony mellé, s fojtott hangon kérdezte:

- Meri azt mondani, hogy szerelmes az urába? Meri azt mondani, hogy nemcsak felesége, hanem a szeretője is az urának? Meri azt mondani, hogy még most is összeborzong a boldogságtól, ha az urával éjszakánként egyedül marad?

Most már brutális kiméretlenség rezgett ki a hangjából, mintha egyszerre eltűnt volna róla az udvari ember máza, de az asszonyt ez az illetlen hang se hozta ki a sodrából; nyugodtan, az előbbi tónusban folytatta:

- Drága méltóságos uram, szívesen felelek a kérdésére, ha viszont megtesz nekem egy szívességet: vesse le a katonai uniformisát s lépjen be szerzetesnek a legközelebbi klostomba. Efféle kérdésekre a tisztességes asszonyok csak a gyóntatóatyjuknak válaszolnak. De egyet a kardja dacára is elárulhatok magának: hatéves házasság után még a legszerelmesebb asszonyok se reszketnek a boldogságtól, ha az urukkal éjszakánként egyedül maradnak. Ilyesmit csak a tejfölösszájú alezredesek gondolnak; a huszonhat éves matrónáknak, akik az életet

sokkal jobban ismerik, mint a tapasztalatlan katonák, már egészen máson jár az eszük, mint hogy esős hétköznapiokon a szerelemtől összeborzongjanak.

Egy percre elhallgattak mind a ketten, s furfangos ellenségek módjára nézték egymást, de Gerta most egy szentimentális Chopin-valcert játszott, s a nemesen szomorú hangok, egy boldogtalan poéta álmai, melyek millió sejtelmes szenvedésről beszélnek, lágyan körülzsongták őket a csodálatos zöld lugasban, mely fölött egy exotikus isten üvegszemei virrasztottak. Buddha jóakaró részvétellel nézett le rájuk misztikus lombsátra mélyéből. Oly furcsa, oly hangulatos volt ez a környezet, hogy az asszony most egyszerre érzelmessé lágylt, keze pedig, a meleg, édes női keze, gyöngéden odasimult a férfiéhoz.

- Igazán szeret maga engem? - kérdezte valami szégyenlős meghatottsággal, mely ott égett a nevető gyermekszemében.

A katona pillantásából oly perzselő láng csapott feléje, hogy kérdésére nem is várta meg a választ, hanem elérzékenyült mosollyal folytatta:

- Jónak kell lenni és mindennek meg kell várni az idejét és nem türelmetlenkedni, mint a rossz gyerekek, aki az öklével akarja beütni a játékosbolt kirakatát. A jó fiúk, akik szelidek és engedelmesek, előbb-utóbb úgyis megkapják a játékszert, amiről függönyös ágyacskájukban álmodnak...

Nem mondhatott többet, mert Klári asszony most hirtelen megjelent a lugas előtt; arca égett, a haja kibomlott, a hangja pedig szinte remegett az őszinte megbotránkozástól:

- Hallatlan, hogy ezek szerelmeskedéssel töltik az idejüket, míg egy szőke félistennő a legöregebb embereket is magába bolondítja a táncával. Odabenn ájultan fekszenek a férfiak a gyönyörűségtől és ti öt lépésnyire tőlük nyugodtan flirtoztok? Édes fiam, nagyon sajnálom, de én még ma expressztáviratot küldök a szegény uradnak a budapesti klinikára...

Mese a kalendáriumi vén emberről.

Vacsora a Villányi-palota ebédlőjében, este félnyolckor, mikor a tanár rendelő-körútjából visszatért s a kicsikék még ébren tölthetnek egy félórát. A méltóságos asszony távollétében a gyermekek nem a maguk szobájában kapják a sonkájukat, tejbe-rizskásájukat és szilva-befőttjüket, hanem együtt vacsorázhatnak az édesapjukkal, s ez oly viharos örömmel tölti el őket, hogy szinte gőgösen, megennivaló méltóságérzettel szolgáltatják ki magukat az aranygombos inassal. A vacsorán természetesen Gärtner kisasszony is részt vesz, de inkább csak lelkileg, mert az a tudat, hogy Magyarország legelső tudósával, a szigorló orvosok rettegett félistenével ülhet egy asztalnál, majdnem képtelenné teszi, hogy egyetlen falatot is lenyeljen. A tanár néha jóakaró megbotránkozással rázza a fejét, mire a sápadt kis medika pirulva kezébe veszi ismét a kését és a villáját, de utóbb megint feladja a küzdelmet s a gyermekek dédelgetésével igyekszik elvonni magáról a nagy ember figyelmét. Mindeddig az volt a szokás, hogy a kisasszony csemege után a gyermekekkel együtt visszavonult a szobájába, míg a tanár a könyvtárszobájában virrasztott késő éjjelig, de ma meglepetés éri a fiatal leányt: mikor a kicsikékkel együtt távozni akar az ebédlőből, Villányi barátságosan megszólítja:

A tanár: Mit szokott csinálni, ha egyedül marad? Vacsora után azonnal lefekszik?

A leány (elvörösödik a megtiszteltetéstől, hogy a nagy ember az ő jelentéktelen magánügyei iránt érdeklődik): Oh, nem... soha... némelykor hajnalig is ébren vagyok, hogy a tanulni-valóimmal végezzek... És a kis háztartási dolgaimat is rendesen éjjel végzem, ami annál könnyebb, mert fiatalságomban nagyon is rászoktam a virrasztásra...

A tanár: Ha nem nagyon álmos, akkor később jöjjön be hozzám a könyvtárba. Nem dolgozhatom, mert a szemem kissé gyulladt, pedig magam is javíthatatlan éjjelező vagyok s nem igen tudnék lefeküdni éjfél előtt. Majd elmondja nekem, hogy mire gondol, mivel foglalkozik reggeltől estig.

A leány (sápadt arca biborvörössé lesz a meglepetéstől s csupán ezt az egyetlen szót bírja dadogni): Igen.

Lefekteti a gyermekeket, fölszalad a szobájába s miután kócos haját sietve rendbehozta, a fölindulástól reszketve kopogtat a könyvtárszoba ajtaján. A tanár barátságos válasza után szinte öntudatlanul lép a gyönyörű terembe, amelyben még sohase volt s az első pillanatban annyira szédül, hogy minden összefolyik a szeme előtt. Később azonban annyira magához tér, hogy tisztán meg tud különböztetni mindent: a hatalmas könyvszekrényeket, melyek mind a négy falat egész a padmalyig megtöltik, a bőrkötéses, feketehátas, aranynyomásos könyvek ezreit, a komoly tekintetű szobrokat, melyek a sötét háttérből kifehérlenek, a bronzvörös japáni szörnyetegeket, melyek a sarokból égő szemükkel rámerednek, az óriási bőrfauteuil-eket, melyek szinte öntudatos lényeknek látszanak, a tanár szénfekete szakállát és barátságos szemeit, melyek mosolyogva és kíváncsian néznek rá s mindez annyira meghatja, konsternálja és boldoggá teszi, hogy egyetlen szó nélkül állva marad a küszöbön, míg sovány arcocskája világítani látszik a félhomályban).

A tanár: Jöjjön közelebb és foglaljon helyet, - aztán mesélje el nekem, hogyan van megelégedve az új hivatásával. (Mosolyogva végignézi a sápadt leányon.) Nem szokott maga cigarettázni, ha egyedül van?

A leány: Oh istenem, dehogy!

A tanár: Annyira hasonlít az orosz diákkisasszonyokhoz, hogy szinte odaképzelt az ember az ajkai közé egy vékony cigarettát. Pedig nem jól tenné, mert ugyancsak rossz bőrben van. Az ilyen fiatal teremtéseknek mint maga, napfényre, táplálkozásra és sok-sok egészséges alvásra van szükségük. Pedig az előbb azt mondta, hogy mindennap hajnalig virraszt. Mire jó ez?

A leány: Oh, én már tizenöt éves korom óta megszoktam, hogy csak három-négy órát alszom éjszakánként. Akkor nem igen lehetett többet; a madame Thérèse szalonjában éjfél előtt nem igen szabadultunk a munkától, Őt felé pedig már rendesen fölverték bennünket. Az álmatlanság annyira rámragadt, hogy öt órakor most is fölébredek s mindennap azt álmodom, hogy a madame Thérèse mindenestül szakácsnője a vállamat razzia...

A tanár: Hozzá kell szoknia a korai lefekvéshez, ez az életmód időnek előtte tönkreteszi. Se nem eszik, se nem alszik, - ez nem vezethet jóra. Nappal persze nem igen marad egy szabad perce?

A leány (mosolyogva): Nem nagyon, mert bizony sok a pótolnivaló az életemben. Aki tizenhat éves koráig úgy élt, mint én, annak meggyűlik a dolga, amíg a magához hasonló leányokat utóléri.

A tanár: Megszokta már a mesterségét? Nem fél? Nem borzong már össze; ha a boncolóterem küszöbét átlépi?

A leány: Még kisleány koromban sem féltem, - mindig én voltam legelőször kéznél, ha valakinek a véres ujjá segítségére szorult. Egyszer a villamos elgázolt egy öreg asszonyt, a sok ájúlkozó férfi közt én kötöttem be a fejét a vásárnagra tartogatott selyemkendőmmel. Ekkor támadt az a gondolatom, hogy orvos leszek.

A tanár: És a boncterem? A halottak? A hideg emberek, akik üveges szemükkel magára néznek?

A leány (nagyon egyszerűen): Én nem a templomban szerzem meg a jó Istenben való hitemet, hanem a boncolóterem márványasztalán. Amit ott látok, az jobban meggyőz az isten jelenlétéről, mint a papok beszéde. Az ember sokkal nagyobb csoda, mint azok, melyeket a biblia felsorol.

Villányi tanár csodálkozva néz rá, - látszik, hogy nem várt tőle ennyi intelligenciát - s a leány, aki attól kezd tartani, hogy illetlenül bőbeszédű volt a nagy emberrel szemben, úgy szeretne valamiképp összehúzódnai a nagy bőrfauteuil mélyében, hogy legalább egy időre láthatatlanná váljék. A tanár azonban nem haragszik, sőt: oly kellemes meglepetéssel fixirozza, mint az apa a leányát, aki váratlanul valami nagy okosságot mondott.

A tanár: Ez jól volt mondva, kis leány, erre a mondására büszke lehet. Bennünket, orvosokat, az emberi test tesz hívókké. Bravó, kis leány. Ezért megérdemli, hogy egy csésze jó, forró teát kapjon.

Csönget az inasnak, teát hozat s még mindig derűs, apai mosollyal nézi a boldogságában szinte könnyező leányt, aki alázatosan, összekuporodva, a rajongó fanatizmusával és a rab-szolga félelmével szegezi rá szemét az óriási fauteuil-vár bástyái mögül.

A tanár: Na, - készítse el a teámat és öntsön magának is!

A leány (egyszerre elfeledkezik a boncolóasztalról és az emberi test csodáiról s az asszony veleszületett gráciájával sürgölődik a szamovár körül, melynek lángja intimitást és melegséget varázsol a komor könyvek birodalmába).

A tanár (teáját kanalazza, szivarra gyújt s kényelmesen hátradől a karosszékében, annak az embernek az élvezetével, aki csak napjában egyszer jut a pihenés és a jó szivar passziójához): Maga persze minden előadásomon ott van?

A leány: Oh, hogyne!

A tanár: Reggel nyolckor?

A leány: Ötkor is ott volnék.

A tanár: Jegyez?

A leány: Minden szót. (Leányos elfogultsággal mosolyog.)

A tanár: Mi jutott az eszébe?

A leány: Azt talán nem is volna szabad elmondanom.

A tanár: Titok?

A leány: Oh, nem, de a méltóságos tanár úr talán megharagudnék érte.

A tanár: Valami rosszat tud rólam?

A leány: Rosszat? Hiszen most, ahogy itt ülök szinte nem is tudom elhinni, hogy a méltóságos tanár úr beszél velem, hogy az ostobaságaimat meghallgatja, hogy engem, az ágról szakadt kis csavargó-leányt komolyan vesz. Mindez oly furcsának, oly lehetetlennek, oly meseszerűnek tűnik föl előttem, hogy nem is tudok hinni benne és az az érzésem, hogy még mindig a madame Thérèse ablaktalan, sötét udvari szobájában fekszem és fantasztikus tündérmeséket álmodom, amíg kora hajnalban föl nem ráznak. És ilyenkor eszembe jut minden, amit a fiúk az egyetemen beszélnek...

A tanár: Mit beszélnek a fiúk?

A leány (pirulva, félve, égő arccal, kissé kacérul, miközben csak nagy szemei világítanak): Szabad?

A tanár: Sőt muszáj, mert most már nagyon kíváncsivá tett.

A leány: A fiúk úgy beszélnek a méltóságos tanár úrról, mint az emberevő farkasról, aki, délben-este szegény orvosnövendékeket eszik. Szakállas szigorló orvosok, akik kölcsönként ferencjózsefükben várakoznak vizsgájukra a folyosón, dideregni kezdenek a félelemtől, mikor a méltóságos tanár urat meglátják. Az egyetemen az a híre, hogy nem ismeri a könyörületet, hogy tíz fiú közül nyolcat megbuktat s hogy az jár a legrosszabbul, aki a nagyfejűektől protezsáló levelet visz a méltóságos úrhoz. Azt mondják... de ezt talán már nem is szabad elmondanom...

A tanár: Hogy nincs szívem, úgy-e?

A leány: Valami bolondos mesét mondanak... egy hideg, havas, januári estéről, mikor a méltóságos úr még maga is nyomorgó orvosnövendék volt s fűtetlen szobában készült a legutolsó szigorlatára. Azt mondják, heteken át nem aludt a gondtól, mert nem volt annyi pénze, hogy a vizsgadíját lefizesse. Nem volt már se ruhája, se ékszere, se könyve, nem volt már semmije, amit zálogba tehessen s ekkor - egy este, mikor odakünn kétöles hó borult az utcákra - hirtelen elszánta magát a legutolsó lépésre. Valahol messze, a külváros egy keskeny zugában, amely még a középkorból maradt meg, lakott egy öreg, okulárés aggastyán, egy vén tudós, akinek képe a régi kalendáriumokban látható, egy reszkető, fehérszakállas antiquárius, aki nem könyveket, nem antiquitásokat, hanem emberi szíveket vásárolt. Az öreg ember naphosszat egy kis vaskályha mellett ült, almát sütött, burnótozott és a jó szerencsét várta. Ehhez a vén

izraelitához ment be egy hófúvásos januáriusi estén és sírva eladta neki a szívét, hogy a vizsgadíját előteremtse. Azóta nincs szíve, azóta nem ismeri a részvétet, azóta könyörtelenül elbuktatja a fiúkat, akik épp oly fiatalok és szegények, mint akkor volt a méltóságos tanár úr...

A tanár (bólint): Oly szép a meséje, hogy az öreg Dickens is elvállalhatná. És maga persze hisz az okulárés aggastyánban?

A leány (hisztérikusan ragyogó szemmel, mely csupa fanatizmus és lelkesedés): Aki itt látná, aki ma este látná, sohase említené többé ezt az ostoba dajkamesét. Hiszen a világon sincs még egy ember, akinek ennyi a szíve...

A szeme aggasztóan könnyezni kezd, de Villányi elneveti magát, kikanalazza a cukrot a csészéjéből s álmosan, jókedvűen nyújtózkodik, miután egy pillantást vetett az oszlopos fali órára.

A tanár: Éjfél van és magának korán kell kelnie, kisleány... Feküdjék le és álmodjék a kalendáriumi vén emberről, aki könyvek helyett szíveket vásárol...

A titokzatos autó.

Gärtner kisasszony egy délből - ünnep volt és az egyetemen nem volt előadás - a várba vitte sétálni a kicsikéket s jó ideig élvezte a napsugarat, mely az öreg budai házakat meg-aranyozta. Mikor később visszatért a halászbástyára, furcsa esemény történt vele: egy fiatal asszony, aki eddig elgondolkodva nézte a folyam mélyén reszkető fényfoltokat, izgatottan közeledett feléje.

- Kegyed a Villányi-babk nevelőnője? - kérdezte remegő hangon.

A fiatal nő oly szép, elegáns és szomorú volt, hogy Gärtner kisasszony egyszerre valami különös vonzódást érzett iránta.

- Igen, asszonyom, - mondta barátságos mosollyal, miközben a fejét tisztelettel meghajtotta. - Talán a méltóságos úr valami ismerőséhez van szerencsém?

Az idegen asszony elgondolkodva bólintott.

- Ismerős? Egy picurkával több, kedvesem. Én a Villányi tanár úr testvérhuga vagyok.

Gärtner kisasszony sohase hallotta, hogy Villányinak huga is van, a kijelentés tehát annyira zavarba hozta, hogy pár pillanatig néma csodálkozással nézett a gyönyörű teremtésre.

- Igen, gyermekem, - folytatta a fiatal nő, - én a testvére vagyok Villányi tanár úrnak, ezek a drága kicsikék tehát a hugocskáim. Nem szabad csodálkoznia, hogy még sohase látott a gazdája házában, mert először is nem lakom Budapesten, másodszor: valami szomorú félreértés van köztünk, mely a bátyám szívét már nagyon régen elidegenítette tőlem. A sógornőmet nem ismerem személyesen, - csak egyszer-kétszer láttam, akkor is távolról, pedig én lennék a legboldogabb teremtés, ha megismerkedhetnem vele. Hiszen oly szép, oly aranyos és annyira szereti a bátyámat! De a sors nem akarja és nekem bele kell nyugodnom az isten akaratába, legfőlebb csak sírással könnyíthetek a fájdalmamon. Úgy-e, megengedi, hogy legalább a drágáimat összeecsókolhassam?

Gärtner kisasszony megindultan bólintott, a fiatal asszony pedig szenvedélyesen magához szorította a kicsikéket s oly heves zokogásba tört ki, hogy a két kis leány ijedten sírni kezdett. De csakhamar magához tért s restelkedve felszárította a könnyeit.

- Ne féljete, anyukáim, hiszen a világon senki se szerethet jobban benneteket, mint én. Valaha én is ilyen aranyfürtös babácska voltam, de a csúf élet elrabolta a jó kedvemet, s most ott is sírok, ahol senki se lát. Megengedi, kisasszony, hogy magukkal sétálhassak egy fél órát? Igérem, hogy ezután tisztességesen viselem magamat, s egy könny nem sok, de annyit se ejtek, nehogy a drágáimat elszomorítsam. Most pedig hadd mutakozom be, ahogy illik, hiszen maga még azt se tudja, kinek hívnak: Én Villányi Mariska vagyok, tizenöt évvel fiatalabb vagyok a bátyámnál, de már annyi szenvedésen mentem át, mintha valami nyolcvan éves matróna volnék. És maga, kedvesem, megmondaná, hogy mi a neve?

A fecsegő, szomorú kis teremtés oly meleg ragaszkodással nézett Gärtner kisasszonyra, mintha már gyermekkor óta ismerte volna s a fiatal leány is úgy érezte, hogy a bájos idegent örök életében szeretni fogja. Nem kérte hát magát sokat, hanem elmondta, hogy ő voltaképp egy szegény, ágrólszakadt teremtés, aki tíz éves kora óta többször koplalt, mint ahányszor jóllakott, de most megjavult a sorsa, mert Villányi méltóságos úr otthont adott neki a gyermekei mellett s így kényelmesen elvégezheti az egyetemi tanulmányait.

- Maga orvos lesz? Igazán? Épp oly komoly orvos, mint a férfiak? Istenem, hát egy leány is képes arra, hogy azt a sok borzalmas könyvet végigtanulja? És boncol is, nem fél a halott emberektől? Én azt hiszem, rögtön meghalnék, ha annak a rettenetes helyiségnek a küszöbét átlépném...

Belekarolt a fiatal leányba s míg a magukhoz tért kicsikék vígan hancuroztak a déli napsugárban, elmondta neki a maga szomorú történetét, mely a drága, egyetlen bátyjától elidegenítette.

- Maga, kedvesem, aki annyira komoly, aligha érti meg, hogy mi történt velem azon a régi estén, amikor az egész családommal szakítottam. Magam se nagyon értem most már, hiszen rég kiismertem a férfiakat, de akkor ostoba gyerekleány voltam s mindenki azt hitette el velem, amit akart. Vastag könyvet írhatnék arról, ami azóta történt, nincs az a regény, ami az életemmel fölérne, de ezt majd máskor mondom el. Majd akkor, ha jobban megismerkedtünk egymással. Nincs miért panaszkodnom, a sorsomat sokan irigylük, ha nincs is uram, de a barátom tisztességesebb, mint száz hites férj s engem úgy szeret, hogy néha már magamnak is a terhemre van. Maga is unja a férfiakat, drágám? Én akkor vagyok a legboldogabb, ha egyedül kóborolhatok, ezért is járok ide, ahol ki van zárva, hogy ismerőssel találkozhatom. André ilyenkor az egész várost tűvé teszi értem s én nagyszerűen mulatok, ha eszembe jut, hogy most milyen dühös arccal járhat az utcákon. André tudniillik a barátom, akinek csokoládégyára van Normandiában s aki a mellényzsebéből fél Budapestet kifizethetné. Engem a Magriny-ben látott először, azóta bolondul értem, talán feleségül is venne, de én nem vagyok bolond, hogy a függetlenségemet feláldozzam. Van kis palotám Parisban, van autóm, cselédségem, ékszerem, mi hasznom lenne abból, ha el is mennék az anyakönyvvezetőhöz? Ez már úgyis mindegy erre a pár esztendőre, mert ahogy engem itt lát kedvesem, hát ne higgyen a rózsás arcszínemnek, annak se higgyen, hogy annyit fecsegek itt össze-vissza, mert én halálos beteg vagyok s egy szép napon majd újra megszököm, mint kisleány-koromban, de most nem Budapestről, hanem a világból. A bátyám, az egyetlen, drága bátyám, talán csak akkor fogja megtudni a halálomat, mikor én már rég a Père Lachaise sírboltjában fekszem. André ugyanis megígérte nekem, hogy ha egyszer meghalok, hát tiszta fehér márványból készített sírboltot nekem a legelső parisi építőmesterrel...

Oly vígan csacsogott, mintha arról lett volna szó, hogy egy új kalapot készített, kislányosan belekarolt Gärtner kisasszonyba, néha cukrot vagy cigarettát vett elő a retiküljéből, hogy aztán újra a halálról és az autójáról beszéljen, - egy aranyos, szivárványszínű kis kolibrimadárnak látszott, aki pár órára megmártogatja szárnyát a napsugárban, hogy aztán örökre visszavonuljon a sötét őserdő hidegségébe. A medika, aki még életében sohase beszélt senkivel szerelemről, aki egy fiú komor dacosságával vágott utat magának az életen keresztül, e percben nem is látszott egyenmű lénynek ezzel a bájos, csacsogó, szomorú kis bolonddal, aki szentimentális ragaszkodással kapaszkodott a karjába.

- Így van, egyszer csak elröpülök és sohase látnak többé. Nem borzasztó, hogy még e pár év alatt is meg vagyok fosztva azoknak a szeretetétől, akik mindenkinél drágábbak nekem? Istenem, ha csak egyszer is ott ülhetnék velük az asztalnál, ha a világszép sógornőmet csak egyszer is összecsókolhatnám! A kezét is megcsókolnám, mert az egyetlen bátyámat boldoggá teszi. De hiába, kedvesem, az én számomra nincs megírva, hogy valaha igazán boldoggá legyek.

Szép fejét rezignáltan lehajtotta, mintha csakugyan a sötét jövőbe látna, de a szomorú pose dacára csöppet se látszott valami sajnálatraméltó teremtésnek, a szeme csupa aranyos könnyelműség volt, az elegáns párisi toiletteje pedig sokkal inkább vallott a jókedvű, élnivágyó asszonyra, mint a szegény betegre, aki már csak néhány rövid alamizsna-esztendőt várhat az

élettől. Gärtner kisasszony a csúf leányok néma elragadtatásával nézett rá pár pillanatig, aztán hízog cica módjára simult új barátnője finom és törékeny alakjához.

- Drága, szép kis asszony, maga még nagyon boldog lesz, - hiszen mindene megvan hozzá, hogy gyönyörűnek találja az életét. Most rosszkedvű, mint mindenki az őszi átmenet idején, de az első hó meg az első bái ruha majd hangos és vidám gyermekké változtatja...

Mariska asszonynak később az az aggodalma támadt, hogy André még a Dunába talál ugrani bánatában, sietve magához ölelte hát a kicsikéket és a Gärtner kisasszony sápadt arcocskáját is szerelmesen össze-vissza csókolta.

- Úgy-e, nem feledkezik meg rólam, drágám, úgy-e, holnap is eljön, hogy megint elbeszélgethessünk egy félórúcskát? Nem igen valószínű, hogy sokáig Budapesten maradunk, - André már ma reggel csomagolni akart, - használjuk föl hát ezt a rövid időt, hogy még inkább össze-barátkozzunk egymással.

Karcsú kis alakja nemsokára eltűnt a keskeny lépcsőn s a jószívű Gärtner kisasszonynak e pillanatban az az érzése támadt, hogy a fiatal asszony mindinkább belevész a hideg sötétségbe, mely fekete szárnyaival örökre eltakarja az emberek elől. Gärtner kisasszony nem volt ideges nő, de most valami különös hidegség futott át a hátán, pedig a bástyára csillogó őszi nap tűzött le s a pesti házak tornyai ragyogtak a délies verőfényben. A szíve valami titokzatos érzéktől szorult el, de a gyerekek most türelmetlenül tipegni kezdtek körülötte s jókedvűen meghuzogatták a rövid kabátját.

- Dejűnt haza, mejt máj a delet isz elhajandoztát, - mondta a kisebbik baby szigorúan.

A fiatal leány szófogadólag bólintott, aztán kézen fogva a kicsikéket, megindult velük a szűk budai utcán, mely elhagyatottságában most is a középkori hangulatát idézte föl lelkében. Gärtner kisasszony kissé megilletődve nézett körül az ódon épületek közt, melyekben valaha a Mátyás király vitézei mulattak, elolvasta a márvány-emléktáblákat, melyek meghalt hősök alakjait támasztották föl besűppetd sírjuk mélyéből, egy pillantást vetett a négyszáz éves lépcsőre, ahol valamikor talán az intrikus Szilágyi köpönyegét lebbentette meg a komor északi szél, - és ekkor egyszerre csak dermedten állt meg az egyik vaskosaras ház előtt: a csöndes utcán egy pesti autotaxi robogott végig s a kocsí üvegablaka mögött egy fiatal nő ült, akinek arcát sűrű fátyol borította. Az autó egy szempillantás alatt eltűnt, de Gärtner kisasszonynak ez a pillanat elég volt ahhoz, hogy a fiatal asszonyban Villányi tanárnét fölismerje. Mit keres úrnője a budai várban? Miért ült autótaxira, mikor a saját gépkocsija is rendelkezésére állt? Miért fátyolozta el magát annyira, hogy az arca teljesen láthatatlanná lett? A leányt oly okatlan ijedtség fogta el, hogy szédűlve dőlt a régi palota falához, mert valami megmagyarázhatatlan ösztön azt súgta neki, hogy egy borzasztó titoknak jött a nyomára. Pár pillanatig sápadtan nézett a villámként eltűnő kocsí után s miközben a feje szédűlt, a szeme káprázott, halkan így szólt magában:

- Vajjon a méltóságos asszony is észrevette-e, hogy mi vagyunk? Oh nem, aligha, hiszen a kapu árkaája teljesen eltakart bennűnket. Bizonyos, hogy nem ismert ránk, mert akkor már az okosság is azt parancsolta volna neki, hogy a kocsiját megállítsa...

Mikor Gärtner kisasszony a gyerekekkel hazatért, a tanár már ott ült a dolgozószobájában, de Villányiné, aki kora délelőtt távozott, még nem volt otthon. Csak két óra után jött haza, égő arccal, csillogó szemekkel s oly feltűnően beszédes hangulatban, hogy még a csöndes tanárt is egészen fölviányozta.

- Drága uracskám, maga már bizonyosan meghal az éhségtől, hiszen kora reggel óta semmit sem evett! Képzelem, hogy haragudott rám, mert ennyire megkéstem, de pörölgjön a szabónőmmel, akinek teljes három órára volt szüksége, hogy nagynehezen széppé tegyen. Most azonban csöngessen az inasnak, mert magam is ugyancsak megéheztem...

Karonfogva vitte át Villányit az ebédlőbe, de a szájacskája e rövid úton se állt be, - olyan volt, mint egy mézeshetes asszonyka, aki halálosan szerelmes az urába. Gärtner kisasszony remegve tipegett utána s arra gondolt, hogy a budai várban nem igen dolgoztatnak a pesti asszonyok. Vajjon ki volt hát az a szabónő, kit az úrnője oly gyanus titokzatossággal fölkeresett?

Őszi eső.

Délután öt óra van, de az őszi eső oly kisérteties egyhangúsággal veri az öreg budai házakat, hogy az utca fölött szinte éjféli hangulatok lebegnek. Az otromba kockaköveken, melyek talán még a török hódoltság idejéből maradtak itt, egy teremtet lélek se jár; a nagy, bátyaszerű kémények egészen befurakodnak a felhőkbe s a háztetőkön régimódi szélkakasok csikorognak. Ez már a hamisítatlan középkor milieuje: az elsuhanó árnyékok vén barátoknak látszanak, akik egy haldokló katonától sietnek a refectorium kandallója mellé. Ez az az idő, mely a legmegrögzöttebb csavargóban is fölkelte a vágyat a tűz és a világosság, az otthon és az emberi társaság után.

A vaskosaras kőpalota előtt, melyben valaha a Ferdinánd király gyóntatója lakott, ütött-kopott egyfogatos állt meg s a rozzant bárka mélyéből sűrűen lefátyolozott, fiatal nő ugrik le az esővíztől nedves gyalogjáróra. Megnyomja a csengetyű gombját - a villamos csengetyű anakronizmuszámba megy ebben a környezetben - s egy pillanat múlva már meg is nyílik a vasas tölgyfakapu, mely a boltíves előcsarnokba vezet. Az előcsarnok régi századokban épült, de modern, kényelemszerető és jóízű gazda tette lakályossá. A nyirkos kövekre vastag szőnyeg borul, a mennyezetről kovácsoltvascsillár függ, melyben tompa és tejfehér villamosság ég. A lépcsőfeljárt régi várudvarokat, a nehéz plüss-takaró, mely az emeletre kígyózik, divatos, angol tengerparti kastélyokat juttat az elámult látogató eszébe. Az emelet széles korridorjára időtől barna, cirádás szárnyasajtók nyílnak, melyeknek színe a kripták fölé épült kápolnák tölgyfapadjaira emlékeztet.

A fátyolos asszonyt hetvenéves, öreg komornyik kíséri fel a lépcsőkön, aki oly reverenciával lépked az oldala mellett, mintha az ország királynéját kalauzolná. A tisztességtudó aggastyán diszkrétén eltűnik, mikor urának szürkésfekete haja, bársony házikabátja megjelenik a belső termekbe nyíló szárnyasajtó küszöbén.

Harzburg-Waldeck gróf (aki kényelmes, otthoni viseletében, mely sötét és finom Rembrandt-képekre emlékeztet, még érdekesebb, mint daliás huszár-uniformisában): Végre!

Villányiné (remeg, sírni szeretne, úgy érzi, hogy legjobb volna elfutni innen, de a nők bámulatraméltó komédiás-tehetségével most is képes rá, hogy a gúnyolódás könnyű hangját üsse meg): Ez az a szó, úgy-e, melyet a Vígszínház francia hősei hasonló helyzetekben használni szoktak?

A *gróf* (gyöngéden kézen fogja Villányinét s mosolyogva, de nagyon meghatottan vezeti be a lakásba, ahol valamikor a király papja térdelt téli estéken az imazsámolyon. A termek még a régiek, de a középkori szállás ridegségét végképp kiűzte belőle a huszadik századbeli férfi puha és megfinomult ízlése. Az intim és meleg szőnyegfészek mélyén ódon ezüsthény csillog s fantasztikus képek, drága üvegek, keleti fegyverek színes tónusa ragyog az opálos lámpák alatt. Egy költő álmai és egy kaszinótag ízlése egyesülnek itt valami csodálatos harmóniába, melyet még tökéletesebbé tesz a régi palota esti csöndessége. Villányiné, aki előtt a legraffináltabb pesti fényűzés sem ismeretlen, s aki a gazdagság minden kényelmét ismeri, elfogultan, a rezignáltság valami hihetetlen nyugalomával néz körül, anélkül, hogy a keztyűjét vagy a fátyolát levetné).

Villányiné (végre mégis csak szükségét érzi, hogy megszólaljon): Nagyon szép itt magánál és én csak azért jöttem ide másodszor, hogy ebben a csodálatos hangulatban megmártogassam magamat. Az eső a maga cinkostársa, - napfényes időben eszembe se jutott volna, hogy a barátságos pesti ligetből a mult századévek sötétségébe ránduljak. De az eső izgatta a fantáziá-

mat és reszketve gondoltam az öreg omladékra, melyet kívül hideg zuhatagok verdesnek s amelyben a gyerekkorom Nautilusának minden keleti kényelmét megtalálom... Ezért jöttem ide, - és még valamiért, amit nem árulok el, mert nagyon is elbízna magát...

A gróf (egy alig észrevehető mozdulattal lesegíti a Villányiné kabátját s a kalaptűt is kiszedi a sapkájából, mely nagyszerűen illett gazdag, vöröses hajfonatához): Legyen jószívű és árulja el, ígérem, hogy szerény maradok, mint egy zárdanövendék.

Villányiné: Azért jöttem újra ide, mert a multkor bebizonyította, hogy jó fiú, aki megérdemli, hogy olyan barátnője legyen, mint én vagyok. Magának nincs anyja és felesége sincs, - és maga rászorul egy drága, komoly és becsületes kis nőre, aki a rosszaságtól, a könnyelműségtől visszatartja.

A gróf (a pohárszék, a teaasztal körül foglalatoskodik): Annyira inklinálva vagyok minden rosszra?

Villányiné: Maga is katona, magát is elrontották a haszontalan asszonyok, akik képmutató madonnaarcokkal bolondítják el az ártatlan, nagy fiúkat. Szüksége van valakire, aki az anyja és a huga is egy személyben, aki meg fogja értetni magával, hogy hiába viseli a király ruháját, hiába tartogat száz szerelmes levelet a fiókjában, eddig tulajdonképpen nem ismerte az asszonyokat...

A gróf (a szamovár körül pepecsel s bort önt a szivárványosan csillogó poharakba): Nem!

Villányiné: A multkor kedves és illetudó volt, megérdemli hát, hogy egy kicsikét könnyelmű legyek a kedvéért. Nagyon helyénvalónak találja, hogy én titokban idejövök magához?

A gróf: Elragadónak találom, kis anyám!

Villányiné: A világ aligha találna annak, - de én tudom, hogy maga egy jó és engedelmes nagy fiú, aki sohase fog rosszat gondolni a barátnőjéről. Mindig jól fogja viselni magát?

A gróf (lelkesedve): Oly jól, mint az angyalok húsvét vasárnapján.

Behúzódnak a legmagányosabb sarokba, melyből kéjes borzongással lehet hallgatni az utcán sivítózó őszi szelet s a rézcsatornában lefolyó eső mormogását. A nyitott kandalló tüze piros foltokat vetít a szőnyegre s az ajtók félrehúzott függönyein át végig lehet látni a kivilágított szobasoron, mely egy színpadi dekoráció hatását teszi. Az otthoniasság valami csodálatos érzése lesz úrrá rajtuk, a nedves, téli esték otthonossága, mikor az ember kényelmesen összekuporodva olvassa egy angol regényből a szenvedő szerelmesek történetét.

A gróf: Csöngessek az inasnak, vagy megelégszik vele, ha én szolgálom ki?

Villányiné: Az a szegény aggastyán már bizonyosan a fejére húzta a hálósapkát, - szívtelenség volna, ha a nyugalmaiban megzavarnók.

A gróf (fölteríti a kis asztalkát, meggyújtja a borszeszt a szamovár alatt, újabb csillogó színű italokat szed elő a régimódi kredencből s oly izgatottan rendezkedik, mintha egy háromszáz terítéses lakomára készülne): Persze nem szabad megfeledkeznie róla, hogy egy ügyetlen agglegény a házigazdája!

Villányiné: Ne juttassa eszembe, mert még el talállok sülyedni szégyenletemben. Hadd élek abban az illúzióban, hogy a háziasszony rögtön belép a szomszéd szobából.

A gróf: Így jobb szeretné?

Villányiné: Mondhatnám, hogy igen, de őszintén bevallom, hogy ezt az illetlen helyzetet sokkal kedvesebbnek találom.

A gróf (mindjobban elérzékenyül): Drága kis asszony!

Villányiné (kipirulva kanalazza a teát és közben kacér pillantást vet a grófra): Maga drágának talál, de gondolt arra, hogy mit szólna az uram, ha erről a titkos vendégeskedésről tudna?

A gróf: Ne beszéljen most az uráról, - ebben a gyönyörű órában hadd higgyem, hogy a maga életéhez nincs köze idegen férfinak. Ahogy most itt ül nálam, ahogy az édes, szelid, kislányosan ragaszkodó kék szemébe nézek, egy pillanatig az az illúzió fog el, hogy maga az én számomra született, hogy velem együtt fog megöregedni, hogy maga a gondviselésem asszonya, akit öntudatlanul kerestem, mióta az utolsó gyermekcipőmet levetettem. Az anyám is, a hugom is, a szerelmesem is, a drága és édes párom, akit titokzatos hatalmak már a bölcsőben eljegyeztek velem. Nem érzi, hogy meg kellett találnom magát? Nem érzi, hogy soha férfi nem állhat oly közel magához, mint én? Nem érzi, hogy mindenki idegen magához rajtam kívül, s hogy mi már valami rejtelmes, távoli világban is ismertük egymást, valami fantasztikusan elmosódó világban, melyet csupán az álmainkban látunk viszont?

Villányiné (beleharap egy mignonba, megmártja a nyelvét a sherryben s kicsit gúnyosan, kicsit meghatottan mosolyog, de az arca ég, a szeme csillog és hófehér kezében reszket a velencei pohár): Lássá, ez nagyon kedves magától, nemcsak uzsonnával kínál meg, hanem érdekes regénytöredékekkel is mulattat. Ezt, ugyebár, valami német szerző írta? Fogadni mernék rá, hogy német regényből citált, mert a távoli világokban leginkább a Spree partján hisznek.

A gróf (a felindulástól kipirulva nézi a fiatalt asszonyt, akinek karcsú alakja szinte remeg a belső izgatottságtól, bár ajkairól most se tűnt el az ironikus vonás, mellyel eddig az éhes férfiak közt végighaladt. De ez a vonás mindjobban elmosódik az arca szentimentális vonaglásában s a férfi most már teljes tudatában van annak, hogy győzelme legfőleg csak pillanatok kérdése. A bizonyosság oly boldog izgalommal tölti el, hogy fagyos hidegség fut végig rajta, s csak nehezen tudja megállni, hogy a foga vacogását eltitkolja): Hiába gúnyolódik, maga is reszket a gondolatra, hogy egyedül van velem! Miért jött volna ide, ha nem azért, hogy mindazt elmondjam magának, amit már hónapok óta bizonyosan tud? Maga az enyém, jobban az enyém, mint az uráé, hiszen az arca, a szeme, a lélekzetvétele, a hangja remegése is elárulja, hogy szeret, hogy vágyódik utánam, hogy az élete minden boldogsága csak tőlem függ. Miért küzd az ellen, amire minden érzése, minden idegszála kényszeríti? Nézzen a tükörbe: az arca ég, a szeme ragyog és legszívesebben sírni szeretne a boldogságtól, hogy mindezt végre vakmerően elmondom magának.

Villányiné (nagyon sápadt, de még mindig fenntartja a külszínt): A szerelmes szerepekben már csak jobban szeretek egy színészt.

A gróf (megfogja a kezét): Mondja a szemembe, hogy nem szeret!

Villányiné (mosolyog): Nem szeretem.

A gróf: Nem?

Villányiné (behúnyt szemmel): Nem.

A gróf: Nézzen a szemembe! Nem?

Villányiné (suttogva): Nem.

A gróf: Hazudsz, hazudsz, hazudsz! Meghalsz a vágytól, hogy a nyakamba borulj, mint ahogy én is meghalnék, ha az életemből eltünnél.

Villányiné (összeszorított foggal, majdnem sikoltva): Nem!

A gróf: Itt vagy, az enyém vagy és örökre az enyém maradsz. (A józansága most már teljesen elhagyja, a szeme szikrázik s a karja eszeveszett vággyal kulcsolódik az asszony dereka köré, míg ajka hirtelen odatapad a Villányiné forró, vonagló, gyönyörű kis szájára, mely egy pillanatig kétségbeesve védekezik, hogy aztán öntudatlanul megadja magát. Hol van most az ironizáló, társaságbeli asszony, aki az imént a német regényekről és egy színésről beszélt? Ez nem a fölényes, előkelő úrinő többé, hanem egy szegény, szerelmes kis nő, aki reszketve, gögicsélve, félig aléltan dől a párja vállára, s ostoba, értelmetlen szavakat sugdos, miközben azt érzi, hogy ezért az egyetlen óráért érdemes volt élni, hogy most már a haláltól sincs mit félnie többé. És ekkor sír is, nevet is, és a szeme valami sohase látott idegen, ragaszkodó és hűséges pillantással mélyed a férfiéba, aki szenvedélyesen magához szorítja.)

A gróf: Drága, drága, drága!

Villányiné: Oh, ne, hiszen azonnal meghalok!

A szél sívít, az eső lankadatlan erővel csapkodja a rézcsatornát és egy távoli toronyban hetet üt az óra. A titokzatos, mély kongás belevész az özönvízként hulló őszi záporba.

Csütörtök délután.

Öt napig a gróf sehogyse birt találkozni a szerelmesével, - Villányiné elkerülte azokat a helyeket, ahol rendes körülmények közt megfordult. Az ezredes benézett délutánonként a cukrászdába, végigkocsizott a Stefánia-úton, mindennap végighallgatta a színházi előadásokat, - egy este néha három színházban is megfordult - de kedvese úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. A hatodik napon, mikor türelmetlensége már a tetőpontra hágott, végre elszánta magát arra a ravaszságra, hogy Villányi tanárt fölkeresi.

- Csak nincs valami baja? - kérdezte a professzor, miután a fiatalember kezét barátságosan megszorította.

A gróf szenvedő arcot vágott.

- Van is, nincs is, - a dolog voltaképp úgy áll, hogy egy hét óta nem igen találom a helyemet. Minden ok nélkül türelmetlen és izgatott vagyok s olyanformán érzem magamat, mintha valami borzasztó szerencsétlenség fenyegetne. A közérzésem rossz, ahogy önök, orvosok, mondani szokták...

A tanár megvizsgálta a piros-pozsgás katonát, a látszat kedvéért kopogtatott egyet-kettőt a mellkasán, aztán nevetve vállat vont.

- Az a baja, hogy túlságosan egészséges. Sok a szabad ideje, hát unalmában halálos betegnek képzelet magát. Ebből a bajból egy szép asszony vagy egy érdekes utazás jobban kigyógyíthatja, mint a mi korlátolt tudományunk...

A gróf fülig pirulva gombolta össze a zubbonyát, megígérte, hogy nem képzelődik tovább, majd udvariasan érdeklődni kezdett a tanár családi ügyei iránt.

- És a méltóságos asszony? Van ezer éve, hogy nem láttam. Még a tegnapi premièren se láttam, pedig tudtommal negyvenfokos lázzal is végignézi a színházi bemutatókat.

Villányi mosolyogva bólintott.

- A feleségemnek is az a baja, ami a gróf úrnak: unalmában néha rájön, hogy idegei vannak s ilyenkor komor remete-barlanggá alakítja át a szalonját, öt napja nem akar idegen arcot látni s reggeltől-estig a díszkötéses regényeit olvassa. Szerencsére mindjárt meggyógyul, ha a szabónője meglátogatja...

Harzburg-Waldeck grófot másnap kellemes meglepetés érte: a Vígsház egyik földszinti páholyában váratlanul fölfedezte a Villányi-házaspárt. Ünnepi díszben voltak: a tanár fekete lapátszakálla méltóságos komolysággal borult a szmokingból kifehérlő mellvértjére, Villányiné pedig az évad légtüneményesebb színházi toilette-jét viselte. A gróf - ha mondhatatlan erőfeszítéssel is - tisztességből bevárta a felvonás végét, de mikor a vasfüggöny lebecsátkozott, sietve bekopogtatott a páholy ajtaján.

- Szabad? - kérdezte könnyed hangon, miközben a feje a függöny hasadékan át láthatóvá lett, szíve pedig veszettül dobogott a függönyön kívül.

A tanár barátságosan elébe sietett, Villányiné egy másodpercre elsápadt, de aztán ő is feléje nyújtotta gyűrűktől csillogó kezét. A szeme azonban óvatosan kikerülte a katona pillantását s látcsövét hirtelen a homlokára szorította, mintha valami sürgős néznivalója akadt volna a hullámozó nézőtéren.

Harzburg-Waldeck gróf leült a gömbölyű páholyszékre s aggódva nézte végig a fiatal asszony rózsás arcborét, gyönyörű ajkát, mely észrevehetetlenül megremegett a kedvese kutató pillantásai alatt.

- Csakugyan meglátszik, hogy a halálos ágyáról jött ide, - ijesztően lesoványodott a legutolsó öt napon. Igaz, hogy ma estig a végrendeletén dolgozott? Mindenesetre jó lesz, ha siet vele, mert az arcszíne után ítélve, magam is attól tartok, hogy nem viszi már nagyon soká...

Villányiné még jobban kipirult - most frissebb és üdébb volt, mint valaha, - aztán halkán, föl se pillantva, válaszolt:

- Hiába csúfolódik, csakugyan beteg voltam és ma is csak azért jöttem ide, hogy a szegény uramat fölvidítsam. Ő naphosszat annyi komoly dologgal foglalkozik, hogy este igazán elkel neki egy kis szórakozás. Én szívesebben ültem volna a sötét szobában, mint hogy itt nyilvánosan mutogassam magamat...

Élnivágyástól csillogó szeme, vörösbe játszó frizurája, csipkái közül kifehérlő válla, mely körül a briliánsok tüze sziporkázott, annyira ellentmondott ennek a tragikus hangnak, hogy a gróf hangosan elnevette magát, a tanár pedig udvarias jókedvvel kezét csókolt neki.

- Drágám, miattam nem kellett volna fáradnia, mert én a könyveim közt jobban kipihenem magamat, mint itt. Az újságolvasás már maga is szórakozás nekem, mert olykor öt-hat nap is eltelik, míg a politikában tájékozódhatom valahogy. Az ilyen súlyos betegtől, mint maga, különben sem illik elfogadni ekkora áldozatot...

A vasfüggönyt felhúzták, a zenekar egy erélyes akkorddal befejezte a közzeneképp játszott operette-keringőt, de a gróf, aki az első felvonást a kaszinói támlásszékből nézte végig, kíséreltet se tett, hogy a páholyból eltávozzék. A gondolat, hogy nem találják tartóztatni, annyira megdöbbsentette, hogy minden etikett ellenére ülve maradt, lázas érdeklődést szimulálva a színlap iránt, mely Villányiné előtt a páholy bársony-könyöklőjén hevert. Látszólag a szereplők neveit tanulmányozta, de szemének egy szöglete konokul ott pihent a kedvesén, aki az este folyamán még egyetlen pillantásra se méltatta, holott ő kifejezhetetlenül ingerlőnek találta volna, ha az asszony meleg és odaadó tekintete most, a történetek után, az övébe mélyed... Az a vágy, hogy a finom és előkelő társaságbeli asszony, aki most megközelíthetetlen józansággal ült mellette az egész világ színe előtt, egy édes pillantással, legalább gondolatban, az övé legyen megint, talán sokkal jobban izgatta, mint maga az első szerelmi találkozás. De Villányiné következetesen a földszintet gukkerezte s csak ajkának egy-egy önkéntelen vonaglója árulta el, hogy ő is arra gondol, amire a kedvese. Mivel a tanár se tartozott a bőbeszédű férfiak közé, pár pillanatig mindhárman elhallgattak s a zavart csak az ártatlan tudós oszlatta el, aki naivul megszólalt:

- Angyal repült át a színházon... Gondolom, ezt szokták mondani, úgy-e, ha mindenki egyszerre elhallgat?

- Igen, - szólt Harzburg-Waldeck gróf sóhajtva, - az angyalok mostanában szívesen megnézik a pikáns francia vígjátékokat...

A grófot, aki egy darabig kétségbeesett kísérleteket tett, hogy a Villányiné kezét titokban megszorítsa, a második felvonás derekán váratlan öröm érte: a szemközt levő páholyból egy őszbeborult úr nyájasan integetni kezdett a tanár felé. Az őszbeborult úr a közoktatásügyi miniszter volt, aki most mutatkozott először nyilvánosan, mióta Villányi egy fővárosi szanatóriumban a tüdőgyulladásából kigyógyította. A tanár, aki értett a jelbeszédhez, sietve felállott a helyéről.

- A kegyelmes úr, úgy látszik, beszélni akar velem, de különben is illik, hogy tisztelkedjem nála. Természetesen itt találom még, mire visszajövök?

Az ezredesnek még a füle is elvörösödött örömeiben.

- Oh igen, hiszen egyáltalában nincs dolgom. A kaszinóban az écarté csak éjfél után kezdődik, más foglalkozásom pedig ezidőszerint nem igen van.

Mikor a tanár, cilinderével a kezében, eltűnt az ajtónyílás függőnye mögött, Harzburg-Waldeck gróf kitágult szemmel, a lélegzetét visszafojtva nézett utána egy pillanatig a páholy mélyéből. És megbizonyosodván róla, hogy végre kettesben maradt a kedvesével, izgatottan suttogta:

- Mikor jön el, mikor szerez nekem újra egy feledhetetlen boldog órát? Öt nap óta se éjjelem, se nappalom, mindig csak arra a délutánra gondolok, amikor a maga édes feje a vállamon pihent. Ha tudná, mennyire reszkettem a félelemtől, hogy nem beszélhetek magával négy-szemközt! Az istenért, szóljon hát gyorsan, hiszen az ura minden pillanatban visszatérhet...

Megragadta a Villányiné vonagló kis kezét, mely lázasan forró volt, de a remegő ujjak erőszakosan kibontakoztak az övéből s a fiatal asszony sápadtan, összeszorított fogakkal dőlt a páholy párkányának, anélkül, hogy egyetlen szót is válaszolt volna. A gróf még a szemét se láthatta a színházi látcsőtől, melyet némán, mereven szorított az arcához, mintha ezzel is védekezni akarna. Oly konok és fájdalmas volt ez a hallgatás, hogy a férfi most már hangosabban ismételte:

- Drága szívem, mondd meg, hogy mikor jössz el, mert ezt a bizonytalanságot nem birom elviselni tovább. Hát nem szeretsz többé, hát megbántad, hogy jó voltál hozzám? Mindenre kérlek, felelj, hiszen ki tudja, mikor beszélhetünk ismét négy-szemközt egymással.

Az asszony most levette szeméről a gukkert, hirtelen hátrafordult a barátja felé és halkán szólott:

- Ha nem akarja, hogy a legboldogtalanabb asszony legyek a világon, hát ne beszéljen többé soha arról a délutánról! Könyörgöm magának, legyen jó és felejtse el, hogy rossznak és alávalónak látott. Magának meg kell feledkeznie róla, hiszen én - fájdalom - soha se fogom elfelejteni...

Könnyes szeme belekulcsolódott a férfiúéba, keze gyöngéden az övéhez simult, mint a bűnbánó gyermeké, aki fájdalmas hízkeléssel akarja jóvátenni a vétket, melyet könnyelműségében elkövetett. Oly szármalmas és megható volt ez a pose, hogy a gróf egy pillanatig meleg részvétellel nézett rá, de az asszony csodálatos szépségét látva, ismét rideg önzéssel kérdezte:

- Megbánta, hogy eljött hozzám? Tovább tudna élni azzal a gondolattal, hogy sohase lássuk többé egymást?

Villányiné összehúzta magán a hófehér színházi belépőt, - talán fázott, talán nem akarta, hogy a férfi a mezítelen vállát lássa.

- Semmit se bántam meg, - mondta fátyolos hangon, - és hazudnék, ha azt akarnám elhíttetni magával, hogy nem szeretem többé. Ha rossz is vagyok, nem tudtam volna olyan alávaló lenni, hogy szerelem nélkül a magáé legyek. Oh igen, - sohasem voltam boldogabb, mint akkor, - és mégis összetett kézzel kérem: ne álljon többé az utamba, ha azt nem akarja, hogy az egész fiatal életemet tönkretégye. Lássa, még a szégyenérzet is kihalt belőlem s habozás nélkül bevallom magának, hogy semmit se bántam meg, de ahhoz már nem vagyok elég rossz, hogy az uram becsületes szemébe nézzek. Ha tudná, hogy mit éreztem az elébb, mikor az uram gyanutlanul kezet fogott magával! Ez az ember még álmában se fog arra gondolni, hogy

én valaha megfeledkezhetem magamról, hiszen sokkal naivabb, minthogy a rossz és a becs-telen asszonyokban hinni tudna. A szívem elfacsarodott, mikor a gyerekes kék szemével magára nézett, kicsit büszkén is arra, hogy maga a bizalmas barátai közé tartozik. Nem tudom, megértik-e ezt a férfiak, de én, lássa, sírni tudtam volna, mikor szemtől-szemben ültek egymással, mert csak egy szívtelen és elvetemedett asszony lehet képes arra, hogy ezt a felnőtt, komoly és jó gyermeket megcsalja...

Csöpp híjja volt, hogy csakugyan sírva nem fakadt, fehér válla remegett a színházi köpeny alatt és a gróf kissé aggódva tekintett a homályos nézőtérre, melyről egy-két kíváncsi látcső kitartóan feléjük szegeződött.

- Vigyázzon, - szólt suttogva s titokban megszorította a Villányiné kezét.

Pár pillanatig hallgattak, majd a gróf közelebb hajolt a fiatal asszonyhoz.

- Gyerek, - mondta gyöngéden és selymes bajusza lágyan odasimult a kedvese füléhez. - Hiába adja itt a felnőtt asszonyt, maga egy nagy iskolásleány, akit csak az élénk fantáziája tesz boldogtalanná. Mi oka van rá, hogy az urát sajnálja? Tudatosság nélkül nincs fájdalom és az ura mindig nyugodt marad, mert sohase fog arra gondolni, hogy elveszítheti magát. Ezért az együgyű és gyerekes képzelődésért áldozná föl az életét és a fiatalságát? Ne legyen könnyelmű, - hiszen a boldogság, jól tudja, csak egyszer kínálkozik mindenkinek.

Válla szerelmes hízkeléssel súrolta az asszony karját és a hangja halk könyörgéssé finomulva lopózott be a habozó asszony fülébe:

- Kicsi fiam, légy jó és jöjj el hozzám!

E pillanatban látni lehetett, hogy Villányi feláll a helyéről és hajlongva búcsúzik a minisztertől, aki a kezét mosolyogva megszorította. A tanár most eltűnt a páholy függönye mögött és a gróf, vágytól reszketve, ismételte:

- Drága kis szívem, ne légy rossz és jöjj el hozzám!

Az asszony ajka újra remegni kezdett, mint a sírásra készülő gyermeké, szeme kitágulva meredt a levegőbe, - és most már tehetetlenül, majdnem magánkívül suttogta:

- Csütörtök délután!

- Csütörtök délután! - visszhangozta ujjongva a férfi.

A szíve megdobbant, a szeme szikrázott: e perctől fogva nyugodt lehetett, hogy a szeretőjét senki se fogja elvenni tőle...

Levélváltás.

Marie de Ville Anny asszony levele Gärtner Irén kisasszonyhoz, méltóságos Villányi tanár úr címén. A levél január 17-én kelt, a monte-carlói Grand Hotelben.

Kedves kis barátnőm, a helyzet a következő: én egy gyönyörű, almazöld délelőtti ruhában ülök itt a Grand Hotel vesztibüljének pálmái alatt, egy vérvörös kerti széken, ugyanolyan színű asztalka előtt, melyen épp az imént szolgálták föl az ebédutáni kávémat. A kávé aranyvirágos japáni csészécskében áll előttem, az asztalka mögött pedig egy karcsú és ünnepélyes attasé áll, aki szoborszerű merevséggel várja a pillanatot, mikor a cigarettákat előveszem. Az attasé-külsejű gentleman ugyanis egyszerű pincér, aki a Paul névre hallgat s aki földi pályája legszebb jutalmát abban találja, ha égő gyufát tarthat a cigarettám elé. Az egyik sarokban, melyet a pálmák teljesen elborítanak a világ előtt, szerecsen-zenekar játszik párisi melódiákat, olyan jelmezekben, aminőket csak üveges nippsekretyekben láthat az ember. Bordeaux-vörös, aranydíszítésű frakkjaik néha kivillognak a zöld fal mögül s ilyenkor azt hiszem, hogy az egész eddigi életem csak egy kegyetlen álom, mert én voltaképp az egyiptomi hercegnő vagyok, a mesék hercegnője, akit a régi krónikák emlegetnek. A vesztibülben rajtam kívül ifjú és öreg milliárdosok, botránypörökbe keveredett királyleányok s fogatlan, de bájos, öreg nagykövetek ülnek, akik csöppet se tartják magukra nézve megalázónak, hogy egy magányos és szomorú magyar asszonnyal kacérkodjanak. A forgóajtón keresztül, melynek őrizetével egy indus fejedelem van megbízva, idelátszik a Cote d'azur napfénye s a kövér zöld, olajos fákon májusi aranyfoltok lebegnek. A tükörüveg előtt néha selyemruhás, girardi-kalapos párisi urak s lehetőleg még elegánsabb szédelgők suhannak el s nekem, mikor a szememet behunyom, hirtelen a pesti január jut az eszembe, a havas háztetők, a városi bundákba burkolt férfiak, a villamosok ködös ablaküvege s a hangos katonazenekar, mely a korcsolyacsarnok szibériai jégsivatagában játszik. Az ujságban épp az imént olvastam, hogy Budapest és Bécs közt hófúvás miatt megakadt a délutáni gyorsvonat s én a boldogságtól reszketve nézek ki a tavaszba és a verőfénybe, ahova a rémes fagy elől megszöktem...

Ugy-e bár csúnya önzésnek látszik, hogy én a maga didergő kis szívét efféle paradicsomi gyönyörűségekkel keserítem, mikor tudom, hogy legfőlebb este tíz, tizenegy óra felé röpülhet csak ide, csak akkor, ha a kicsikéket lefektette s az ágya előtt álló éjjeli szekrényen a villamos lámpát felgyújtotta. Az angol vagy francia regényeiben bizonyosan szó van a Rivieráról, a kék tengerről, melyre juliusi napsugár tűz, a villákról, melyekben orosz nagyhercegek szerelmeskednek, az eldugott kis öblökről, melyekben a fiatal és életunt nábob hófehér tündér-yachtja pihen. Maga, szegény kis pesti lány, csak a szomjas fantáziájával repülhet ide s így bizonyosan szívtelen hencegésnek tartja, hogy én itt a nagy boldogsággal eldicsekszem, - pedig nincs igaza, nincs igaza, nincs igaza! Akár hiszi, drágám, akár nem, én örömmel, egy pillanatnyi habozás nélkül cserélnék magával s a pálmákat, Pault, a szerecsen-zenekart és a fogatlan nagyköveteket mind-mind szívesen odaadnám, ha maga helyett én ülhetnék esténként a bátyám, a világszép sógornőm asztala mellett, az álmos kicsikék ágyánál, akiknek a magam néhai meséit elmondhatnám. Mindent unok és mindentől borzadok itt, ha elképzelem, hogy karonfogva, édesen összébújva sétálhatnék a gyönyörű kis sógornőmmel a havas belvárosi utcákon, ha boltról-boltra, szabónőtől-szabónőhöz futhatnék vele az egész napon keresztül, hogy este aztán mind a ketten kipirulva rohanhatnánk haza, a kályha mellett kuksoló bátyám karjaiba. Ugy-e, nagyon szereti, úgy-e épp úgy szereti őt a kicsi asszony, mint én, mint a boldondos, érzékeny huga, aki az életét is föl tudná áldozni, csak hogy őt zavartalanul boldognak tudja? Hisz maga, édesem, a sejtelmekben? Engem e pillanatban az az érzés fog el, hogy még valaha föl is áldozom az életemet érte...

Lássa, milyen tragikus gondolatok motoszkálnak a fejemben, pedig a világot még sohase láttam szebbnek, mint most, mikor az a rossz, megbizhatlan, beteg szívem is komolyan megbecsüli magát s egyetlen éjjel se riaszt föl álmomból, mint régente, mikor valami láthatatlan kéz olykor hirtelen összeszorította a torkomat. Pompás telem van, pompásabb, mint valaha, akik régen nem láttak, azt mondják, hogy csodamódra megszépültem. Ezek persze nyomorult hizelgők, de a tükröből magam is látom, hogy az arcom megtelt és kiszinesedett, sőt a délelőtti blúzaimat is kezdem kinőni, pedig máskor mindig a franciás karcsuságom volt a legszebb rajtam. No azért ne ijedjen meg, drágám, még nincs mit tartania attól, hogy valami duplatokás monstrum lett belőlem. Az alkalom még nem riasztja vissza a férfiakat, ellenkezőleg: maga is jót nevetne velem együtt, ha látná, hogy este, diner után, mikor végre tisztességesen kiöltözködöm, hány dologtalan fajankó felejtí rajtam a szemét a kaszinó asztalai körül. Pedig ez nagy szó, mert itt még a hivatásos hommes à femmes-ok is százszor többet törődnek a játékkal, mint a szép asszonyokkal. Ne vegye silány hengegésnek, de például tegnap egy öreg angol bácsi (aki valami szörnyű nagy úr lehet, mert az összes honfitársai tisztelegnek nála) annyira elkábult a szép szememtől, hogy a megnyert maximum-tételét az asztalon felejtette s csak ismételt sürgetés után volt hajlandó arra az áldozatra, hogy a hatezer frankját behúzza. Ez persze nem nagy dolog, mert én ugratásból teljes tíz percig kacérkodtam vele, de mégis csak azt bizonyítja, hogy nem vagyok éppen a legcsunyább. Van erre még egyéb bizonyítékom is: André, aki az utóbbi hetekben már szinte sértőleg megbizott bennem, pár nap óta rohamosan visszafiatalodik s az ebédutáni alvást kivéve, egy pillanatra se hagy egyedül. Ezt különben, magának bevallom, drágám, jól is teszi: az a fiatal nábob, akit az előbb futólag említettem, mindenáron nekem akarja ajándékozni a yachtját, mely álmos alamusziséggel alszik a monakói vár alatt. Én persze gőgösen visszautasítottam; először is: sokkal is jobban szeretem André-t semhogy hűtlenné tudnék lenni hozzá, másodszor: ennek a fiatal urnak az édesapja valamikor - istenem, de régen volt! - két álló hónapig udvarolt nekem az egyiptomi hôtélben és a nilusi dahabijé-n. Mindenesetre van bennem annyi tisztesség, hogy az apa után nem lennék a fiú barátnője...

Kedves kis lányom (megengedi, úgy-e, hogy így nevezem, hiszen vénasszony vagyok magához képest) most kénytelen vagyok búcsut venni magától, mert az a fájdalmas kötelesség vár rám, hogy félóra alatt átöltözzem: André ugyanis át akar vinni Nizzába, ahol a férjes huga, egy drága és édes kis párisi asszony lakik, aki engem még a fivérénel is jobban szeret. Irjon nekem minél előbb egy hosszú levelet, írja meg: jár-e még sétálni a kicsikékkal a várbástyára vagy az egész hosszú napon át csakugyan a fűtött kandalló mellől néz-e ki a havas utcákra, melyeken csengős orosz tarantászok suhannak végig? De főképp a bátyámról és a feleségéről írjon meg mindent, erről a bájos, egyetlen teremtsérről, akinél Mentonetól Cannesig se találtam még szebb és elragadóbb asszonyt...

Isten vele, fagyoskodó kis Irénkém, gondoljon rám ma éjjel, ha a lámpát eloltotta, aminthogy ugyancsak magára fog gondolni s gondolatban össze-vissza csókolja a maga hűséges és ragaszkodó *Villányi Mariskája*.

*

Gärtner Irén kisasszony levele Marie de Ville Anny asszonyhoz Montekarlóba.

Drága nagyságos asszonyom, eliheti nekem, hogy kevészer volt nagyobb örömöm az életben, mint ma reggel, mikor a hosszú, édes levelét, melyből a Földközi tenger ibolyaillata és napsugara áradt felém, négyszer egymásután végigolvastam. A levelet a reggelinél adták át nekem s én oly átszellemült pillantással hajoltam föléje, a sápadt arcom annyira kipirult, hogy még a tanár úr is csodálkozva nézett rám, a méltóságos asszony pedig tréfásan így szólott hozzám:

- Ejnye, ez nagyon gyanus, magát az a hosszú levél ugyancsak kihozta a sodrából. Csak nem valami csinos fiú írta?

Zavartan dugtam zsebre a levelet s kijelentettem, hogy egy távoli rokonomtól való, egy öreg asszonyságtól, akit asztmája miatt a délvidékre küldtek, de a méltóságos asszony jókedvű pillantása elárulta, hogy nem igen hisz nekem. Ennek különben nagyon örültem, mert hetek óta ez volt az első mosoly, amit az arcán láttam. Rendesen, nincs kedve hozzá, hogy tréfáljon: későn kel, félnapokat olvasással tölt el, délutánonként bezárkózik a szobájába, vagy hosszú gyalogsétákat tesz egyedül. Lujzikát, a régi kedvencét is kerüli s mikor esténként hazajön, néha még arról is megfélemledik, hogy a kicsikéit megcsókolja. Pedig bizonyosan tudom, hogy jobban szereti őket az életénél, hiszen akárhányszor éppen az ellenkező túlzásba csap át: minden ok nélkül szenvedélyesen magához szorítja őket s egyszer-másszor könnyeket is láttam a szemében, mintha attól tartana, hogy örökre el kell válnia tőlük. Mikor a házba jöttem, maga volt a jókedv, most többnyire mélyen elgondolkodva ül a helyén s ijedten rezzen föl, ha a tanár úr hirtelen megszólítja. Valami történt vele, én azt hiszem, hogy az egészsége nincs rendben, hogy az idegei napról-napra rosszabbak, bár az arcszíne nem mutat arra, hogy beteg volna. Attól tartok, hogy állapota a tanár urat is aggasztja; ebédnél, vacsoránál néha rajtakapom, hogy tűnődve néz percekken keresztül a méltóságos asszonyra, esténként arra kényszeríti, hogy egy-két pohár pezsgőt igyék s eközben úgy dédelgeti, mint valami kisbabát, aki nem akarja bevenni az orvosságot. A méltóságos asszony ilyenkor könnyes szemmel, megindulva néz rá, de vacsora után akárhányszor sietve visszavonul a hálósobájába, anélkül, hogy a kicsikéktől elbúcsúznék. A hálósobája a harmadik szoba az enyémtől s mivel én sokszor hajnalig is ott ülök a könyveim mellett (talán tudja, szigorlatra készülök), akárhányszor látom, hogy a világosság még sokkal éjfélután is átszivárog az ajtaja alatt. Nem jól alszik, reggel karikák vannak a szemei alatt, de azért bájosabb és finomabb, mint valaha: ha férfi volnék, már rég halálosan szerelmes volnék bele. Különben nemcsak én vagyok így: a képe előtt, mely most a téli tárlaton ki van állítva, egész délután valóságos csődület van s innen-onnan a rendőrség segítségét kell majd igénybe venni, hogy a szerelmes tömeget szétoszlassák.

Elképzelheti, drága nagyságos asszonyom, hogy szép úrnőm állapota engem épp oly őszinte aggódással tölt el, mint az öreg Lujzikát, hiszen az életben jóformán mindent neki és a tanár úrnak köszönhetek s a világ leghálátlanabb teremtese volnék, ha megindító vergődése hidegen hagyna. Már akárhányszor elszántam magamat arra a merészségre, hogy egyenesen megkérdezem tőle, mi a baja, de az utolsó percben mindig visszariadtam ettől a lépéstől, mert attól féltem, hogy tolakodónak tart. Így tehát csak távolról figyelem a lelki állapotát; meg lehet győződve róla, hogy ezután is szemmel tartom s végre is rá fogok jönni a titok nyitjára. Istenem, milyen végtelen boldogság lenne, ha szép úrnőm jóságát legalább századrészben visszafizethetném...

A tanár úr - hagyjuk most már úgy-e, a szomorú dolgokat? - állandóan a régi, vagyis: állandóan az a kivételes földi lény, aki - mint valaha Szent-László - egy egész fejjel kiemelkedik a közönséges halandók közül. Most is bűnnek tartaná, ha munkaidejéből a szórakozásra is elfecsérelne egy félórát, hiszen ő egyedüli hivatásának azt tartja, hogy az emberi fájdalmat és kétségbeesést enyhítse. A harmonikus lelkek boldog nyugalomával jár reggeltől-estig a betegek közt s ha este a felesége és a gyermekei közt ül, minden kívánsága be van töltve, amit az étellel szemben táplál. Nem kell neki több, mint hogy a gyönyörű asszonyát maga mellett tudja, hogy az álmai fölött virraszthat, hogy a királynők kényelmével és fényűzésével veheti körül. És a véreben van, hogy mindenkit boldoggá tegyen, akit a sors melléje rendelt: még azt az anyátlan kis csavargót is, aki csak gyermekmeséiből ismerte meg a szeretetet. Hiszi-e, kedves asszonyom, hogy a sápadt kis penészvirág, akit a budai várban a jóságával elhalmozott

s akit ma a bájos levelével megtisztelt, most délutánonként csinosan kiöltözködve sűrög-forog a nagy ember oldala mellett, mert legújabbán az a soha nem álmodott kitüntetés érte, hogy afféle kis magánasszisztens szerepét töltheti be a híres tanár rendelőszobájában. Én fogadom a betegeket, én segédkezem a vizsgálatoknál s nekem diktálja a recepteket is, nem azért, mintha ez a csekély munka a terhére volna, hanem azért, hogy nekem örömet okozzon. Megérti-e, hogy milyen boldog vagyok, s hogy mily édes könnyeket sírok esténként, mikor a tanár úr arc-képével magam előtt, az orvosi könyveimet és jegyzeteimet olvasgatom?

- Késő van, éjfél elmúlt s én - ha nehezen is - búcsút veszek magától, kedves szép asszonyom, mert félek, hogy a sok sírás már a terhére van. A háztetők tele vannak hóval, a hideg fehérség becsillámlik hozzám a függönyön keresztül s én a tavasz csillogó színeire gondolok, melyek a maga szőke fejecskéje köré glóriát fonnak. És ünnepies fogadalmat teszek, hogy tőlem telhetőleg mindig örködni fogok a két ember boldogsága fölött, akiket annyira szeretünk mind a ketten. Ugy-e maga is, drágám?

Nemde megengedi, hogy a finom, szép kezét millió csókkal halmozza el a maga szegény és örökké hálás *Irényje*.

A sárga ház.

Gärtner kisasszony egy délben kilopózott Lujzikához az éléskamrába, ahol az öreg dáma - kedvelt szokása szerint - éppen hadiszemlét tartott a befőttes üvegek glédái fölött.

- Nem haragszik, ha egy nagy szívességre kérem, drágám? - kérdezte a jókedvű vénkisasszonytól, aki kezdettől fogva anyai jósággal bánt vele.

- Haragszik a kis cica, nem én. Talán azt akarja, hogy én tegyem le maga helyett az orvosi szigorlatot?

- Ez is jó volna, de én egyelőre sokkal kisebb szívességgel is megelégszem. Épp most kaptam levelet egy vidéki nénémről, aki arról értesít, hogy tegnap Budapestre érkezett s ma ebéd után okvetlen találkozni akar velem. Vigyázna a kicsikére, ha pár órára megszökném hazulról?

Lujzika letörülgetett egy óriási uborkásüveget, majd nevetve meglegyintette a fiatal leány arcát.

- Menjen és mulasson jól, - a kicsikék, nyugodt lehet, nem fognak unatkozni. Ha a pápaszemes róka történetét elmesélem nekik, nemcsak magáról, de az uzsonnájukról is megfélekedeznek.

Gärtner kisasszony - titokban bevallhatjuk - vakmerően hazudott Lujzikának: a vidéki nagynénit csak szorultságában találta ki, hogy pár órára feltűnés nélkül megszökhessék. Két hét óta száz különféle tervet eszelt ki, hogy Villányiné titkának a végére járhasson, s végre is abban állapodott meg, hogy egy napon, detektív módjára, láthatatlanul követni fogja úrnőjét. A méltóságos asszony, aki idegesebb és rejtélyesebb volt, mint valaha, délután félnégy felé, mikor a tanár körútra indult betegeihez, naponkint eltűnt hazulról, anélkül, hogy a gyermekeitől elbúcsúzott volna. Régebben semmi szín alatt sem engedte volna el a délutáni álmocskáját, most sietve, bezárt ajtók mögött, kapta magára mindennap a ruháit, alig hogy az utolsó falatot lenyelte. „Miféle rejtelmes útja lehet?” - kérdezte magában Gärtner kisasszony, mikor úrnője köszönés nélkül kisurrant az előszoba ajtaján. Az okos, fiatal leány érezte, hogy asszonyát valami megfeszíthetetlen titokzatosság veszi körül, mely mindnyájukat nagy veszedelemmel fenyegeti. A naiv tanár idegességnek tulajdoníthatta a felesége viselkedését, de az ő éles szeme száz különös szimptomát látott, mely a gyanuját fölkelte. Arra, hogy Villányiné szerelmes kalandok után futkosna, még álmában se gondolt; de bizonyosra vette, hogy úrnője valami fájdalmas titkot rejteget, mely a jókedvétől és a nyugalmatól megfosztja.

Gärtner kisasszony - a tanár távozása után - sietve búcsút vett Lujzikától, magára kapta hosszú köpönyegét s gyorsan lesietett a palota lépcsőjén. A portás nem volt a fülkéjében s így észrevétlenül kijutott az utcára. Pár percig habozva nézett körül, aztán meghúzódott egy kapu mögé, ahonnan az egész utcát végigláthatta. Nem kellett soká várnia: még félnégy se volt, mikor Villányiné az üveges rácskapu előtt megjelent. Szilkskin-bundát, sötét kalapot viselt s pár pillanatig állva maradt a gyalogjárón, hogy aztán majdnem futólépésekkel siessen tova a kihalt Nagy János-utcán át a város felé. De csak a legközelebbi sarkig ment, ahol néhány álmos konfliskocsis bóbiskolt; a fiatal asszony beült az egyik batárba s gyorsan kihajtatott az Andrásy-útra. Gärtner kisasszonynak csak annyi ideje maradt, hogy lélekszakadva beüljön a következő kocsiba s így szóljon a bakon ülő öreg bácsihoz:

- Utánuk!

A batár a Köröndön és az Izabella-utcán át kifordult a Podmaniczky-utcába s gyors galoppban robogott a nyugati pályaudvar elé, ahol Villányiné kiszállt, fizetett s a pályaudvaron keresztül gyalog ment a terézkörúti kijáráshoz, azt a látszatot keltve, hogy most érkezett vonaton Budapestre. A pályaház előtt beugrott egy autótaxiba, mely pár pillanat múlva bekanyarodott a Váci-körútra. Gärtner kisasszony szerencséjére több autó is állt a pályaudvar előtt s a soffőr, mikor a leány köztölte vele, hogy mit kíván, mosolyogva megemelte a sapkáját:

- Tessék nyugodt lenni, - nem lesz közöttünk huszonöt méternél nagyobb differencia. A minap utólértem egy kocsit, amely másfél kilométernyi előnyt kapott tőlem...

A leány hátradőlt a kocsi párnáján, muffját az arca elé tartotta, nehogy fölismerje valaki és ekkor reszketve, dobogó szívvel ébredt hallatlan vakmerőségének tudatára. Ki adott neki jogot ahhoz, hogy úrnője titkait kilesse? Nem fog-e olyasminek a nyitjára jönni, ami kötelességévé teszi, hogy kémkedését leleplezze? Hogy kerül a fiatal asszony szeme elé, ha kitudódik, hogy tolakodó módon leselkedett utána? Most egyszerre dideregni kezdett félelmében, mert az a sejtése támadt, hogy valami borzalmas titok fog feltárulni előtte. De ekkor önkéntelenül megrázta a fejét: ez a gyönyörű teremtes, aki épp oly jó, mint amilyen szép, sohase lenne képes arra, hogy inkorrektiséget elkövessen...

Gondolataiból csak akkor riadt föl, mikor Villányiné autója keresztülhaladt a Lánchídon, s gyors tempóban felkanyarodott az Albrecht-útra. Nem igen tartott tíz percnél tovább s a kocsi hirtelen megállt egy sárga, egyemeletes ház előtt, mely külseje után ítélve, legalább is ötszázéves lehetett s melynek vasajtaja egy szempillantás alatt felnyílt, mintha a mély kapuboltozatban valaki már türelmetlenül várakozott volna. A soffőr, aki Gärtner kisasszonyt vitte, óvatosan hátrafordult az utca sarkán.

- Megálljak? - kérdezte suttogva.

A leány szóval intett, aztán kiszállt a kocsiból s lassú léptekkel indult a sárga ház felé, amely úrnőjét oly titokzatosan elnyelte. Most egyszerre eszébe jutott a rejtelmes autó, melyben hetekkel ezelőtt az asszonyt látta, a gyönyörű őszi délelőtti verőfényében, mikor az édes és könnyelmű kis Villányi Mariskával megismerkedett.

Ez az emlék, melyről már félig-meddig megfeledkezett, most minden vérét a fejébe kergette. Ki lakhatik a sárga házban? Miért nem jött ide Villányiné a saját kocsiján? Miért tűnt el oly hirtelen, mintha üldözői elől menekült volna? Gärtner kisasszonyt egyszerre valami megmagyarázhatatlan ijedtség fogta el, mert most először ébredt föl lelkében a gyanu, hogy asszonya nem jár jó úton, hogy valami borzasztó titkot rejteget, melynek beláthatatlan következményei lehetnek. Szinte félálomban ment végig a csendes utcán s a szíve feldobogott, mikor egy posztoló rendőr tűnt a szemébe a bástyára vezető mellékutca sarkán.

- Kérem, - mondta a fiatal leány, miközben érezte, hogy még sápadtabb, mint rendesen - nem tudná megmondani nekem, hogy micsoda hivatal van ebben a sárga házban? Én ugyanis a belügyminisztériumot keresem, de attól tartok, hogy rossz helyre tévedtem.

A rendőr megrázta a fejét.

- A nagyságának jó darabot vissza kell menni, mert a minisztérium éppen az ellenkező oldalon van.

- Hát ez magánház?

- Igenis.

- És ki lakik benne?

- Ő felségének, a királynak szárnysegéde, Harzburg-Waldeck gróf, akinek apja ötven évvel ezelőtt vette meg ezt a budavári palotát. Ez a ház valamikor a Laczffyaké volt, akik Mátyás királytól kapták donációba a bécsi hadjárat után. Mikor a család kihalt, az épület dobra került s az öreg gróf vásárolta meg, aki még Ferdinándnak volt a bizalmas embere.

A művelt rendőr még tovább is magyarázgatta a régi épület eredetét, de Gärtner kisasszony nem hallgatott rá többé: az az érzése volt, hogy a világ hirtelen elsötétül körülötte, a vas-kosaras házak valami szörnyű robajjal összeomlanak s az autó, mely a kapu előtt áll, egyszerre beleolvad a ködbe, mely a szemei elé bocsátkozott. Villányiné titokban a grófhöz jár! Most

már világos volt előtte minden: úrnője idegessége, mikor szemtől-szemben ül az urával, fájdalmas pillantása, ha véletlenül a gyerekeire néz, a homályos szoba, melyből néha egész estig nem mozdul ki, rejtelmes megszökése hazulról, mikor a tanár boldogságtól sugárzó arccal indul el délutáni körútjára. És csodálatos: az asszony rosszságának tudata egyszerre eltörpült lelkében a kimondhatatlan részvét mellett, amit Villányi tanár iránt érzett, a kivételes, nagy, szájalomra méltó ember iránt, akit ily gyalázatosan megcsalnak s aki egy gyermek hitével és bizalmával jár a láthatatlan mocsár fölött. A kis medika úgy érezte, hogy torka összeszorul a visszafojtott sírástól, de azért egyenesen, szilárd léptekkel tért vissza kocsijához s eltorzult mosollyal szólt a soffőrhöz:

- Menjen vissza az Oktogon-térre, vagyis inkább a Szív-utca sarkáig. Útközben azonban álljon meg egy posta előtt, mert sürgős táviratot kell feladnom.

Egyszerre az a gondolata támadt, hogy táviratozni fog Villányi Mariskának, mert e pillanatban lehetetlennek tartotta, hogy borzalmas titkát magába zárja. Kinek szóljon, ha nem az édes, kicsi asszonynak, aki oly rajongó szeretettel viseltetett a bátyja iránt? A tanárnak? Azzal tisztában volt, hogy Villányit tönkretenné a fölfedezés, hiszen ez a nagy ember a hivatásánál csak a feleségét imádta jobban. Lujzikának? Az öreg kisasszony el se hitte volna, hogy kedvence, akit ő még mindig selypítő gyermeknek látott, bármily alávalóságra képes volna. A szegény lány úgy érezte, hogy agyveleje megpattanni készül a titoktól, melynek oly véletlenül a tudatára jött. Most, hogy minden világos volt előtte, valami marcangoló és tehetetlen fájdalommal gondolt ostoba kíváncsiságára, mely ily rettenetes helyzetbe hozta. Mennyivel jobb lett volna, ha nem érdeklődik úrnője dolgai iránt! Úgy érezte, hogy az élete felét szívesen feláldozná, ha mai lelkiállapotát visszacserélhetné a tegnapival, ha semmitse tudna abból, aminek oly váratlanul a nyitjára jutott.

A kocsis most hirtelen megállt egy postahivatal előtt, de Gärtner kisasszony csak akkor tért magához, mikor a soffőr előzőkenyen fölnyitotta előtte az automobil ajtaját.

- Itt vagyunk, nagysága!

A leány belépett a postahivatalba, szinte félálomban kért egy blankettát a rács mögött ülő hivatalnoktól s reszkető kézzel írta meg a következő táviratot:

„Mme de Ville Anny, Montecarlo, Grand Hotel. Ha teheti, jöjjön azonnal Budapestre. Nagy veszedelem elhárításáról van szó. Ne ijedjen meg, mert egyelőre semmi baj sincs, de sürgősen szükségem van a segítségére. Táviratozzon azonnal, hogy mikor várjam. Gärtner Irén.”

Kissé megnyugodva jött ki a postahivatalból, de mikor este, vacsora után, az ebédlőben körülnézett, egyszerre tudatára ébredt annak, hogy Villányi Mariska nem segíthet rajta. Villányiné fejfájásról panaszkodott s nem nyúlt az ételhez s ez a csekélység az aggódó tanárt annyira kihozta a sodrából, hogy - bár jóformán csak egyszer evett napjában - maga is étlen-szomjan kelt föl a terített asztal mellől. A tanár szemében annyi részvét, szeretet és ragaszkodás csillogott, hogy a Gärtner kisasszony jó szíve hirtelen elfacsarodott fájdalomában. Ha Villányi Mariska szólna a bátyjának - és nem lehet-e majdnem biztosra venni, hogy szólni fog? - ez az ember úgy ledőlne, mint a kettéfűrészelt tölgy...

A leány nem igen aludt hajnalig, kora reggel pedig egy második táviratot küldött Mariskának Montekarlóba, melyben tudatta vele, hogy nincs rá szüksége többé, mert a veszedelem tökéletesen elmúlt. Az éjjeli virrasztás új, okos és vakmerő tervet érlelt meg benne: elhatározta, hogy nem a tanárral, nem Mariskával, nem is Lujzikával fog beszélni, hanem magával a dráma főszereplőjével: Villányinéval.

A végső út.

Gärtner kisasszony álmatlanul töltött el egy hosszú éjszakát, százféle módot eszelt ki arra, hogy Villányinéval őszintén beszélhessen, de mikor a hajnali világosság végre átderengett a szobája függönyén, belátta, hogy minden terve a lehetetlenséggel határos. Hogyan mondhatná meg a méltóságos asszonynak, hogy a titkát kileste? Honnan venné a jogot ahhoz, hogy úrnőjének morált prédikáljon? Micsoda arccal kérhetné számon Villányinétól, hogy az urát megcsalja? A szegény leány, aki olyanformán festett, mintha egész éjjel utazott volna, lesütött szemmel, a szívében sötét reménytelenséggel ült le a reggeliző asztalhoz, mert most már hallatlan vakmerőségnek tetszett előtte, hogy a titokzatos látogatásokat szóvá tegye.

Kedvetlenül sietett el az egyetemre, dideregve tűrte föl a kabátja gallérját a sötét és hideg novemberi ködben s szóttanul, mint egy fázós kis veréb, ödögött egy darabig a belgyógyászati klinika folyosóin. Később benézett az egyik betegszobába s ekkor egy pillanatig szinte elállt a szívverése: Villányi szokott reggeli vizitjét tartotta a vaságyak között s a fanatikus és csillogó szemű diákok serege az apostolokat megillető rajongással tódult utána az orvosság-szagú teremben. A látvány nem volt mindennapi: az orvostanhallgatók fekete gyűrűvel vették körül hírneves tanárukat, az apácák glédába állva figyelték minden egyes mozdulatát, a betegek szemében pedig hirtelen kigyuladt a bizodalom lángja, melyet az éjszaka rémei oly kegyetlenül kioltottak. A komoly, feketeszakállas, nyugodt arcú professzor szelid mosollyal járt ágyról-ágyra, itt-ott részvéttel megtapogatta egy-egy sápadt ember pulzusát, keze jóságosan megpihent egy pillanatra a verejtékes homlokokon, majd aggódva hajtotta fülét egy-egy ziháló mellkasra, mely kínosan kapkodott levegő után. Itt, a szenvedők birodalmában, csakugyan olyannak látszott, mint az apostol, akit áldott mennybéli hatalmak küldtek a sötét halál zarándokcsapata közé. A szeme jóságtól és számalomtól csillogott, keze érintésére elhalt a sóhajlás, mely szinte láthatólag emelkedett a mennyezet felé s a napsugár egyszerre behatolt a világos ablakokon, mikor néha gyöngéd mosollyal így szólt:

- Nincs semmi baj, a farsangban már akár az összes bálokat végigtáncolhatja... Karolina nővér, a maga gondja legyen, hogy ez a rossz fiú két liter tejecskét megigyék...

A tanár egy-egy ágynál hosszú előadást tartott hallgatóinak, akik kitágult szemmel, a lélegzetüket is visszafojtva hallgatták, majd a beteg arcát megsimogatva, tovább ment a következő ágy felé, ahol egy sápadt arc vágyakozva feléje meredt... És Gärtner kisasszony, szívére szorítva kezét, így szólt magában:

- Micsoda asszony lehet, aki ezt a félistent megcsalja, ahelyett, hogy büszke lenne rá és az életét megédesítené...

Felkapta a fejét és az arca kipirult örömeiben: most egyszerre az a gondolata támadt, hogy megtalálta a helyes utat. Hátha a Villányiné hiúságához szólna? Hátha meg tudná éreztetni vele e kivételes férfi nagyságát? A fiatal leány boldogan felsóhajtott, mert ez a mód jobbnak tetszett előtte mindazoknál, amiket a hosszú virrasztás alatt elgondolt.

- El fogom mesélni neki a klinikai jeleneteket, - szólt magában ujjongva, miközben a tanárt a második betegszobába követte. - Mesélek neki hallgatói rajongásáról, a betegek lángoló szeméről, a Jézus szolgálóiról, akik egy felsőbb lényt látnak benne. Vajon elképzelhető-e, hogy ezek után is meg tudna maradni a könnyelműség és aljasság útján?

Mikor Gärtner kisasszony dél felé hazatért, a levelek között egy elefántcsontszínű, angol borítékot látott az előcsarnok asztalán. Nem tudta, kitől jön, de esküt mert volna tenni rá, hogy Harzburg-Waldeck gróf írta. Óvatosan körülnézett, mert valami kimondhatatlan vágy fogta el,

hogya a levelet ellopja és végigolvassa. De a kísértés nem tartott soká: az emeletre vezető lépcsőn most megjelent a Villányiné karcsú alakja s a levél pár pillanat múlva már ott volt úrnője kezében, aki sietve félrevonult vele a kandalló elé. Gärtner kisasszony megvárta, míg a fiatal asszony elolvassa a titokzatos üzenetet, aztán szerényen odasompolygott a tűz mellé.

- A méltóságos asszony ma büszke lett volna a méltóságos úrra, - mondta boldog mosollyal, míg a szíve ismét dobogni kezdett izgalmaiban.

- Mi történt?

- Semmi különös, vagyis helyesebben semmi egyéb, mint ami naponként megtörténik. Ha látná egyszer a méltóságos asszony a szegény betegeket, akiknek ágya mellett reggelenként a tanár úr megjelenik! Még a haldoklóknak is felragyog a szemük, ha őt látják, mert a jó Isten után ő benne bíznak a legjobban. Ha művész volnék, lefesteném ezt a jelenetet: a szenvedő, sápadt beteget, aki égő szemmel mered rá, a diákokat, akik nyitott szájjal figyelnek minden szavára, az apácákat, akik hófehér fejdíszüket meghajtják előtte, a havas háztetők kísérteties világosságát, mely tompa fénnel árad be a tejszínű ablakokon s a fanatikus kis csoport közepén magát az apostolt, aki napról-napra megismétli a biblia csodáit. Micsoda gyönyörű, színes, megkapó kép volna ez! A lányok - a méltóságos asszony tudja, ugyebár, hogy legalább harminc medika van az orvosnővendékek közt? - valamennyien szerelmesek a tanár úrba, akit nemcsak a legnagyobb tudósnak, hanem a legszebb férfinak is tartanak. Nem tetszik megharagudni, ha ezeket a rajongó kis bolondokat leleplezem? A szép kolléganőim - mert igazán bájos fruskák vannak ám köztük - mind irigykedve gondolnak a méltóságos asszonyra, aki mindig a tanár úr közelében lehet, aki kedve szerint dédelgetheti őt s akit ő is a legjobban szeret az egész világon.

Arca kipirult a hosszú beszédben, szeme kutatva pihent a fiatal asszony vonásain, de Villányiné sem büszkeséget, sem felindulást nem árult el: valami alig észrevehető, fájdalmas melankóliával nézett a leányra s tréfás hangon kérdezte:

- Maga is e rajongó kis bolondok közé tartozik, úgy-e kedvesem? Maga is szerelmes bele s maga is őt tartja a legszebb férfinak? Ne jöjjön zavarba, hiszen a professzoruk csakugyan megérdemli, hogy valamennyien rajongjanak érte...

Sem féltékenység, sem harag nem volt a hangjában, inkább valami fölényes szórakozottság, mintha a gondolatai egészen másutt járnának. Gärtner kisasszony egy pillanatig elszoruló szívvel nézett rá: ezt az asszonyt épp oly kevésbé érdekelte az ura nagysága, akár az Edisoné vagy a Marconié. Amíg beszélt, folyton a levelet szorongatta s pillantása közömbösen siklott végig a hall csillárján és gobelinjein, hogy aztán ismét visszatérjen a sápadt leányhoz, aki szemét lesütve állt előtte a franciás kandalló mellett. És fátyolos hangon, szinte öntudatlan mosollyal folytatta:

- Szerelmes belé, ne is tagadja, hiszen úgyis látom. De ez nem baj, csak a jó izlésére mutat, hogy ilyen nagy ember az ideálja...

Gärtner kisasszony másnap délelőtt táviratot kapott Milanóból; Ville Anny asszony küldte az expresszvonatról, mellyel Budapest felé utazott. A táviratban értesítette barátnőjét, hogy a következő nap reggelén megérkezik, s arra kérte, hogy rögtön ebéd után keresse föl dunaparti szállodájában. Mikor a fiatal leány félhárom tájban jelentkezett, Villányi Mariska örömpresesve ugrott a nyakába, de mindjárt aggódó arccal ragadta meg hűséges kis barátnője kezét.

- Mi a baj? Ugy-e, a bátyámat fenyegeti valami rettentő veszedelem? Mondjon el mindent, hiszen a szeméből is látom, hogy valami borzasztó csapásról van szó...

- Hát nem kapta meg a második táviratomat? - kérdezte Gärtner kisasszony zavartan.

- Oh igen, megkaptam, de rögtön kitaláltam, hogy csak meg akart nyugtatni vele, mert megbánta, hogy a mulatságomban megzavart. Ugy-e hogy nem tévedtem, úgy-e, hogy valami

szörnyű mondanivalója van számomra? Beszéljen drágám, ne feszítsen a kőpadra, mert csak a jó Isten tudja, hogy ezt a hosszú utat is hogyan bírtam kiállani...

Gärtner kisasszony - némi dadogás után - kijelentette, hogy voltaképp egy diszkrét magán-ügyről volt szó, egy ostoba kis szerelmi ügyről, melybe oktanul belekeveredett, s mely az első pillanatban annyira kihozta sodrából, hogy a barátnéja hűséges keblén akarta kisírni magát. De utóbb belátta, hogy túlbecsülte a fájdalmát: hiszen, ugyebár, egyetlen férfi se méltó arra, hogy egy derék kis leány könnyet ontson érte?

- Öngyilkos tudnék lenni, ha arra gondolok, hogy maga, édes kis asszony, teljes huszonnégy óráig rázatta magát miattam a gyorsvonattal s idejött a csúf novemberi ködbe, ahelyett, hogy az ibolyakék tenger partján sétálna. Meg tudja-e bocsátani, hogy ennyire ostoba voltam? Ha örömet akar szerezni nekem, akkor utazzék vissza holnap reggel, mert én igazán nem vagyok méltó rá, hogy a kedvemért csak egyetlen jó percéről is lemondjon...

Villányi Mariska gyöngéden két keze közé fogta a fiatal leány arcát, fürkészőleg belenézett a szemébe, majd így szólott:

- Nem, fiam, az én beteg szívem mindent megérez: maga most egy naiv gyermekmesével akarja megnyugtatni az idegeimet. Az én hideg Irénem százszor okosabb, semhogy az ostoba férfiakkal törődnék; a bátyámról van szó, a drága bátyámról, akinek boldogságát valami hallatlan veszedelem fenyegeti. Nem beszél, nem akar hozzám őszinte lenni? Hát jó, ne is szóljon, huszonnégy óra alatt magamtól is rájövök az igazságra...

Gärtner kisasszony - miután még egyszer becsületszavára kijelentette, hogy a saját szerelmi ügye miatt telegrafált Montekarlóba, s miután egy csinos regényt is elmesélt, melynek állítólag önmaga volt a hősnője - szomorúan elbúcsuzott Villányi Mariskától s a csatáros őszi időben végigsétált a Dunaparton. Havas eső szitált, a folyam fölött nehéz felhők lebegtek, a villamosok teteje fehér volt a hajnali dértől s a tükörfényes aszfaltról eltűnt a jókedvű nyári sétálók sokasága. Hideg és sötét volt a világ, akár egy északsarki alkonyat, mely a haldokló hó-sivatagokra borul. A lány végigment a korzón, nekivágott a Lánchídnak, melyen valóságos orkán sivített feléje s anélkül, hogy tudta volna, mit cselekszik, beült a sikló kis kalitkájába, mely dübörögve fölvitte a budai várba. Mikor a kihalt Szentgyörgy-téren végigment, ámulva nézett a szoborra, melynek alakjait hófehér gyémántszilánkok szegélyezték.

- Hova megyek? - kérdezte magától megdöbbenve.

Nem igen tudott választ adni a kérdésre, csupán azt érezte, hogy életről és halálról van szó, hogy azoknak a boldogsága forog kockán, akiket a meghalt anyjánál is jobban szeretett s akiknek a sorsa most az ő gyöngye kis kezébe volt letéve. Gärtner kisasszony végigment a télies színekbe burkolt sikátorokon, melyek a középkor némaságával meredtek feléje s becsöngetett a vaskosaras sárga házba, anélkül, hogy az elhatározásával tisztában lett volna. Csak akkor eszmélt föl, mikor a kapu megnyílt előtte s egy öreg komornyik megkérdezte tőle:

- Kit keres kisasszony?

- A méltóságos urat, - mondta félálomban Gärtner Irén.

A fehérhajú ember elkérte névjegyét, aztán magára hagyta a tágas kapuboltozatban, melynek mennyezetén egy ódon vaslámpa égett. Még körül se nézett, mikor az aggastyán már visszatért az emeletről.

- A méltóságos úr várja a kisasszonyt, - szólott udvarias hangon.

Előzékenyen kitérte előtte a lépcsőház üvegajtóját s a fiatal leány pár pillanat múlva ott állott a szőnyeges folyosón, mely a Harzburg-Waldeck gróf lakosztályába vezetett.

Gärtner kisasszony titkos útja.

Harzburg-Waldeck gróf, akinek szabadsága két nap múlva lejár, épp a katonai kabinetiroda hivatalos levelét olvassa, mikor legénye, aki előbb már bejelentette a váratlan vendéget, ismét megáll a dolgozószobája küszöbén.

A legény: Gärtner kisasszony!

A gróf (leteszi a levelet és feláll az íróasztala mellől): Várom.

Az inas előre bocsátja a fiatal leányt, aki egy darabig állva marad az ajtóban s kicsit zavart, kicsit megijedt, kicsit ájtatos pillantást vet a nappalra és ritkaságokra, a butorok ódon patinájára, a régi művi fegyverekre, melyek a szőnyeges háttérből kicsillognak, a pergamentbe kötött könyvek százaira, melyek szinte múzeumi hangulatot keltenek a lelkében. Pár pillanatig némán néz körül a fényes idegen környezetben, de végre összeszedi magát annyira, hogy a szavát megtalálja.

Gärtner kisasszony (bájos esetlenséggel, melyet a kényszeredett mosoly se bír enyhíteni): Jó estét!

A gróf (elébe siet, a kezét nyújtja, az arca jókedvű csodálkozást szimulál, de titokban aggódó kíváncsisággal vizsgálja a leányt, aki a szemét lesütve áll előtte a dolgozószoba szőnyegén): No, ez aztán kedves és váratlan meglepetés!

Gärtner kisasszony (egyszerre eszébe jut, hogy miért jött és vakmerőségének tudata annyira megdöbbeneti, hogy szédülve támaszkodik a szoba falához s az arca hol vörösrőssé, hol áttetszően sápadttá lesz. A szemét lehúnyja, nagyot lélegzik s támoiyogva kapaszkodik a hófehér szárnyasajtó kilincsébe).

A gróf: Az istenért, csak nem érzi rosszul magát?

Gärtner kisasszony (most felnyitja a szemét s minden eltűnik előle: a szoba, a butorok, a nappal, az ólomkarikás ablakok s csupán az egészségtől duzzadó, karcsú katonát látja, az élet boldog kiváltságosát, aki virágos tündérgályán vitorlázik végig az oceánon, míg a nagy, fekete, dolgos bárkák százai szétroncsolva merülnek el körülötte a hullámokban. A mosolygó, elbizakodott, önérzetes arc, melyet a felületes emberek bizonyára szépnek találnak, e pillanatban annyira felháborítja, hogy minden ereje és energiája visszatér): A méltóságos úr joggal csodálkozhatik, hogy itt lát, de ha megtudja, hogy miért jöttem, érthetőnek fogja találni a merészségemet.

A gróf: Mindenekelőtt foglaljon helyet, - és tegye le a kabátját, mert idebenn fűtve van. Megengedi? (Segíteni akar.)

Gärtner kisasszony: Köszönöm, - de így is el mondhatom, hogy mi hozott ide. Nem gondolja a méltóságos úr, hogy miről van szó?

A gróf (udvariasan): Egy kedves unokabátyja, vagy egy derék vőlegénye van, akit a felséges úr jóindulatába szeretne ajánlani. Pompás fiú és gyermekkor óta imádja magát, de - fájdalom nincs kauciója. Eltaláltam?

Gärtner kisasszony: Nem.

A gróf: Tehát?

Gärtner kisasszony: Azért jöttem ide, hogy kegyelmet kérjek a gróf úrtól.

A gróf: Tőlem?

Gärtner kisasszony: Kegyelmet egy asszony számára, aki tisztaságra és korrektségre született, egy férfi számára, aki belepusztulna, ha a feleségét elveszítené és két kicsike, édes apróság számára, akiknek édesanyját halálos veszedelem fenyegeti.

A gróf (nagyranyitja a szemét): Tőlem kér kegyelmet számukra?

Gärtner kisasszony: A gróf úrtól. Mindnyájuk sorsa, jövője, boldogsága a gróf úrtól függ.

A gróf: Kedves kisasszony, nagyon lekötelezne, ha világosabban beszélne, mert eddigi szavaiból, őszintén szólva, semmit sem értek.

Gärtner kisasszony: A gróf úr teljesen ért engem.

A gróf: Bocsásson meg, ha nem vagyok oly éleselméjű, mint hiszi, de tudnia kell, hogy a talánymegfejtés sohase tartozott a kedvenc sportjaim közé.

Gärtner kisasszony (jól tudja, hogy a gróf már a legelső szónál megértette, - ezt minden arcvonása elárulja, - de a hideg és gúnyos szavak hallatára sejteni kezdi, hogy őszinteségre és beismerésre aligha számíthat. Egyszerre valami végtelen elkeseredés fogja el, érzi, hogy tehetetlenebb a kis gyermeknél, hogy jóindulatát tolakodásszámba fogják venni, eszébe jut, hogy ez a férfi milyen rettenetes magasságban áll fölötte, világosan látja, hogy mai, vakmerő lépése után nem lehet többé maradása a Villányi-házban, hogy magát is elveszíti, anélkül, hogy asszonyát megmenthette volna, - s szegény idegeit mindez annyira megrázza és felizgatja, hogy keservesen sírva fakad.)

A gróf (részvétellel közeledik feléje és leülteti az egyik karosszékre): Ejnye, kis baba, hát mi történt magával? Na üljön hát le szépen és törölje meg a szemét, aztán mondja el nekem őszintén, hogy mi keserítette el ennyire... Hát ne sírjon már, mert nagyon megharagszom és akkor várhat rá, hogy magát vegyem hozzám háziiorvosnak, ha a diplomáját megkapta. Kell ám a kis cicának olyan doktor, aki minden szó nélkül pityeregni kezd!

Gärtner kisasszony (a barátságos szavakra magához tér, szemében valami fanatikus tűz csillog, s szinte öntudatlanul megragadja a gróf kezét): Méltóságos úr, tudom, hogy merészség, amit teszek, tudom, hogy joga volna kiutasítani a házából, de az Isten látja a lelkemet, hogy a könnyörület és az aggodás hozott ide. Éjszakák óta nem alszom, napok óta nincs egy nyugodt percem, mert azok, akiket az életemnél is jobban szeretek, hallatlan veszedelemben forognak.

A gróf (még mindig mosolyog): Megrémit kis leány!

Gärtner kisasszony (földreszegzett pillantással): A minap nyomon követtem az úrnőmet, aki - mint mostanában annyiszor - titokban megszökött hazulról s kalandos utakon idejött a budai várba. Lépésről-lépésre követtem, anélkül, hogy észrevett volna. Az úrnőm önhöz jött, gróf úr. Titokban, bujkálva jött ide, reszketve, hogy megláthatják, dideregve a félelemtől, hogy ismerőssel találkozhatik. Idejött, önnél volt, amíg az ura késő estig dolgozott, amíg a kis gyermekei türelmetlenül várták odahaza. A tiszta, makulátlan, húséges édesanyjukat várták, aki eddig maga is játékos és boldog gyermek volt mellettük, s aki most lehajtott fejjel surrant végig az utcákon, mint egy gonosztévő. A bájos, jó, szegény kis úrnőm, aki eddig napsugara volt a családjának, behúnyt szemmel rohan a vesztébe s öntől függ, gróf úr, hogy halálútjában megállítsa...

A gróf (változatlanul finom mosollyal, az udvari ember diszkrét jóindulatával nézi a leányt, s az arca derűs fölény, mely semmit sem árul el abból, ami a lelkében történik): Édes, kicsi barátnőm, én végtelenül hálás vagyok magának, amiért bizalmával megtsírtelt s bizonyos

vagyok benne, hogy a méltóságos asszony is ugyanígy gondolkodik, mint én. A kedvessége nagyon meghatározó, de valamivel - fájdalom - nem vagyok tisztában: mit következtet abból, hogy Villányi tanárné nálam járt?

Gärtner kisasszony (elámulva): Hogy mit következtetek belőle?

A gróf: A méltóságos asszony emelt fővel jött ide, azért jött, hogy a Waldeckek régi műkincseit megnézzék. Maga talán nem tudja, hogy a XVI. századbeli ötvösművészetnek itt van a legnagyobb gyűjteménye Európában, hála a régi Waldeckeknek, akik még Benvenuto Cellinit is a barátaik közé számíthatták. Maga, ugyebár, azt hiszi, hogy a méltóságos asszonyt négy-szemközt fogadtam?

Gärtner kisasszony: Nem?

A gróf: Nem, kis barátnőm, engem az asszonyok tiszteletében neveltek föl s előbb megtanítottak az illemszabályokra, mint a latin nyelvre. Hallott már valamit az öreg Sondersberg grófnéról?

Gärtner kisasszony: Nem.

A gróf: Az öreg dáma anyai nagynéném, aki méltatlanul sokat tart az öccsére s gyermekkorától hűséges édesanyaként bánt vele. A grófné ötven év óta a földszintes lakosztályt lakja, de többet van nálam, mint a saját szobáiban. Itt voltaképpen Sondersberg grófné a háziasszony.

Gärtner kisasszony (kérdőleg néz rá).

A gróf: A méltóságos asszonyt nem én fogadtam, hanem a nagynéném. Ő mutatta meg neki régi műkincseinket is és büszkén elárulhatom magának, hogy úrnője a kedves, fehérhajú matronát épp úgy meghódította, mint engem, aki a legnagyobb tisztelője vagyok.

Gärtner kisasszony: A méltóságos asszony csak egyszer járt itt?

A gróf: Csak egyszer.

Gärtner kisasszony (zavartan): De akkor... de akkor mi volt az oka annak, hogy a látogatását titokban tartotta?

A gróf (mosolyogva): Komolyan kérdezi ezt?

Gärtner kisasszony (nem érti).

A gróf: Maga kérdezi ezt, aki szintén a legrosszabbat gondolta? Pedig maga jó, nemeslelkű és őszinte és maga csupa szeretet és csupa ragaszkodás az úrnőjéhez, akiért még azt a nagy áldozatot is meghozta, hogy engem a barlangomban fölkeresett. Mit szóljon akkor a világ, mely irigy és rosszhiszemű és mely sohase tudja megbocsátani egy szép asszonynak, hogy különb a többinél? A Villányiné lelkiismerete hiába tiszta, a világ sohase hinné el neki, hogy csak a művészetek iránt való rajongás hozta ide az öreg és magányos katonához.

Gärtner kisasszony (csodálkozva): És az ura se hinné el neki?

A gróf: Az ura talán elhinné, de neki szabad legkevésbébbé alkalmat adni, hogy rossz gondolatai támadhassanak.

Mindketten elhallgatnak és habozva, titkos kíváncsisággal nézik egymást, miközben csak egy nagy, tizenhét századbeli álló óra harangütéshez hasonló ketyegése hallatszik. A gróf szinte reszket a vágytól, hogy a kis leány lelkébe láthasson, a leány tűnődve végiggondolja, amit hallott, s közömbös pillantása mögül egy detektív éles szemével figyeli a mosolygó embert. És hamarosan eldönti magában, hogy a gróf minden szava hazugság, hogy Sondersberg grófné a gyermekmeséből jött ide, hogy Villányinét nem a műkincsek iránt való rajongása

csábította a palotába s hogy ez a levegő még pár nappal ezelőtt is bűnös csókoktól és ölelésektől lett mámorossá. Oly tisztán érzi mindezt, mintha az egész jelenetet láthatatlanul végignézte volna, s szinte fizikai fájdalmat érez, mikor az asszony szerelmes vonaglására és a férfi suttogó szavaira gondol. De mivel most már teljesen tisztában van vele, hogy itt minden beszéd hiába volna, kétségbeesve, összeszorított ajakkal mered maga elé s csak nagysokára szólal meg:

- Hát megyek.

A gróf: Elhiszi, amit mondtam?

Gärtner kisasszony (reménytelenül): El. (Fölkel és tanácstalanul áll egy pillanatig a szoba közepén.)

A gróf: Nem iszik meg nálam egy csésze teát?

Gärtner kisasszony: Köszönöm, nem kérek.

A gróf: Vagy valami édességet?

Gärtner kisasszony: Semmit.

A gróf: De azért jó barátok maradunk?

Gärtner kisasszony (szomorúan mosolyog): Oh igen!

Mélyen meghajol a gróf előtt, aki kezét nyújtja neki s udvariasan kikiséri a folyosóig. A leány összegombolja a kabátkáját s lehajtott fővel halad végig a siklóig, anélkül, hogy tudná, merre jár. Csak most kezdi végre belátni, hogy minden fáradsága hiábavaló, hogy az események logikáját az ő gyenge keze nem akaszthatja meg s hogy asszonya számára, aki behúnyt szemmel halad a romlás felé, nincs mentség!

Harzburg-Waldeck gróf, mikor végre egyedül marad, sietve leül az íróasztala mellé, s a következő levelet írja:

- Drága barátnóm, személyesen szeretném fölkeresni magát, de ebben az órában ez, ugyebár, lehetetlen? Váratlan események történtek, melyek megakadályozzák, hogy holnap, a rendes időben, találkozassunk. Majd élőszóval mindent megmagyarázok, most csak annyit, hogy óvatosaknak kell lennünk, mert gyanakodnak ránk. Édes kis szívem, azért nem kell nyugtalan-nak lenni, - ez inkább elővigyázatosság, mint komoly dolog. Ugy-e, elképzeled, mily borzasztó nekem, hogy huszonnégy órára lemondjak magáról? De meg kell lenni, mert a maga jó hírneve mindennél előbbrevaló. Intézzé úgy, hogy holnap kora délután a cukrászdában találjam, - addig ne töprengjen sokat, hanem gondoljon rám, drágaságom s ne felejtse el, hogy nekem minden gondolatom, minden álmom, minden reményem magában van s hogy ennek az egész életnek a szépsége, a bája és az értéke örökre elveszne számomra, ha magát valaha elveszíteném. Ugy-e, érzi, hogy mennyire szeretem? Édes kis szívem, légy jó hozzám, mert nagyon szeretlek!

A levelet elküldte a komornyikjával - ez a fiú megbízhatóbb volt, mint az amerikai Pinkerton-vállalat, - aztán hivatalosan válaszolt a kabinetirodának, hogy szolgálatát három nap múlva megkezdí.

Mariska akcióba lép.

Mikor Gärtner kisasszony a következő napon egy pillanatra kijött a tanári rendelőszobájából, nagy csodálkozására Villányi Mariskát is ott találta a várakozó betegek között.

- Csak nincs valami baja, drágám? - kérdezte ijedten a fiatal asszonytól, aki hófehér prémjei közül bájosan szembemosolygott vele.

Mariska asszony titokzatosan megrázta szőke fejét, mely szinte világított a havas utcáról beáradó téli napfényben.

- Kislányom, - mondta suttogva, - maga nagyon ravasz; de elfelejti, hogy nekem is van ám egy kis sütnivalóm. Azt akarja elhitetni velem, hogy maga egy ostoba kis szerelmi regény miatt telegrafált föl engem Nizzából Budapestre? Először is: magát nem abból a fából faragták, hogy egy férfi miatt az eszét elveszítse, másodszor: ha már csakugyan megtörtént volna az a csoda, hogy valakibe, minden papirforma ellenére beleszeressen, hát nincs az a földi lény, akinek a titkát elárulná. Ha én rólam lenne szó, még el lehetne hinni ezt az örültséget, mert én arra születtem, hogy a férfiak boldogtalanná tegyenek, de maga, kis lányom, maga... Nem, hasztalan forgatja ilyen komolyan a szemeit, maga egy nyolcvan éves, jóságos matróna szívét hordja a füzője alatt. Nekem tehát hiába adja a szerelmes fruskát, én bizonyos vagyok benne, hogy vagy a bátyámat, vagy a gyönyörű feleségét fenyegeti valami borzasztó veszedelem. Ezt én, a beteg szívemmel, éppen úgy megérzem, mint a köszvényes az északi szelet...

Gärtner kisasszony szégyenlősen elmosolyodott.

- Annyira lehetetlennek tartja, hogy én is megbolondulhassak egy kissé? - kérdezte elpirulva.

- Inkább hiszem, drágám, hogy a kapitóliumi Vénusz belebolondult egy vöröskönyves angolba. A magához hasonló, okos kis teremtések nem regényhősnőknek, hanem nagynéniknek, garde-oknak vagy tudósoknak születtek, akik még a férjüket is egy jókedvű királynő leereszkedésével csókolják homlokon. Maga egy szörnyű titkot rejteget, amit nem akar elárulni nekem, de hiába komédiázik, én rá fogok jönni az igazságra. Azt hiszi, hogy most talán a betegségem miatt jöttem ide?

- Hát miért jött?

- Azért, szívecském, hogy a bátyámmal beszéljek.

A belső terem ajtaja most kinyílt s a Villányi professzor magas alakja megjelent a világos ajtónyílásban. A tanár látható meglepetéssel tekintett a hugára, egy pillanatig habozva nézett körül a betegek közt, akik néma tisztelettel köszöntötték, majd szóvalanul intett a fiatal asszonynak s udvariasan bebocsátotta a rendelőszobájába.

- Nos? - kérdezte kissé mereven, míg szeme kutatva tapadt a sápadt arcocskára, melyből két nagy, fekete gyermekszem ragyogott feléje.

Villányi Mariska nagyot lélegzett, a bundáját lihegve kigombolta, majd kimerülten leroskadott az egyik karosszékre.

- Rosszul vagyok, - susogta fáradt hangon, míg a szeme minden ok nélkül könnybe lábadt, mikor a nagy, szép, hírneves bátyját végignézte. - A szívem napok óta nem hagy nyugton s tegnap este hirtelen elájultam a szálloda halljában. Ez már nem az első eset, - két hónap óta minden héten összeesem, - az expresszvonaton is egy francia orvos térített magamhoz, mikor Bécsből a Riviérára utaztam. Azt hiszem, nem igen segíthet már rajtam semmiféle emberi tu-

domány, de azért idejöttem, hogy a válladon kisíriam magamat, - mert ez minden orvosságnál többet használ nekem.

A tanár, könyvesszekrényének támaszkodva, pár pillanatig kifejezéstelen arccal meredt a levegőbe, mintha a gondolatai egészen másutt járnának, de a szeme most hirtelen élettél és melegséggel telt meg, a csodatevő, nagy, fehér keze pedig, melynek érintésére béke és megnyugvás költözött a betegek szívébe, reszketve tapadt a fiatal asszony vállára. És közömbös hangon, megindulását leplezve, így szólott:

- Maradj csak nyugton egy percre, - majd mindjárt meglátjuk, hogy mi a baj? Azt hiszem, hogy puszta idegesség, de biztonság okaért nem fog ártani, ha a szívedet meghallgatom.

Fejét ismét odahajtotta a huga szívére, mint hónapokkal ezelőtt, amikor a fiatal asszony legelőször nála járt, de a vizsgálat most másképp végződött, mint akkor: a Villányi Mariska két karja hirtelen vad szenvedélyességgel kulcsolódott a bátyja nyaka köré s míg melle fuldokolni kezdett a sírástól, melyet hosszú évek óta visszafojtott, lázasan, a saját fájdalomtól megindulva zokogta a férfi fülébe:

- Drága, édes kis Sándorom, hát sohasem fogsz megbocsátani nekem? Hát még most se csókolsz meg, mikor halálos betegen kerülök eléd? A kékszalagos, szegény Mariskád van itt, a legénylakásod régi kis Mariskája, aki valamikor a térdedre ült esténként s aki most a rettenetes éjszakába készülődik, amely mindörökre elválasztja tőled...

Eszeveszettül magához szorította a Villányi nyakát, mintha nála keresne menedéket valami borzalmas rém ellen, akit rajta kívül e percben még senkise látott, de aki sietve közeledett feléje... És szepegve, vacogó foggal, a félelemtől és a fájdalomtól összezsugorodva gügyögte:

- Védj meg, ne engedj meghalni, hiszen oly fiatal vagyok és annyira szeretem az életet...

A tanai most felkapta a fejét és sápadtan belenézett a síró asszony szemébe. És ekkor hirtelen csoda történt: a Mariska szeme alól eltűntek a kék gyűrűk, a fájdalom kilobbant e pillantásából, a piros arcocskája kicsattant, a tekintetében ezer kis ördög csillogott, - és Villányi egyszerre csak úgy érezte, hogy a bálbelépős, jókedvű kis Mariskája ül mellette a családi asztal mellett. És a kopott, aranykeretes tükörben, mely valaha ott függött a szülői ebédlőjében s mely most szintén idelebbent valahogyan a multak ködéből, egyszerre csak meglátta a saját arcát is, a sovány, szögletes, komoly diákarcát, melyen még csak elvétve ütközött ki a szakáll s mely sápadt és megnyúlt volt az éjjeli virrasztásoktól. Minden egyéb, ami azóta történt, csodamódra szétfoszlott a semmiségbe: a klinika fanatikus betegek, a világhíre, palotája, a felesége s ő a komoly és szorgalmas orvosnövendék volt megint, akinek az volt az egyetlen öröme, ha drága kis hugocskáját összecsókolhatja. És ez a képzelődés most annyira úrrá lett a lelkében, hogy egyszerre csak magának is megeredtek a könnyei s míg ajkát édes borzongással nyomta a fiatal asszony arcára, fájdalommal boldogsággal sóhajtotta:

- Kicsike Mariskám, ne félj: én most is csak úgy szerellek, mint valaha...

Térdére ültette a hugát, mint valaha pöttönkorában szokta s miközben a fiatal nő hizelkedve odabújt hozzá, halkan kérdezte:

- Hát nem vagy boldog, hát te hozzád is rosszak voltak az emberek? Ne búsulj, kicsikém, most már minden másképp lesz, hiszen többé sohase fogjuk elhagyni egymást...

Mariska komolyan bólintott, szöszke fejét odahajtotta a bátyja vállára és könnyes szeme édesen rámosolygott a férfira.

- És te? - kérdezte félénken.

- Én?

- Te boldog vagy? Nincs semmi fájdalmad, ami az életedet elkészeríti?

Villányi tanár megrázta a fejét, komoly szeme ragyogott a büszkeségtől és a karja lágyan és ragaszkodva fonódott a fiatal asszony dereka köré.

- Fájdalmam? Nem, kis Mariskám, nincs mit aggódnod: oly boldog vagyok, hogy néha önmagam is megsokallom. Az élet királyi módon bőkezű volt hozzám: minden beteljesedett amiért valaha a kicsike ágyacskámban imádkoztam. A világ érdememen felül megbecsül, a betegek szeretnek s az az édesszemű, csillogó tündér is itt van mellettem, akiről egykor karácsony hajnalán álmodtam.

Az íróasztalról fölvette az arcképet, mely a feleségét és a kisgyermekait ábrázolta: a gyönyörű, komoly, kissé szomorúszemű fiatal asszonyt és a csipkébe öltözött kicsikéket, akik kacagva húzódtak az édesanyjuk mellé. A tanár megindult pillantást vetett a bájos csoportra, majd mosolyogva tartotta a képet a huga elé.

- Elhiszed, hogy boldog vagyok? - kérdezte ragyogó szemmel.

Mariska meghatottan bólogatott, Villányi pedig elérzékenyülve folytatta:

- És látod, mégis hiányzik valami a boldogságomból: az, hogy az én régi Mariskám közöttünk legyen. Mit nem adnék érte, ha a feleségemet ismernéd, ha mindkettőtöket egyformán dédelgethetnék, ha a kis gyermekeim épp úgy a nyakadba csimpaszkodnának, mint te valaha az enyémbe, mikor az egyetemről hazatértem! Hidd el, néha elfacsarodik a szívem, mikor arra gondolok, hogy idegenek vagytok egymáshoz s hogy a lelkem kis hugom csak titokban surranhat be hozzám. De ne félj, minden megváltozik egyszer: közel az idő, amikor épp úgy fogjátok szeretni egymást, ahogy én szeretlek mindkettőtöket.

Az inas most csöndesen fölnyitotta a folyosóra vezető tapétaajtót, mert a betegek, akik a várószobákat és a télikertet megtöltötték, már feltűnően türelmetlenkedni kezdtek. A tanár fölállt a helyéből, végigkopogtatta a huga mellét, aggódva meghallgatta az érverést, majd gyöngéden rátette a kezét a fiatal asszony csillogó, szőke hajára.

- Fáradt vagy és pihenésre van szükséged, de komoly bajról, szerencsére, nincsen szó. A szíved túlérzékeny, kis Mariskám és okosan teszed, ha minden izgalmat távoltartasz magadtól. Úgy-e bár, az a terved, hogy a közel jövőben Budapesten maradsz?

- Azt hiszed, jobb, ha Budapesten maradok?

- Igen, mert ragaszkodom hozzá, hogy naponként lássalak. De nem itt, ahol órákig kellene várakoznod, hanem a lakásodon, ahol kedvünk szerint kibeszélgethetjük magunkat. Este hétkor pontosan nálad leszek - és az is meglehet, hogy egyszer csak váratlanul magammal hozok valakit...

Mariska megmondta a szállodája nevét, majd megcsókolta a bátyját és kisurrant a tapétaajtón. A folyosón Gärtner Irén várakozott rá.

- Nos? - kérdezte jókedvűen.

A Villányi Mariska fénylő, exaltált, diadalmas pillantása rögtön elárulta, hogy valami nagy dolog történhetett odabenn, de a fiatal asszony nem árulta el izgatottsága okát, hanem bizalmasan közelebb simult a leányhoz.

- Ő boldog és bizonyos vagyok benne, hogy nincs titka, ami a nyugalmaiban megzavarná. És mégis úgy érzem, hogy van valami a levegőben, amiről a drága testvérem semmit se tud. De az én tervem, szerencsére, készen van...

- És az?

- Ha a titok kulcsa nem a bátyámnál van, akkor máshoz kell fordulnom érte.

- És pedig?

Mariska asszony megölelte a barátnőjét és titokzatosan suttogta:

- Az édes, világszép sógornőmhöz, akit még sohase láttam és akit az életemnél is jobban szeretek...

- Meg akarja látogatni a méltóságos asszonyt? - kiáltott föl ijedten Gärtner Irén.

- Úgy van, kedvesem, még pedig azonnal, mielőtt a bátorságom cserbenhagyna.

A leány szóvalan megdöbbenéssel nézett rá, de Villányi Mariska nem ügyelt rá többé: a folyosón egy fehérbóbitás szobaleány jelent meg, aki ugyancsak nagyot nézett, mikor az ismeretlen úriasszony hirtelen eléje lépett s egy vékony névjegyet vett ki aranyfonatos retiküljéből.

- Itthon van a méltóságos asszony? - kérdezte sietve.

- Igenis.

- Akkor, kérem, szíveskedjék bejelenteni nála...

A szobaleány átvette a névjegyet és Villányi Mariska a következő percben eltűnt a lakásba vezető folyosó homályában.

Két asszony.

Amikor Mariska a szalonba lép, csupán két nagy, csodálkozó, kissé megijedt, tétovázó szemet lát, mely kíváncsisággal és félelemmel mered feléje a hóeséstől tompa, téli napfényben. Ez a két szem annyira hatalmába ejti, hogy minden egyéb elmosódik mellette s néhány hosszú és kínos percbe kerül, amíg e pillantás szuggesztív hatása alól szabadulni tud. Most végre zavartan elmosolyodik, szőke fejét barátságosan meghajtja s mialatt átlátszó arcocskája rózsássá pirul az izgatottságtól, rajongó tekintettel siklik végig az asszony karcsú termetén, mely fűző nélkül is elbájolja s házicipőbe bújó lábacskaín, melyek a hamupipőke meséjére emlékeztetik. A két asszony két ragyogó típus képviselője; az egyik a falusi napsugáron edzett, egészséges fajé, mely friss életerejét idehozta a nagyváros házai közé, a másik a szőke, filigrán, szomorú és bájos embervirágé, mely a pillangó könnyelműségével és mohóságával halad elháríthatatlan végzete felé.

A hallgatást, mely már kínossá kezd válni, végre az asszony töri meg, aki egy lépéssel eléje megy a vendégének.

Villányiné: Ön...

Mariska: Az vagyok, akinek hisz: a száműzött, szegény Magdolna, aki évek óta reszket a gondolatra, hogy egyszer a bálványával szemben áll. Ha tudná, hogy vártam ezt a percet, ha tudná, mennyire félttem tőle! Hányszor követtem magát az utcán, hányszor néztem a kocsija után, hányszor leselkedtem itt a kapu előtt, hogy édes arcocskáját meglássam. Nem érezte?

Villányiné (nagyon zavart, érzi, hogy le kellene ültetnie a vendégét. Szeretné, ha barátságos lehetne hozzá, de sehogyse sikerül neki, hogy a szavát megtalálja. Végre magához tér annyira, hogy beszélni tud): igen kedves magától, hogy eljött hozzám.

Mariska: Oh, ez nem ment ám olyan egyszerűen, amint gondolja! Négy nap, négy éjjel mindig csak ezen gondolkodtam, már tegnapelőtt úgy volt, hogy idejövök, már csöngettem is az előszoba ajtaján, de az utolsó percben megszőktem, mintha kergettek volna. Pedig nem félttem, oh nem, hiszen eddig is úgy ismertem, mintha mindennap találkoztunk volna. A szép szeme, a drága mosolygása, a gyerekei arca, az ura boldogsága: ez mindent, mindent elmondott nekem, mielőtt még személyesen ismertem volna. Tudtam, hogy jó - és mégse mertem idejönni, mert félttem, hogy nem bírom elviselni azt a percet, mikor legelőször beszélek magával.

Villányiné (megfogja a kezét és gyöngéden leülteti. Nagyon meghatott, de azért kíváncsian és mosolyogva nézi a fiatal teremtet, aki úgy tekint föl rá, mintha valami felsőbb lény állana előtte): Nana, ez már valóságos szerelmi vallomás!

Mariska (legyint a kezével): Hogy érezhetnék a szerelmesek azt, amit én érzek maga iránt!

Villányiné (szintén leül és csodálkozó pillantást vet a vendégére): Én nagyon boldog és büszke vagyok, hogy ilyen jó véleménnyel van rólam és szívesen elhiszem, hogy jó és kedves és drága vagyok, de őszintén szólva, kissé furdal a lelkiismeretem, mert eddig nem nagyon szolgáltam reá, hogy maga ennyire belémszeressen.

Mariska: Oh, csak bizza rám és nyugtassa meg a lelkiismeretét.

A két asszony most már derűsebben nézi egymást, a szemük bizalmasan egymásba kapcsolódik, a kezük összeér, a hangjuk melegebbé lesz: most már két titokban összebújó, eleven, trécselő barátnő benyomását keltik.

Mariska: Akár hiszi, akár nem...

Villányiné (félbeszakítja): Nem gondolod, hogy tisztességesebb dolog volna, ha tegeznél?

Mariska (a boldogságtól reszketve ugrik a sógornője nyakába): Drága, drága, legdrágább az egész világon!

Villányiné: Ne fojts meg, hanem fejezd be a mondatot.

Mariska: Közelről még szebb vagy, mint messziről! Ha férfi volnék, megbolondulnék érted.

Villányiné: Oh milyen kár, milyen rettenetes kár, hogy nem vagy férfi! De ilyen az én szerencsém! Egyszer tetszeném valakinek és az is asszony.

Mariska (elbiggyeszi az ajkát és pajkosan mosolyog. Végre megtalálta az igazi tónusát): Már ami azt illeti, kedvesem, én jobban ismerem a férfiakat, sajnos, senki se ismeri őket jobban, mint én és én mondom neked, hogy valamennyi megbolondulna érted. Még én is ki tudom őket hozni a sodrúkból s akárhányszor nevetnem kell, ha látom, hogy mennyire odavannak érttem, pedig hozzád képest egy borzas tollseprő vagyok. Nizzában, a Municipalban, láttam egy párisi asszonyt, akire egy indus rajah egy fél gyémántbányát elköltött, meg egy másikat, akinek egy uralkodó herceggel van viszonya, - becsületszavamra kijelentem, egyik se méltó arra, hogy a cipőd szalagját csokorba kösse. Ilyen vállat és ilyen faille-t az egész Rivierán nem láttam.

Villányiné (megöleli): Borzas kis tollseprőm, ha tudnád, hogy mennyire bolondos vagy!

Mariska: Nem, csak ismerem a férfiakat, ez az egész.

Villányiné: Akarsz nekem mesélni róluk? Akarsz érdekes történeteket mesélni?

Mariska: Száz könyvet írhatnék, annyit tudok.

Villányiné (suttogva): Be fogunk vonulni az öltözőmbe, ott egy teremtetett lélek se háborgat bennünket. Ide akárki bejöhet, - az is lehet, hogy Sándor is bekukkant, mielőtt a betegeihez megy. Ott kettesben meg fogunk uzsonnázni és te minden pletykát elmesélsz nekem, amit Cannestől Mentoneig összeszedtél.

*

Tíz perccel később. A két asszony megitta a teáját, végigkóstolta az édességeket, szemlét tartott néhány új kalap fölött, melyet Villányiné a gardero-be-ből előszedett, megbeszélte a legújabb nizzai divatot - aztán mindketten közelebb húzódnak a kandallóhoz, melyben pompás cserfa-tűz ég. Mariska elővett valahonnan egy láncon függő arany etuis-t, melyben gyufavastagságú cigaretták vannak.

Mariska: Megengeded, angyalom?

Villányiné: Parancsolj! Jól esik?

Mariska: Jól esik és megrövidíti az életemet. Kettős haszna van.

Villányiné: Unod az életet?

Mariska: Mi szépet találhatnék benne, amit már ezerszer meg nem untam volna? A hotelek egyformák, a tenger mindenütt ugyanazzal a fénnel csillog, a luxusvonatok ugyanazokon az erdőkön, hegyháton és viaduktokon robognak keresztül és a férfiak ma is azt mondják, amit tíz esztendővel ezelőtt.

Villányiné: A férfiakat is meguntad?

Mariska: Ha annyira ismernéd őket, mint én, te se látnál mást bennük, mint önző vadállatokat, akik a szépségünket és a fiatalságunkat fölhabzsolják, hogy aztán füttyörészve tovább menjenek.

Villányiné: Gyűlölöd őket?

Mariska: Mindig gyűlöltem őket, mióta a legelsőt megismertem. Akkor tizenhat éves voltam, - gyermek voltam, aki eleven férfival cseréli föl a beszélő bábuját. Egy téli estére emlékszem, egy idegen város villasorában, a hóból kopasz fák meredtek az égnek és messziről odahallatszott a város lármája. A rózságyak dideregtek a dér alatt és a nyaraló tornya fázósan belefurakodott a szürke égboltozatba. Egyedül voltam a jégvirágos ablakok mögött, távol azoktól, akik szerettek, egy férfi kedvéért, akiért a subládom fiókját, a gyerekregényeimet, a bábuim ezüstös tarlatán ruhácskáit elhagytam. Ezt a férfit vártam reggel óta a havas villában - és helyette egy ezüstsipkás öreg ember jött, egy hosszúszakállas, erdei gnóm, akiről a kisleányok álmodni szoktak. A gnóm levelet hozott, melyből megtudtam, hogy csábítóm már valahol a tengeren jár és sohase fog visszatérni többé. A levélben pénz volt, sok pénz, - jutalom az éjszakákért, melyeken sovány gyermekkarom a nyaka köré fonódott. Karácsony napja volt és én egyedül voltam egy idegen városban és a villa vaskerítésén csillogtak az aranyos lándzsavégek. És ekkor, ott az elhagyott nyaralóban, a hóesésbe tekintve, mely jóságos karácsonyi angyalokat, falusi harangzúgást, vörös templomi lámpákat idézett vissza emlékezetembe, mindörökre meggyűlöltem őket és a tizenhatéves gyermekszívem megkeményedett, mint a katonáé, aki a véres csatatérről visszatért.

Villányiné: Szegény kis asszony, mily borzasztóan szenvedhettél!

Mariska: A szívem e napon kapta a legelső sebet, ekkor indultam meg a virágos ösvényen, mely a halál kapuja felé vezet.

Villányiné: Nem hiszed, hogy jó férfiak is vannak a világon?

Mariska: Oh vannak, - de azok nem tévednek a magamfajta kis dalosmadarak útjába. És a becsületes asszonyok útjába se tévednek, mert fáznak tőle, hogy ártatlan emberek boldogságán marakodjanak. Az országutat a rablók járják, az éhes csordák, akik piros asszonyvérrel táplálkoznak...

Villányiné (a levegőbe néz): Gondolod?

Mariska: Tudom. Az egész életem se volt más, mint reménytelen küzdelem a fenevadak ellen.

Mindketten elhallgatnak, derűs hangulatuk egyszerre elröppen s gondolkodva nézik a vérvörös havasokat és zuzmara-erdőket, melyek a kandalló mélyéből eléjük ragyognak. A Mariska arca csupa fájdalmas vonaglás, a Villányinéé csupa kemény és fölényes ironia, az erőslelkű asszony ironiája, aki egész életét a maga királynői jókedve szerint formálta. És a pillantásuk most egyszerre találkozik és villámgyorsan összevillan, mint a damaszkuszi acél; és az országutak dalosmadara ekkor lehúnyja a szemét, mintha hirtelen a napba nézett volna. A gögös, büszke, gúnyolódó asszonyszemen át belelát a csodaszép emberpárduc lelkébe, mintha a homályosodó szobában valami titokzatos magnéziumfény gyulladt volna ki, mely nappali világossággal árasztja el az emberi indulatok őserdejét. És szegény, beteg idegei megérik, hogy ez a pompázó virág egy idegen férfi számára virul s hogy e rózsás fülek vágytól remegve lesik az üvöltést, mely éjszakánként a sötét erdőből idehangzik...

Villányiné (hátradől, a haja vöröses zománccal csillog, a szemében zöldes fény játszik): Szóval, te a vadállatokkal szemben a békés háziállatok pártján vagy. A férjek pártján...

Teljesen bealkonyodott, a szoba körvonalai elmosódnak, a kandalló égő havasai belesüppedtek a vérvörös tűztengerbe. Csak a háztetők végtelen hósivatagja világít, melyből didergő kémények nyúlnak bele a téli este szürkességébe. Mariska föláll, nagyot nyújtózkodik, a szeme csupa kérdés és szomorúság, míg az asszony ülve marad a karosszékekben s kicsit kíváncsi, kicsit büszke, kicsit derűs pillantással nézi a filigrán szőkeséget, akinek csak a nagy, bánatos, könnyező szeme világít bele az alkonyatba. Később összecsókolóznak, Villányiné karonfogva kíséri ki Mariskát az előszobába s maga segíti föl rá a bundát, melybe a fiatal asszony fázékonyan beleburkolózik.

Villányiné (halkan): Eljössz megint? Kedves fogsz lenni és újra eljössz?

Mariska: Már holnap itt leszek nálad!

Egyedül megy végig a kihalt Nagy János-utcán, ahol egyetlen lélek se jár. A villák fehérek, mintha cukorhabból készítették volna őket, az ablakokat csillogó hermelin szegélyezi, a fákon fantasztikus virágok csilingelnek, mint a jó gyermekek tündérmeséiben. És a szőke asszonynak egy távoli nagyváros villasora jut az eszébe, ahol valaha - most úgy rémlik neki, hogy száz évvel ezelőtt, - egy bábitól elszakított kisleány ismerkedett meg legelőször az élet piszkosságával. És a dúvadakra gondol, az országutak dúvadjaira, akik védtelen leánygyermekre, álmodozó asszonyokra leselkednek s akik tüzes szemmel, habzó nyelvvel kóborolnak a boldog tűzhelyek körül...

A detektív.

Mariska, aki egész éjjel nem aludt, másnap, reggeli után, fölhevatta magához a szálloda szobafőnökét.

- Kedves barátom, - mondta neki szégyenlős mosollyal, - egy furcsa és titokzatos ügyben akarok magától tanácsot kérni. Az unokabátyámról meg az öreg édesanyjáról van szó, akik fél év óta hadilábon állanak egymással. A falusi dáma meg szeretné házasítani a fiát, a fiatal úr ellenben hallani se akar arról, hogy a szabadságát egy csitri leány kedvéért föláldozza. Sőt fél év óta még arra se lehet rávenni, hogy az édesanyját meglátogassa, pedig a jóságos, fehérhajú néninek ez a nagy legény az egyetlen földi öröme. Azt hiszem, jó helyen tapogatózom, ha attól tartok, hogy asszony van a dologban, még pedig valami rossz, kacér asszony, aki a zsákmányához kegyetlenül ragaszkodik. Én ott voltam a minap a nagynéném falusi kastélyában s bizonyos vagyok benne, hogy az öreg hölgynek végre is a halála lesz, ha a fia bűnbánólag vissza nem tér hozzá. Elhatároztam, hogy végére járok a dolognak, de ehhez elsősorban az szükséges, hogy a gonosz fiú titkát minél előbb leleplezzem. Szükségem volna tehát egy megbízható detektívre, aki azt a rejtélyes hölgyet ügyesen kikutassa. Tudna maga nekem egy arravaló embert ajánlani?

A szalonkabátos fiatalember finom diplomatamosollyal hajolt meg az őszinte, fiatal asszony előtt.

- Ennél mi sem könnyebb, - mondta szolgálatkészen.

- Tud egyet?

- A legjobbat fogom ajánlani, aki egyáltalában Budapesten kapható. Hallott már a nagyságos asszony Jánossy Györgyről? Ez a nagyszerű ember vidéki csendőrkapitány volt, de már tíz éve a saját szakállára dolgozik s mondhatom, hogy a Beckekkel és a Sherlock Holmesekkel szemben sincs mit szégyenkeznie. Ezenfelül tetőtől-talpig úriember.

- És hol lakik ez a fenomén?

- Parancsolja a nagyságos asszony, hogy idehivassam?

- Nem, köszönöm, inkább magam megyek hozzá.

- Akkor méltóztassék elfáradni a körúti Simonyi-udvarba, ahol egész nap fogad. Talán nem fog ártani, ha a nagyságos asszony mireánk hivatkozik...

Villányi Mariska délfelé felöltözködött; fekete ruhát, özvegyasszonyos kalapot vett magára, majd kocsit hozatott és elhajtattott a nagykörútra. A detektív irodájában komoly fiatalember fogadta, aki szerényen érdeklődött az ügy iránt, mely a fiatal úriasszonyt idehozta.

- A főnököm ugyanis nagyon el van foglalva, - mondta mentegetőző hangon, miután a szép klienst előzékenyen hellyel kínálta. - Ha azonban a nagyságos asszony ragaszkodik hozzá, hogy személyesen beszéljen vele...

- Föltétlenül ragaszkodom.

- Akkor be fogom jelenteni s remélem, hogy kicsikarhatok tőle tíz percet.

Mikor Mariska a híres kutató irodájába lépett, vállas, őszbeborult úr sietett eléje, aki inkább egy nyugati állam miniszteréhez, mint szerelmi kalandokkal foglalkozó detektívhez hasonlított. Az öreg úr bizalomkeltő mosollyal kelt föl aktákkal túlszűfolt íróasztala mellől.

- Asszonyom, - mondta, - foglaljon helyet és adja elő az ügyet, melynek érdekében a látogatásával megtisztelt. Akármiről van szó, biztosíthatom róla, hogy nem kell tartania semmiféle indiszkréciótól.

Villányi Mariska megbiccentette szőke fejét.

- Mindent el fogok mondani, Jánossy úr, - hiszen bizonyos vagyok benne, hogy jó helyre jöttem. Csak a nevemet hallgatom el, hiszen ez, úgy-e bár, nem fontos?

- A legkevésbé sem.

- Egy úriasszonyról van szó, egy édes és gyönyörű teremtsérről, aki mindeddig napsugara volt a családjának, de aki most alighanem olyan útra lépett, mely a legborzasztóbb katasztrófához vezethet. Arról van szó, hogy ezt a félrevezetett asszonyt az ura és a gyermekei számára megmentsük. Számíthatok rá, hogy a törekvésemben támogatni fog?

- Mindenesetre asszonyom.

- Ismeri Jánossy úr Villányi tanárt?

- Ki ne ismerné!

- Az asszony, akiről beszélek, az ő felesége. Villányi tanárné eddig szemefénye volt az urának, aki csupán hitvesi és anyai kötelességeinek élt. Maga volt a jókedv és a korrektség, akivel szemben még a leggonoszabb rágalom is elnémult. Ezt az asszonyt pár hét óta érthetetlen titokzatosság veszi körül. Rosszkedvű, ideges és szomorú, néha hirtelen eltűnik hazulról s csak késő este tér vissza. A barátnőinél nem jár, a cukrászdájában hetek óta nem látták, a kocsiját nem használja, - pedig mostanáig sohase engedte el a mindennapi sétakocsizását. Mit következtet mindebből, Jánossy úr?

- Még mindig nem azt, amitől ön fél asszonyom.

- Nem félek semmitől, de mindenesetre óhajtom, hogy a titkába belelássak. Tehát vállalkozik rá, hogy a segítségemre lesz?

- Ez a mesterségem.

- Akkor kérem, hogy fogjon munkához késedelem nélkül, mert a veszélyt minden perc növeli. Mikorra gondolja, hogy az első jelentést megkaphatom?

- Két nap múlva. Parancsolja, hogy a lakásán fölkeressem?

- Nem, én fogok idejönni. Megnyugtathat, hogy a nyomozás a legnagyobb titokban történik? Nem kell attól tartanom, hogy az érdekeltek gyanút fognak?

- Nagyságos asszonyom, tegye föl rólunk, hogy értjük a mesterségünket.

- Tehát két nap múlva! A viszontlátásig, Jánossy úr!

- A viszontlátásig, nagyságos asszony!

*

Csütörtök este Villányi Mariska jelentkezik a Simonyi-udvar első emeletén. Két napja nem mozdult ki a lakásáról; most mélyen le van fátyolozva, a keze reszket s az az érzése, hogy a lépcsőház oszlopai düledezni készülnek. Csöngetésére maga Jánossy úr nyit ajtót, aki mély tisztelettel üdvözli. A fiatal asszony izgatottan kémleli a detektív arcát, de a közömbös vonásokról semmit se tud leolvasni. Jánossy maga előtt bocsátja a dolgozószobájába, ahol udvarias kézmozdulattal helyet kínál neki.

Villányi Mariska (mindenáron arra törekszik, hogy a hangja nyugodt maradjon, bár a szíve úgy dobog, hogy majdnem fuldokolni kezd): Nos, megtudott valamit?

Jánossy: Azt hiszem, hogy mindent tudok, asszonyom.

Villányi Mariska (mosolyog, de az ajka sírásra görbül, a torka összeszorul s a körmei görcsösen belemélyednek a karosszék plüssébe): Beszéljen, kérem!

Jánossy (fölteszi a pápaszemét s keresgélni kezd az írásai közt. Végre megtalálja az aktát, amelyikre szüksége van): Abban a helyzetben vagyok, hogy a szóban forgó úrhölgyről pontosan és hitelesen referálhatok. A két napot az illető, egy rövid séta kivételével, otthon töltötte; csak ma délfelé ment el hazulról gyalog a Koronaherceg-utcába s poste-restante levelet vett át a főpostán, melyet még a posta folyosóján végigolvasott, majd a levelet apró darabokra tépte s szétszórta a Párisi-utcán és a Városház-utcán. Minthogy a széttépett írások összeállításában bizonyos jártasságunk van, a levelet mindjárt eredetiben bemutatathatom.

Villányi Mariska (kitágult szemmel hajol előre).

Jánossy (elővesz az aktacsomóból egy írást, amely mozaikszerű darabocskákból van összeragasztva): A levél így hangzik: „Drága kis barátnóm, nem bírom tovább, holnap föltétlenül találkozunk kell. Öt nap óta nem láttalak, öt nap óta nem élek és nem gondolkozom. Érzesz-e valamit abból a vágyból, mely engem már majd csaknem tébolyodottá tesz? Egyetlen, jó kis szívem, ne kínozz tovább; szánakozz rajtam és jöjj mielőbb, hacsak azt nem akarod, hogy valami hallatlan ostobaságot kövessék el. Holnap pont négykor várni foglak, de nem nálam, mert ez a hely most már veszedelmessé lehetne, hanem egy kicsi, elrejtett lakásban, melyhez véletlenül juttatott a jó szerencsém. Jegyezd meg, drágaságom, a következőket: fél négykor elmegy hazulról s gyalog sétálsz ki a ligeti konflisállomásig. Elviteted magad a Rákóczi-térig s keresztülsietsz a vásárcsarnokon, az oldalsó kapunál találsz egy másik egyfogatut, mely el fog vinni a Szaléz-utcába. Itt már ismét gyalog mehetsz a 30-as számig; ebben az utcában épp oly kevésbé találsz ismerőst, mintha egy szibériai mezővárosban járnál. A 30-as számú ház kapubejáratában benyitasz az egyetlen földszintes lakásba. Ugy-e bár, mindez úgy hangzik, mintha egy régimódi francia regényt olvasnál, egy kalandos Gaboriau-féle regényt, melyben hemzsegnék a fekete álarcok és a dominók s melynek átjárós házaiba boldog szerelmesek surrannak be a sötét téli alkonyatokon. De hiába, még a romantikára is ráfanyalodom, csak-hogy a te jó hírnevedet megóvjam, csak-hogy minden fenyegető veszedelmet elhárítsak. Ide, a Szaléz-utcába, nyugodtan jöhetsz, - ezt az elhagyott helyet az istenek a mi számunkra teremtettkék. Ugye, eljössz, úgy-e, nem váratsz magadra egy pillanatig sem? Ha tudnád, mily türelmetlenül olvasom a percek, melyek a viszontlátástól elválasztanak, ha a szívembe látnál, mely csordultig tele van az arcoddal, a hangod zenéjével, a fölengedő szomorúságod emlékével, akkor nem olvasnád most habozva ezeket a sorokat, hanem reszketve gondolnál a holnapra, mely hosszú magányosságunkért oly fejedelmileg kárpótolni fog bennünket. Én, ennek a holnapnak a reményében, ma éjszaka nem fogom lehúyni a szemeimet, de te aludj jól és álmodj arról a boldogságról, mely a mai végtelen éjszaka után várakozik ránk.”

Jánossy (leteszi a pápaszemét s a levelet átnyújtja Villányi Mariskának): Ennyi az egész.

Villányi Mariska (aki újra és újra elolvassa a levelet s most már bizonyosan tudja, hogy nem egy keletkező viszonyról, hanem egy régi bűnről van szó, melyet a drága, az imádott, a gyanutlan bátyja ellen elkövettek): Borzasztó!

Villányi Mariska: Maga... úgy-e bár... szintén bizonyosnak tartja, hogy ezek már... hogy ez a két ember... többször is találkozott?

Jánosy: Hogy találkoztak, az - fájdalom - kétségtelen, de még mindig remélhetjük, hogy nem történt meg a legrosszabb.

Villányi Mariska (fájdalmasan kulcsolja össze a kezét): Oh!

Jánosy: Erre is van eset, oh, de hány, az én gyakorlatomból különös dolgokat mesélhetnék. Akárhány asszony van, aki a legutolsó pillanatban ébred a nagy bűn tudatára, melyet könnyelműségében elkövetni akart.

Villányi Mariska (földre sújtva): Nem... nem... most már mindennek vége!... Oh naiv, jó, szerelmes bátyám, te nem fogod túlélni ezt a szerencsétlenséget!

Jánosy (megindultan): A nagyságos asszony bátyjáról van szó?

Villányi Mariska: Róla... az ő életéről... és talán az én életemről is...

Heves és fuldokló zokogás fogja el, szinte egészen összeomlik a karosszékekben. Jánosy ijedten forgolódik körülötte.

Jánosy: No... kérem, nagyságos asszonyom... de hiszen még semmit se tudunk, ami ennyire kétségbeejthetne bennünket.

Villányi Mariska (megtörli a szemét s elszántan fölugrik a helyéből): Köszönöm, ne törődjek velem, most már tudom, hogy mit fogok tenni.

Jánosy: Parancsolja, hogy holnap ott legyek a Szaléz-utcában?

Villányi Mariska (a szeme titokzatosan fellobban): Nem, a többi már én végzem el!

Jánosy (aggódva): De...

Villányi Mariska (határozottan): Nem, most már én jövök, Jánosy úr!

Búcsút vesz a detektívtől és gyalog megy végig a körúton, az Andrássy-úton, a Deák-téren, anélkül, hogy sejtené is, hogy merre jár. A filigrán, holtbeteg kis szőke, a szerelem könnyelmű vándormadara, aki legutoljára akkor gondolkodott komolyan, amikor a negyedik elemiben elbuktatták a földrajzból, e pillanatban emberfölötti energiát érez magában, a hősök és a vértanúk energiáját, akik egy nagy eszméért gondtalanul feláldozzák az életüket. És a bájos kis bolond, aki mindeddig csak azért élt, hogy múló gyönyörűségeket szerezzen a férfiaknak, a könnyelműség vígan röpködő kolibri-madara, most egyszerre emberi hivatásának tudatára ébred, annak a tudatára, hogy a maga gyötrődő életével kell megváltania a nagy, a naiv, a bizakodó bátyja boldogságát. És most már emelt fővel megy végig az utcán, mintha az emberi igazságok egyetlen földérítője, a titokzatos és jótékony Halál felé haladna...

Halál.

Végigment egy sereg utcán, félálomban elolvasta a boltok cégtábláit, megbámulta a fejeket, melyek a villamoskocsik ablakán át szembenéztek vele, - anélkül, hogy sejtelve lett volna róla, mi történik körülötte. Csinos alakjára, kalapja alól kisugárzó szőke hajára vágyakozó pillantásokat vetettek az utcák lovagjai, valaki hangos megjegyzést tett rá, - ő nem látott, nem hallott semmit, a halál előtt való öntudatlanság köde borult káprázó szeme elé. Csak a lábai vitték előre, a lábai, melyek tipegve haladtak a cél felé, zsibongó tereken, hangos embercsoportokon keresztül, a havas külvárosba, ahol már a megsemmisülés némasága feküdt az alacsony és elhagyott házakra. Még nem volt négy óra, de már sötét és hideg volt itt a város és a nedves gyalogjárón titokzatos árnyékok libegtek. De ő se az eleven embereket, se az árnyékokat nem látta, a szívében temetési muzsika bongott és gyászdalok akkordjai suhantak végig körülötte a levegőben. És ekkor egyszerre gyökeret vertek a lábai: ott állt a Szaléz-utca egyik háza előtt, melynek kapuján - neki legalább úgy tetszett - vérvörös tűzbetűkkel izzott ez a két számjegy: 32.

- Itt, - mondta magában fejbőlintva, anélkül, hogy tudatára ébredt volna, miért jött idáig.

De most hirtelen reszketés vibrált végig az idegein: eszébe jutott mindaz, ami huszonnégy óra óta az öntudatától és az álmaitól megfosztotta. És a kislányos szeme, melyet a könnyelmű férfiak annyira csábítónak találtak, meredten, majdnem tébolyodott fénnel bámult a számjegyekre, a házra, az emelet poros ablakaira, a petróleumlámpással világított boltocskára, melynek ajtaján egy papucsos cselédleány szaladt ki. Eszébe jutott a levél, melyből a bátyja gyalázatát megtudta, a fogadalom, melyet a mult este tett, a rettenetes éjjel, melyet magányos szállodai szobájában eltöltött, - s most egy pillanatra szédülten kapaszkodott meg a kapu kilincsében, mert az a különös érzése támadt, hogy a világ forogni és táncolni kezd körülötte.

- Itt, - dadogta ismét tehetetlenül, míg a fogai összeverődtek, a keze jéggé vált s a lábai remegtek, mintha most kelt volna föl egy borzasztó betegség után.

Öntudata most egyszerre visszatért s a torka összeszorult, mint a halálra ítéltté, akit a hóhérségéd durva keze ébreszt föl az utolsó éjjel álmából. És ekkor úgy tűnt föl előtte, hogy a rozzant ház falai leomlanak s ő akadálytalanul beleláthat a fészekbe, ahova lehajtott fejjel, kacér pillantással surrant be az imént egy bűnös és alávaló asszony. A bátyja asszonya, a bátyja szerelmese, a nő, akiben az ő becsületes Sándora a szemefényét imádta. A képzelődés annyira elfogta, hogy majdnem felsikoltott fájdalomában: látta az ölelő karokat, melyek érzéki lángolással fonódnak egy idegen férfi nyaka köré, a csókok mámora az arcába csapott s a suttogó vallomások kísértetiesen ott lebegtek a füle körül. És ekkor - isten tudja, miképp - megint a húszéves bátyját látta, a sovány orvosnövendéket, aki komoly gyermekarcával ott görnyedt a könyvei fölött, míg ő, kézimunkájával a kezében, békésen üldögélt a családi asztal mellett, a lámpa szelid fényében, mely odavilágított a vastag orvosi könyv csontvázaira. A tekintélyes professzor, a híres ember, a királyok doktora, eltűnt a téli éjszakában, s a vézna, ádámcsutkás fiú jelent meg a helyében, az ő szorgalmas és derék Sándora, aki huszonöt éves kora előtt sohase nézett vágyakozó szemmel asszonyi teremtésekre. A sötétségből most egy frakkos, komoly, könnyes szemű fiatalember vált ki, aki az oltár előtt karját nyújtja egy édes fehérségnek s a templomi lámpák misztikus fényében a boldogságtól reszketve fordítja tekintetét az ég felé, mely ezt a gyönyörű napot megérnie engedte. Oly élénken látta mindezt, hogy a szíve elszorult és fájdalmasan sóhajtott föl a külvárosi utca csöndjében:

- Miért nem haltál meg, mielőtt az eskü szavait kimondtad? Oh, drága, szegény, komoly fiam, mennyivel jobb lett volna, ha ott halsz meg akkor, az oltár előtt!

A földszintes ablak függőnye mögül most szemébe tűnt a lámpa kiszivárgó világossága s a fiatal asszony ökölbe szorított kézzel egyenesedett föl, mintha csodálatos erő hullámozott volna az idegeiben. A fájdalmas szentimentalizmus, mely eddig még arra is képtelenné tette, hogy megmozduljon, most hihetetlen energiává acélosodott a lelkében s a könnyelmű kis nő, aki eddig dalos ajakkal járta a világot, egyszerre úgy érezte, hogy a bosszuálló végzet eszközévé lett. A szíve dobogott, a vér lüktetni kezdett a halántékában s lázasan, majdnem öntudatlanul rohant be a ház kapuján, mely sötét titokzatossággal tátongott feléje a borzongató téli alkonyatban. A következő percben már ott állott a lépcsőház ajtaja előtt s keztyűs kis keze remegve tapadt a csöngettyű gombjára. Éles, átható berregés hallatszott, mint valami kétségbeesett vészjel, de az ajtó mögött nem támadt semmi mozgolódás; a házra holt és kísérteties csendesség borult. Ekkor újra és újra megnyomta a fehér gombot, a csilingelés végigjárta a folyosót, a sötét udvart, az emelet magasságait, de a lakás oly csendes maradt, mintha minden élőlény elhagyta volna. A szeme már káprázott, lélegzete elakadt, torka összeszorult a sírástól s tehetetlenségének tudata majdnem örültté tette: e pillanatban azonban nesz hallatszott az előszobában s egy férfihang kiszólt a zárt ajtó mögül:

- Ki az?

Végre! Az asszonyt annyira elfogta a fölindulás, hogy képtelen lett volna minden válaszra; ha meg nem kapaszkodik, összeomlik a küszöb előtt, melyen belül az asszony és a szeretője rejtőztek.

- Ki az? - ismételte még türelmetlenebbül a férfi, aki a drága és egyetlen bátyja helyét bitorolta.

Most nagyot lélegzett, a szemét tágra nyitotta, mintha kísértetet látna, majd az asszony örök, komédiás-ösztönével, hirtelen rikácsoló hangon sikoltott föl:

- Tűz van! A ház ég a fejük fölött! Nyissa ki azonnal az ajtót, mert már a folyosó is lángban áll.

- Ki beszél? - szólott most egy megdöbbenő férfihang.

- A házmesterné, de ne kérdezzen sokat, mert későn lesz. Szent isten, már az első emelet is kigyulladt!

A kulcs megzörrent a zárban, az ajtó felnyílt s a nyílásban megjelent a férfi: egy vörös arcú, gallértalan katona, kigombolt ezredesi zubbonyban, fölborzolt hajjal, lángoló és elvakult szemekkel, amelyek értelmetlen zavarral bámultak az ismeretlen asszonyra. Egy pillanatig mereven ránézett, anélkül, hogy szólni tudott volna; a következő percben mondhatatlan erővel félrelökte a meglepett férfit s mielőtt megakadályozhatták volna, berontott a lakásba, melynek ajtaja egyszerre felnyílt előtte. És a legelső szoba küszöbén, a lámpa kiszűrődő világosságában, ott állott a világszép sógornője, sápadtan, kibontott hajjal, nyárfalevél módjára reszketve, ott állott fehéren és vértelenül, - és az ajka hangtalanul vonaglott, mintha a rettenetes látvány az egész testében megbénította volna.

Ekkor fölemelte a kezét és a torkából rekedt és borzalmas sikoltás tört ki:

- Te, - mondta, - te, te!

Nem tudott többet szólni, mert úgy érezte, hogy összeroskad, de félig aléltan is mindegyre a szédülő asszonyt látta, aki kezét védőleg a szeme elé tartja és messze, mondhatatlan távolból hallotta, amint egy zilált külsejű katona csillapítólag így szól hozzá:

- Asszonyom, legyen nyugodt, mindent meg fogok magyarázni. De kérem, hát térjen magához, hiszen semmi sem történt.

Nem igen értette, amit a férfi mond, de nem is figyelt rá, hanem közelebb lépett a sógornőjéhez. És az örültek rettenetes erejével ragadva meg az ájuldozó asszonyt, egy mozdulattal belódította a szobába, egy borzalmas mozdulattal, melynek ereje Villányinét tehetetlen tömegként vágta a szőnyeges padlóhoz.

- Alávaló, - mondta kiáltva - alávaló, alávaló! Hát idekerültél, hát a piszokba kerültél, mint a legutolsó utcai leány! Az uradtól és a gyerekeidtől jöttél ide, akik jónak és tisztességesnek tartanak! Az uradtól és a gyerekeidtől, akik nem tudják, hogy kire pazarolták a szeretetüket!

Kicsi lábával rátaposott a vonagló asszonyra s míg a katona ijedten félrevonult, eszelős kacagással folytatta:

- Engem tartottál becstelennek, tőlem huzódtál, mert az egész világ prédája vagyok. Kit csaltam meg én, kit tettem boldogtalanná, kinek okoztam én csak egy rossz órát is életemben? Rossz voltam és naponként változtattam a kedveseimet, ma ennek, holnap amannak borultam a nyakába, többet aludtam idegen ágyakban, mint a magaméban, - de ki az erkölcstelenebb kettőnk között? Én senkit sem csaltam meg, mert senkinek se fogadtam hűséget, - szabad zsákmánya lehettem hát mindenkinek; aki megfizetett és kedves volt hozzám. De te egy tisztességes és ártatlan embert loptál meg, a drága kicsike gyermekeidet loptad meg, akik az istennél is jobban bíztak benned. És te huzódoztál tőlem, te kerültél, te, aki az utolsók közt is a legutolsó vagy!

Hirtelen heves sírógörcs fogta el, a torkából artikulátlan hangok törtek elő, könnyei végig folytak az arcán s dideregve lehanyatlott a mellette álló karosszékre. A földön fekvő asszony most fölemelte a fejét s a kezei hisztérikusan összekulcsolódtak, mintha imádkozni akarna.

- Mariska, - mondta - egyetlen Mariskám, esküszöm neked...

Nem fejezhette be, mert a nő fölugrott a helyéből és sírástól reszkető hangon kiáltotta:

- Mire esküdhetsz, amiben még hinni tudnék? Azt az esküdet is megszegted, amit az oltár előtt fogadtál, amit abban az órában fogadtál, mely a legeslegszebb volt életedben. Gonosz és alávaló vagy, hiszen az ilyen férfi mellett még a legromlottabb asszony is korrektté lett volna. Nézz körül és sülyedj el szégyenletedben: itt fetrengsz egy idegen lakásban, megalázva, félig ruhátlanul, míg a szeretőd szótlanul félrehúzódik tőled. Bujkálva surrantál be a piszkos bútorok közé, melyeknek szaga ott van a ruhádon, az arcodon, az egész testeden, amit egy idegen férfinak odadoztál. Én, a mindenki kedvese, inkább meghaltam volna, minthogy idejőjtek, te itt, ahol előtted már száz gyalázatos nő csókolózott, jobban érezted magad, mint a tiszta családi fészkekben, ahol a becsületes urad várakozik rád.

Fölemelte a karját, mintha szemébe akarna sújtani a sógornőjének, de egyszerre megszédült, a torkából csukló hang tört ki, a keze lehanyatlott, az arca ijesztően sápadttá lett - és a következő percben tehetetlenül végigesett a szoba padlóján. A szíve, a gyöngye, halálosan beteg szíve hirtelen kifáradt, vonásai megmeredtek s szeme üveges mozdulatlansággal tapadt a külvárosi szoba mennyezetére. Oly ijesztő volt ez a látvány, hogy a férfi megriadtan közeledett hozzá s valami borzasztó sejtelemről megkapva, gyorsan letérdelt melléje a szőnyegre, mely hirtelen vörössé lett az ajkán kibukkanó vércsöpöpektől.

- Szent Isten, - mondta - ez a nő... ez a szegény asszony rosszul lett... De hiszen...

Egy percre odahajtott a sápadt asszony szíve fölé, aztán magán kívül kiáltotta:

- Meneküljön gyorsan, hogy itt ne találják... Hamar, csak kapja magára a bundáját, - a többivel most ne törődjék, mert nincs idő a magyarázatra... Fusson innen, fusson, ahogy csak a lábai bírják...

Villányiné egy borzongó pillantást vetett a földön fekvő asszonyra, - aztán egy szempillantás alatt magára vette a kalapját és a köpönyegét, anélkül, hogy a szétborzolt haját rendbehozta volna. És a következő percben, a sötét külvárosi utcán át sietve, úgy rémlett neki, hogy egy zokogó, véres ajkú, fiatal nő követi, aki hideg kezét fenyegetőleg feléje emeli...

A déli napsugár felé.

Körülbelül félévvel azután, hogy Villányi Mariskát eltemették. Az izgalom, melyet a gyászos katasztrófa keltett, már félig-meddig lecsillapult s a tanár, aki panaszkodás nélkül, de a fájdalomtól megviselve nyugodott bele egyetlen huga halálába, visszatért négyhetes utazásából. Állítólag gyanus Bronchitis-tünetek miatt utazott le Sziciliába, de ismerősei tudták, hogy súlyos lelki deprimáltsága ellen keresett orvosságot a babérfák és a narancserdők között. Kissé barnára sülve, de szemmeláthatólag megfogyva és rossz állapotban került vissza Budapestre, ahol rögtön hozzáfogott orvosi praxisához. Most már állítólag jobban érezte magát, mint valaha, de szeme, hirtelen elgondolkodása, az ellágyulás, mellyel a betegek panaszait meghallgatta, a mohóság, mellyel kicsikéit esténként magához ölelte: mindez aggasztó jele volt a gyötrődésnek, melytől a délszaki napsugár se tudta megszabadítani...

Most már április vége felé járt az idő, de a tavasz még mindig nem tudott meghonosodni Budapesten; pár verőfényes nap után megindult a bibliai özönvíz és hideg, szürke zuhatagot öntő felhők lebegtek a ködbe burkolt házak között. Már három napja szakadatlanul esett, az északi szél besurrant a kéményekbe, a hegyek közül havazást jelentettek s a kandallókban újra feléledt a tűz, mely húsvét reggelén kialudt. A narancsszagú, aranyfoltoktól csillogó délelőttök után, melyeket a taorminai erdőkben, a palermói hotel terraszán és a gőzösök kapitányi hídján eltöltött, Villányi tanár ismét a tél közepében találta magát, mely elől egy februári éjszakán elmenekült.

Este kilenc óra felé jár az idő, a Villányi-palota ebédlőjében már leszedték az asztalt, de az inas még ott pepecsel a kályha körül, melyben jókedvű cserfalángok lobognak. A szomszéd szalonban s távolabb, a tanár dolgozószobájában, fel vannak gyújtva a csillárok, de az úr is, az asszony is ott maradtak az asztal mellett, míg Gärtner kisasszony egy alacsony zsámolyra kuporodva trónol a szőnyegen hancurozó gyermekek között. A tanár idehozatta a kávéját, - rendesen a saját szobájában issza, - a méltóságos asszony az ujságban lapozgat s néha szeliden korholó pillantást vet a túlhangos kicsikékre. Utóbb leteszi kezéből a lapot s összeráncolt homlokkal kóstolja meg az ura kávéját.

- Elég forró? - kérdezi azzal a gyöngéd, szinte anyai tekintettel, mellyel öreg nénik a betegek húsleveskáját kísérni szokták.

Villányi hálásan int, aztán elgondolkodva kezébe veszi a felesége ujságját. Látszólag a vezércikket olvassa, de a pillantása néha elsiklik az ujság fölött, végigjárja a szoba mennyezetét s valami ismeretlen távolságban pihen meg, ahova nehéz volna követni. A méltóságos asszony aggódva követi minden mozdulatát, aztán kezét szeliden a karjára fekteti.

Villányiné (nagyon lágy hangon, melyet régebben sohasem használt): Valami bajod van?

A tanár (visszatér a szobába, melytől ezer és ezer kilométernyire járt): Nekem? Sohasé voltam egészségesebb, mint most, - csupán álmos vagyok kissé az egész napi futkosástól. Hiába, már öreg a legény, szívem!

Villányiné: A lelked nincs itt, - a lelked sehogy sincs itt, mióta azt a borzasztó estét átélte. Engem nem lehet megcsalnod, - én a szemedből olvasom ki, hogy szomorú vagy és sírni szeretnél. Nem volna jobb, ha ismét faképnél hagynád a betegeidet s inkább a magad egészségével törődnél?

A tanár: A magam egészsége ellen nincs semmi panasz.

Villányiné (csöndesen): Az jutott eszembe, hogy hosszú időre elmehetnénk Budapestről. Valahová messze, a tenger mellé, valami kicsiny, elhagyatott öbölbe, ahova a hír se jut el Magyarországból. A napsugár és a tenger a te orvosságod, a nagy vizek csöndessége, az olajfaerdők magánya, a menekülés innen, ahol minden a fájdalomdra emlékeztet... Én foglak meggyógyítani, meg a kis gyermekeid, akik itt maradtunk, hogy dédelgessünk és szeretetünkkel körülfogjunk.

A tanár: Nagyon jó vagy!

Villányiné: Engedd meg, hogy én legyek a doktorod, - hiszen most bennem kell megtalálnod mindazt, amit a szegény testvéredben elveszítettél!

A tanár (lehajtja a fejét): Sokat szenvedek.

Villányiné: Ránk kell gondolnod, akik a tieid maradtunk, akik azért vagyunk itt, hogy az életedet megédesítsük, akik elpusztulnánk, ha neked valami bajod esnék...

A tanár (megszorítja a felesége kezét. Nagyon meghatottan): Nincs mitől tartanod, - ez a szomorúság is elmúlik, mint minden a világon. A fiatalság és az örömök is elmúlnak, - még a fájdalomunk se marad mindörökre hűséges hozzánk. De most még elszorul néha a szívem, hiszen a szülőim után csak ez a boldogtalan kis halott maradt meg a gyerekkori emlékeimből.

Villányiné: Mi bennünk őt is meg fogod találni, szegény Sándorom!

A tanár: Nem az elvesztése fáj a legjobban, - hiszen én, mint orvos, legjobban tudtam, hogy nincs számára menekülés. Belenyugodtam volna, hogy egy napon eltűnik az életemből, mint a gyöngyvirágillat, mely a régi májusokban felém lengett, mint a virágok, melyeket az édesanyám névnapjára vittem, mint a zongoraszó, melyet valamikor drága tavaszi délelőttökön hallottam. Az elmúlásába bele tudtam volna nyugodni, de a látvány, mely azon az őszi estén elibém tárult, a halálomig üldözni fog. Ott feküdt a piszkos, külvárosi szobában, arccal a kopott szőnyegnek fordulva s ajkát, melynek gügyögése olykor megédesítette az életemet, fekete vércsöppek éktelenítették el. Ott feküdt, mint egy lehullott madár és keze, melyet a magaméba fogtam, halálosan hideg és merev volt. Ott térdeltem mellette a földön és a férfi, aki halálát okozta, szótlánul kimeredt a hóesésbe, mert nem lett volna ereje hozzá, hogy szembenézzen velem. És mind a ketten ott virrasztottunk a halott mellett, míg az idegen emberek el nem vitték tőlünk.

Villányiné (az arca vonaglik, az idegei reszketnek, de mondhatatlan erővel igyekszik, hogy a nyugaltságát megőrizze): Nem szabad többé visszagondolnod rá, szegény Sándorom!

A tanár: Még csak haragudni se tudtam arra az emberre, hiszen a drágám utolsó szava az övé volt, hiszen őt szerette legutoljára életében.

Villányiné (halkan): Igen!

A tanár: Nem haragudtam rá, még csak szemrehányást se tettem neki, de annak a szobának a képe örökre ott fog maradni a lelkemben. A hideg, sötét, piszkos szobáé, ahová a kicsikém a téli alkonyatban besurrant, ahol halálos ölelésben szorította magához utoljára a kedvese fejét. Milyen jó innen tehozzád menekülni, a te tisztaságodhoz, a te jóságodhoz, a te hűségedhez, a te drága és okos szemedbe nézni, a hangodat hallani és melletted ülni itt a hosszú éjszakákon, melyek minden emlékemet életre keltik.

Villányiné (érzi, hogy a sírás már a torkát fojtogatja, hogy az önuralmának mindjárt vége lesz, de hőiesen tartja magát): Ne beszélj többé róla! Nem szabad arra a rettenetes estére visszagondolnod! Értünk, akiknek te vagy mindenünk, bátornak és erősnek kell lenned, szegény fiam.

A beszélgetés mindeddig suttogó hangon folyt, nehogy Gärtner kisasszony meghallja. A sápadt leány a mindjobban elálmosodó gyerekekkel játszik, szemét egy pillanatra se fordítja el a kicsikéktől, de idegei megfeszülnek az izgalomtól; hogy egy elejtett szót meghalljon. Ő az egyedüli, aki belelát a tragédia rugói közé, aki az asszony szeméből olvasni tud, aki sejti a valóságot, melynek félbolond kis barátnője áldozatul esett. De az arca néma és kifejezéstelen marad és keze gyöngéden simogatja a szösze fejcskéket, amelyek álmos cicák módjára hozzásimulnak.

Villányiné (rájuk néz): Lefeküdni, lefeküdni, kis ördögök!

A tanár: Feküdjete le, drágáim, késő van.

A gyerekek feltápáskodnak s illedelmesen kezet csókolnak a szüleiknek. Villányi annyira magához szorítja őket, hogy mindketten tréfásan felsikoltanak:

A kis Alice: Apu, összetöröd a csontjaimat!

A kis Jancsi: Netem isz összetöjöd!

A kis Alice: Uj, hogy fáj!

A kis Jancsi: Hojnap bevihetc bennünket a baba-tlinitája!

Gärtner kisasszonnyal visszavonulnak a lakosztályukba, miután az ajtóból még egyszer csókot intettek az édes apjuknak. Villányi kitágult szemmel bámul utánuk, az asszony pedig körülnéz a szobában, mely az imént még a gyermekei kacagásától volt hangos. Kivülről behallatszik az eső kopogása, a kis palota fedelét egyhangúan verdesi az őszi szél, - idebenn a tisztaság, a meleg, az otthonosság nyugalma lebeg a hófehér asztal fölött. A szomszédos szalon selyembutorai fölött megreszketnek a csillár lángjai, távolabbról idelátszanak a fekete könyvhátak, a nagy börszékek, a szobrok és képek, melyek közt ura az életét eltölti, - s ez az édes és nyugodt intimség oly mondhatatlan boldogsággal tölti el, hogy a szeme hirtelen könnyessé lesz. És ekkor egyszerre visszagondol a rémes hófúvásra, melybe puha fészkéből elindult, a borzalmas vándorlásra a külváros sötét utcáin át, a piszkos kapuboltozatra, melyen lehajtott fejjel besurrant, a rosszszagú szobára, ahol kedvese várakozott rá, a gonosz és beszámíthatatlan pillanatokra, mikor unalma az idegen férfi karjaiba hajtotta, a lármára, mely mindkettőjüket oly hirtelen magukhoz térítette s ész nélkül való, lihegő menekülésére a havas gyalogjárón, mikor úgy rémlett neki, hogy a halott asszony nyomon követi. A képzelődés annyira elfogja, hogy foga vacogni kezd s kezét borzongva az arca elé emeli.

A tanár (ijedten): Nem érzed jól magad?

Villányiné: Hideg van és didergek, mintha lázas volnék.

A tanár (behozza a köpönyeget az előszobából): Burkolózz be, - majd mindjárt csöngetek, hogy teát hozzanak.

Villányiné (mosolyog): Oh nem, már nincs semmi bajom. Terád gondoltam, a te nagy fájdalomdra, - és ettől lettem rosszul.

A tanár: Édes kis feleségem! Szegény, jó, érzékenyszívű asszonyom, te!

Villányiné (fölkel a helyéből és az ura ölébe kuporodik. Az arca most már ég, a szeme könnyes és egyszerre úgy tűnik föl neki, hogy minden, ami egy év óta történt vele, csupán valami gonosz álom, melyet lázas öntudatlansága festett a lelke elé. Ő, a tisztaságra született kis teremtes, apjának szemefénye, a hófehér belépőbe burkolt apróság, aki valaha egy hercegnő büszkeségével fogadta tánciskolái gavallérjainak hódolatát, - ő belőle lett volna a gonosz és érzéki asszony, aki nyomorúságos szobákba légyottokra jár? Ő lépett volna selyem cipőcs-

kéjével a sárba és piszokba, ő, aki minden szennyességtől irtózott? Mit szólt volna mindehhez halott anyja, aki valamikor sírva vezette az oltár elé? És fiatalos édesapja, aki karonfogva, büszke arccal ment végig vele valaha a kisváros korzóján? A fiatal asszony összerázkódik, mintha valami hipnotikus álomból ébredne s a zokogás, melyet eddig mondhatatlan erővel visszafojtott, egyszerre kitör belőle, mint a gyermekből, akinek a lelkiismerete feltámadt).

A tanár (megdöbbenve): Mi az?

Villányiné: Sajnálak! Úgy sajnállak, hogy majdnem megszakad belé a szívem!

A tanár: Kis csacsim, nincs semmi okod rá, hogy engem sajnálj!

Villányiné: El fogsz vinni innen?

A tanár: Hová?

Villányiné: Messze, a tenger partjára, ahol senkisé ismer bennünket!

A tanár: Elviszlek.

Villányiné: Olajfák közé, egy kis fehér házba, ahol sohase látunk idegen embert.

A tanár: Oda, drágám.

Villányiné: Naphosszat a tengert fogjuk nézni és a halászbárkákat, melyek sárga vitorlákkal haladnak távoli kikötők felé.

A tanár: A tengert!

Villányiné: És éjszakánként egymáshoz bujva fogjuk hallgatni a hullámok zaját, melyek a part kősziklájához csapódnak.

A tanár: Igen.

Villányiné: És senkire se fogsz gondolni, csak rám és én se fogok senkire gondolni, csak terád. És szeretni fogsz és jobban fogsz szeretni engem, mint a halott szülőidet, még az egyetlen kis hugodnál is jobban fogsz szeretni!

A tanár: Mindenkinél jobban.

Villányiné: Mikor utazunk?

A tanár: Amikor te akarod.

Villányiné: Holnap?

A tanár: Holnap!

Villányiné: És nem jövünk vissza, csak ha újra tél lesz?

A tanár: Csak ha tél lesz.

Villányiné: Nagyon szeretsz?

A tanár (egy szóval, melyben az egész lelke, multjának minden fájdalma és jövőjének minden reménysége benne reszket): Nagyon!

Az asszony karja a nyaka köré fonódik és a csöndben, mely a szobára borul, lassan a semmi-ségbe foszlik a szegény kis mártir képe, aki meghalt, hogy kedveseit boldoggá tegye.

- Vége. -

ELBESZÉLÉSEK.

Mese a lantáról.

Mikor Sólly Jenő az utolsó részletét is zsebre vágta annak a negyvenöt forintnak, amelyet *Dalok Lesbához* című verskötetért kapott egy nagymező-utcai kiadótól, hazamenet, a városligeti fasorban, ekként mormogott magában:

- Negyvenöt forint csinos összeg és rég láttam ennyi pénzt egy rakáson... De Lesbianak aligha kerülne ki belőle egy valamirevaló reggeli pongyola...

Keserűen tért be egy ligeti korcsmába és éjfélig szerencsésen elköltötte a honorárium utolsó romjait. Miért is takarékoskodott volna negyvenöt forinttal? Jenő, amíg a mámorában megrendelt harmadfél száz pikkolót kifizette, így szólott a hajlongó főpincérhez:

- Ime, az egész pénzem, adjon vissza kapupénzre tíz krajcárt. Félre veled, hitvány földi kincs, - hiszen a Lesbia atyjának még egész negyvenöt forintnyi tekintélyes vagyonnal sem imponálnék...

Lesbia nem volt valami római hölgy, Lesbia tizennyolc évvel ezelőtt született egy nádor-utcai ház üveges folyosója mögött. És Lesbia nem is viselt peplumot, mint valaha a dalosajkú Catullus kedvese, hanem selyemből készült, spanyolszabású blúzokat és gyönyörű, hófehér köténykéket. A pap pedig, aki a csintalan tündérkét tizennyolc évvel ezelőtt elkönyvelte, nem Lesbiát, hanem Beatrice-t irt az anyakönyv rovátkolt lajstromába, mert akkoriban ez a név járta a Lipótváros délkeleti részeiben.

A Beatrice atya konzerveket szállított a hadseregnek és ez a kis üzlet másfél százezer forinttal szaporította évenként a törzsvagyonát. Ebből a törzsvagyonból tizenöt forint járt ki Sólly Jenőnek havonként, mert ő vezette be a kis leányt a magyar irodalomtörténet rejtelseibe.

Mikor a preceptor, az ő kopott ruhájában esténként dideregve baktatott kifelé a körút külvárosi részeibe, olykor ellágyulva szagolta meg a hervadt rózsát, amely a Beatrice sötét hajfürtéből kihullott.

- Szívesen meghalnék, - szólott, - ha csak egyszer is lecsókolhatnám nevető, világoskék szemét. De vajjon megcsókolhatom-e valaha, jó Isten? Beatrice kétszázezer forint hozományt kap a kelengyéjén kívül, én pedig három forintot keresek azokkal a költeményeimmel, amelyek legjobban sikerülnek.

Ilyenkor szomorúan gyújtotta föl otthon a megcsorbult petróleumlámpát és fejét lehajtotta a tenyerébe. De mert nemcsak preceptor volt, hanem egyúttal tehetséges költő is, később elővette az egyik sarokból a lantját és könnyezve pengette az édes melódiájú húrokat. És ilyenkor születtek meg a Lesbához címzett dalok, mert a szegény fiú Lesbianak keresztelte el az ő elérhetetlen kedvesét...

Mikor ez estén a konyhán keresztül be akart surranni a lakásába, a vén cselédszerzőné, akitől a szobácskáját bérelte, egy szalmasárga levelet adott fontoskodva a kezébe.

- Alkonytájt hozták, - mondta, - egy elegáns, barátságos fiatalember...

A borítékon e szavak állottak: PEYER FÜLÖP ÉS TSA. Beyer Fülöp a Beatrice édesatyja volt, a levélben pedig csak e sorok táncoltak a megrémült Jenő szeme előtt:

„Keressen föl holnap az irodámban. Sürgős beszélni valóm lesz önnel.”

*

Mikor a lámpát eloltotta és a vékony paplant magára húzta, Jenő dideregve szorongatta kezében a Peyer Fülöp úr levelét. Sohasem volt még ennyire fölindulva, mint most, mikor a tündérkisasszony édesatyja sajátkezüleg irt üzenetet küldött szegényes lakásába. Vajjon mit akarhat tőle? A szegény kis poéta, aki összes vagyonát rézkrajcárokban rakta le az éjjeli szekrényre, álmódzva fordult a fal felé. És gondolatban már ott állott a Peyer úr préseltbőr irodájában és világosan hallotta, ahogy a derék konzervgyáros így szól hozzá:

- Nekem millióim vannak, önnek fiatal barátom, semmije sincs a forró szíven és a megkopott saccóján kívül. De mit érnek az én millióim az ön forró szívéhez képest? Az ég egy bájos gyermekkel áldott meg - és nyolcezerforintos, világoskék szalonomban több lovag pályázik az én kékszemű leánykám kezére, mint valaha, a népmesék idejében, a százszorszép királykisasszonyra. De az ő szíve hideg marad a doktorok, bankárok, grófok és hercegek iránt, mert ő csak önt akarja, szegény, szépséges ifjú, akinek semmije sincs a saccóján és az édesszavú lantján kívül. Jöjjön, boruljon hát térdre és csókolja meg azt a kék szalagot, amely hófehér ruháját beszegi...

Beatrice pedig, az ő Lesbiája, könnyezve emeli rá napsugaras kék szemét és így fog szólani szerelmesen:

- Ne a ruhám szegélyét, hanem égő, piros ajkamat... És ha kívánod, épp úgy elmegyek veled a Ranolder-utcába vagy a Bakács-térre, mint egy Andrássy-úti elsőemeleti lakásba...

Mikor Jenő másnap öltözködni kezdett, egy fényes, bár kissé megkopott faille-csokrot tűzött foszladozó mellvértje fölé. És amíg a tükörben némi önérzettel szemlélgette előkelő ünnepi díszét, nem minden önérzet nélkül gondolta:

- Azt hiszem, ezzel a faille-csokorral keltek majd bizonyos feltűnést...

Peyer úr néhány millió pléhdoboz között fogadta a hajlongó költőt, majd csakugyan bevezette elegáns, préseltbőr irodájába. Ott helyet mutatott neki az egyik fauteuilben és kissé megvető mosoly kíséretében öntött egy pohárkával az aranysárga Martellből. Később nagy, gyűrűs ujjaival fölnyitotta a Wertheim-lakatos dohányzó-asztalt és egy félméteres aranyrudat nyújtott át a remegő poétának. Az aranyrúdról csakhamar kiderült, hogy hamisítatlan habana és Jenő kissé félénken tartotta oda a gyujtót a szivarvilág e félelmes arisztokratájához.

- Kedves uram, - mondta most a konzervgyáros, - egy fölöttébb fontos ügyben kérettem magamhoz ilyen sürgősen.

- Oh, kérem, - szólt a kis poéta dadogva.

- Ön, mint tudomásomra jutott, verseket ír és ezzel az üzlettel keresi meg mindennapi kenyerét. A versek mindig Beatrice kisasszonyról, az idősebb leányomról szólnak, legalább a zsúrokon minden asszony az ő kék szemeit és rózsás teintjét ismeri föl az ön kinyomtatott becseseiben. Ez, mint bizonyára felfogja, nem kellemes kitüntetés, mert az olyan leány, akiről verseket írnak, egy cseppet sem különb, mint az olyan barack, amelyiken gyanus, fekete pontok vannak. Beatricet éppen most kéri egy bécsi doktor, - szóval meg fogja érteni, hogy kedves művei kissé alkalmatlanok igen tisztelt családomnak. De mivel tudom, hogy ön végre is nagybecsű firkálásaiból tengődik, szívesen felajánlok egy tisztességes alkut.

- Oh, uram, - sóhajtott fel a poéta elsápadva.

- Mondja, kedves barátom, - folytatta Peyer úr, - mennyi kára volna abból, ha nem írna verseket a leányomról?

Jenő fájdalmasan emelte föl diószínű szemét.

- Nagyon sok, uram, - felelte, - mert a költészet jövedelmező foglalkozás. Egy költeményemért három forintot is kapok némelykor és ha jó év van, könnyűszerrel megírok kétháromszáz verset. Mint tudni tetszik, május a mi szezonunk s ekkor a szorgalmas ember nem igen adja hetven-nyolcvan versen alul...

Peyer úr szó nélkül kelt föl az íróasztala mellől és fölnyitotta az egyik sötétbarna acélvárat. Azután belenyúlt egy széthúzható bőrtarsolyba és tíz darab újdonszerű ezresbankót rakott ki a poéta elé az asztalra. Az ezresek kacér hölgyei csábítólag néztek a halavány Jenő felé.

- Ime, - szólt Peyer úr, - mindezt önnek adom, ha lantját elhozza érte cserébe...

A poéta kidüldelt szemekkel nézte a sok pénzt, ennyi bankót sohasem látott életében. Tízezer forint, szent Isten, - mi mindent lehet szerezni tízezer forintért? Házat, latifundiumokat, fogatot, paripát, szeretőket. Talán egy királyságot is valahol Afrika mélyében, hadsereget, ágyúkat, generálisokat, vezérkart és minisztériumot. A poéta szemét elfutotta a vér és az ördög (aki mindenütt jelen van) így suttogott a fülébe:

- Hozd el neki a lantot, fejedelmileg meg van fizetve ezzel a tömérdék bankóval. Ezer forintért nem csak egy lantot, de egy egész zenekart vagy orgonát lehet kapni bármelyik hangszeres boltban...

- Nos? - kérdezte Peyer úr közönyösen.

- Várjon, - hörögte a megrontott poéta, - rögtön hazamegyek és elhozom.

Felült egy lóvasútra és egyszeriben hazasietett a lakására. A kis lant ott függött a falon, - Jenő leaggatta, és magával vitte. Egy fél óra múlva megint ott volt a Peyer úr irodájában.

A konzervgyáros fitymálva nézte végig a szegény jószágot, aztán hidegen intett a poétának:

- Ott a pénze, vigye.

Jenő zsebregyúrta a tíz darab ezrest, majd beült egy fiakerbe és elhajtattott. Egyszerre oly üressé lett a szíve, oly végtelenül üressé! Mintha nem is dobogott volna többé, mintha egy öreg, kihamvadt aggastyántól kérte volna kölcsön ideiglenes használatra. Oh, ez nem az ő régi, forró, mámoros szíve volt többé.

De Jenő nem törődött többé a szívével, hanem hetykén szólt ki a kocsisnak:

- Hajtson egy váci-utcai szabóhoz, aztán egy fehérnemű-kereskedőhöz, egy borbélyhoz, egy cipősboltba. Egy pár igazi chevreaux-cipőt szeretnék vásárolni hamarosan...

*

Aki a dunaparti vendéglő üveges pálmakertjében megjelent, nem a régi, kopott poéta volt többé, hanem egy előkelő úr, akit hódolattal nagyságoltak meg a pincérek. Jenő lazacot és entrecôte-ot vacsorált, később odaállították asztalára az ezüstös, vízpárás pezsgőhűtőt. A szivar pedig, amelyet a dessert után hoztak számára, sokszorta tekintélyesebb cingulust viselt, mint egy káptalani nagyprépost.

Jenő meggyújtotta a szivarrudat és míg a cigány feléje hajladozva húzta a legbúsabb magyar nótákat, kissé megilletődve gondolt az ő egyszerű lantjára, amely most egy konzervgyáros hideg irodájában hevert. De nem a poézist sajnálta, amelyet a kicsiny lant sugallt neki - mert Jenőben most már felülkerekedett az üzleti szellem, - hanem egyszerűen hálát érzett a lant iránt, amely ilyen dús vagyont szerzett meg hirtelen a számára.

Éjfél tájban indult haza felé a vendéglőből és ekkor - maga sem tudta, hogyan - egyszerre csak bekanyarodott a Nádor-utca felé, ahol e pillanatban békén szunnyadt a kis Beatrice egy fényes,

elsőemeleti lakásban. Régente mindig ezt az utcát rótt a éjfélről hajnalig; a bakterek és a telegrammkihordók bizalmas fejbiccentéssel üdvözölték, ha sugár alakja néha feltűnt az épülő bérpalota állványai között. Akkor sírni tudott volna, mikor a selymes, hullámos függönyöket látta, s hazatérve külvárosi szobácskájába, álmodozva pengette a lantot, amely szinte édessé tette fájdalmát. Mily drágák voltak neki a versek, amelyek ilyenkor megszülettek! Jenő százszor eldekklamálta őket a szoba szegényes világításában s könnyezve gondolt az ő sötéthajú Beatrice-ére, aki ilyenkor csöndesen pihent a csipkés vánkossok között.

Most közönyösen haladt el a lebecsátott függönyök alatt és oly hidegnek, sivárnak érezte maga körül a világot. A telegrammkihordók nem köszöntötték többé, mert a fehércilinderes úrban bizonyára nem ismerték föl az egykori éhenkórász poétát. És mikor a fiaker robogva állt meg a régi, egyszerű lakás előtt és Jenő meggyújtotta odabenn a petróleumlámpáit, egyszerre csak fájni kezdett arra a gondolatra, hogy kicsiny lantja nem függ többé a falon, ahol annyi éven át várakozni szokott rá éjszakánként. Leült egy szalmaszékre, és fejét lehajtotta a tenyerébe. És mikor kivette zsebéből himzett, chagrinbőr tárcáját s az ezresek kacér hölgyei ismét kárörömmel tekintettek rá, Jenő nagyot ütött az asztalra és így szólott hangosan az ő magányos szobájában:

- Ti vagytok mindennek az okai, ti céda, nyomorult teremtések!

Lefeküdt és eloltotta a lámpát, de álom nem jött a szemére. Oly borzasztó volt elgondolni, hogy kis lantját nem pengetheti többé. Mi lesz vele, mit fog tenni a jövőben? Jenő érezte, hogy a lazac, az entrecôte, a parfaits, a fiakeres, a színházi páholyok mind csak semmiségek ahhoz a gyönyörűséghez képest, mikor az ember költeményeket írhat az elérhetetlen kedvesről. És az a gondolat sem ingerelte többé, hogy pénzéért mindig lehet része asszonyi ajkakban, mert Jenő, mint filozóf lélek, jól tudta, hogy a csók vágya többet ér egy igazi, kifizetett csóknál. Érezheti-e egy gazdag ember a szerelmi boldogtalanság gyönyörét? Jenő befúrta fejét a vánkossokba és így sóhajtott föl keservesen hajnal felé:

- Nem kell a pénz és a tízforintos couvert, én az én régi, kicsiny lantomat akarom...

*

Peyer úr ugyancsak nagyot nézett, mikor az irodaszolga látogatót jelentett be neki a következő nap délelőttjén:

- Sólly Jenő, költő úr...

Jenő letette a cilinderét, helyet foglalt az egyik fauteuilben és ekként szólott a meglepett konzervgyárosnak:

- Visszajöttem, jó uram, mert az éjjel meggondoltam a dolgot. Nem kell a pénze, a kis lant többet ér nekem a vagyonnál. Ime visszahoztam a vételár; kilencezerhatszötvenhat forint és huszonhárom krajcárt, mert kétszáznegyvenhárom forint és hetvenhét krajcárt fölemésztettek tegnap óta a ruhák, a chevreaux-cipők, a cylinder, a nyakkendők és a vacsora. De ezt is visszatérítem önnek mielőbb a költeményeim honoráriumából. Kétszáznegyvenhárom forintért körülbelül kilencvenhárom költeményt kell írnom, - adja vissza a lantomat és én három hét alatt százat írok, hogy a kamatot is kifizethessem...

Peyer úr hangos kacagással fogadta a naiv poéta beszédét.

- Sajnálom, - mondta - de ebből most már nem lehet semmi. A lantot már tegnap este fölszegeztem a leányom zongorájára, a sárgaréz pedál mellé...

- Hát nem kaphatom meg?

- Nem bizony.

Megsemmisülve fordult ki Jenő az utcára a rézkapcsos főkönyvek közül. Oly borzalmasnak tetszett neki az a gondolat, hogy többé ne írjon verseket! Úgy érezte, hogy az életet sem bírná tovább írás nélkül és a szemébe könnyek futottak, amíg az aszfalton végigment. És a Nagy Kristóf táján hirtelen nagyot dobantott lábával a földre és így kiáltott föl dacosan:

- Csak azért is fogok írni, habár nincsen is lantom többé. Irok hát szív nélkül, a fejemmel... Poézis helyett hideg és józan ész lesz ezentúl az üzleti tőkém.

*

A gazdag poéta bezzeg nem járt ezentúl a Beatrice kisasszony lefüggönyözött ablaka alá. Előkelő írószobában, drága szivarokat füstölve írta okos költeményeit, s mikor egy lap utóbb tárcáért fordult hozzá karácsony előtt, egy ügyes kanyarodással átfordult a költemények ingoványos talajáról a próza sima és csillogó parkettjére.

A kis varróleányok, a szerelmes diákok nem olvasták többé olyan áhítattal, mint régente, de a szalonokban egyszerre fölkapták a hideg és elegáns poéta nevét. A zsúrok szép és frivol asszonyai lelkesedve citálták egy-egy érdekes mondását, s a tea mellett elismeréssel bólogattak a vendégek, mikor valaki a Sólly Jenő nevét emlegette. És sóvárogva mondták néha a lányok, mikor reáfordult a beszéd sorja:

- Milyen elmés, milyen fejedelmileg hűvös...

A gavallérok, akik közt egyszerre divatba jött, szinte megfélemlítve beszéltek róla:

- Csodálatos és szerencsés fickó!...

És maga Beatrice, aki régente büszkén kapta el a fejét, ha Jenő elhaladt mellette, most dicsekedve mondta a barátnőinek:

- Még akkortól jó barátom, amikor senki sem ismerte a nevét...

Az akadémia tagjául választotta és az egyesületek, a vidéki városok vetekedtek abban, hogy egy felolvasásra megnyerjék. És egy bálon, a hídépítő mérnökök elite-bálján, a jelenlevő főherceg bemutatatta magának Sólly Jenőt és így szólt hozzá a szemüvegje mögül:

- Nagyon csinos, valóban nagyon csinos...

Vajjon a poéta, a verskötet, vagy maga a bál volt-e csinos, erről nem nyilatkozott a fenséges úr, de már az is általános feltűnést keltett, hogy Jenőt ilyen barátságosan megszólította.

És egy januári estén, a klubban, ahova most már mindennap feljárt egy partie tarokkra, a sarokszoba előtt egyszerre összetalálkozott Peyer Fülöppel és a konzervgyáros, aki, úgy látszik, olvasott valamit a népmesékből, így szólott a mosolygó poétához:

- Ha egy délelőtt szerencsétlen a lakásomon, a lantját is, a lányomat is megkaphatja.

- Köszönöm, - mondta Jenő - a tervezett frigy teljesen megfelel az intenciómnak. De a lantot csak hagyjuk ott a zongorán...

Páfrány és Laki.

A kritika - igazuk van a haragvó művészeknek - nem tartozik az igazságos mesterségek közé. Egy májbajos úriember félkilenc táján ásítva helyet foglal a zsölléjében s miután a többi közönség már vagy másfél felvonást végigélvezett a darabból, bosszusan, a kötelességtől iszonyodva hallgatja a színészek beszédét. Gondol-e arra, hogy a művész is húsból és vérből való lény, akit napközben emberi gondok izgathatnak, aki a polgári életben súlyos anyagi zavarokkal küzd, akit a felesége esetleg megcsalt, akit a szeretője cserbenhagyott? Ő a művészen nem látja az embert s azt kívánná, hogy e szegény halandó minden alkotásában a tökéletesség magaslatára jutna. Mi bajt okoz neki, ha a színház és a jó vacsora után, Henry Clayját vagy drága Upmannját szíva, szidalmakkal illeti az előkelő francia márkot, aki napközben talán kénytelen volt adós maradni a kapuciner árával? Ő a történelem számára ítél s nem veszi számításba a közös gyöngeségeket, melyek olykor-olykor mindnyájunkon úrrá lehetnek. Ne beszéljetelek nekem a kritika jogairól, mert a kritika többnyire az emberi kegyetlenség műve. Hallgassátok meg Páfrány és Laki történetét, Páfrányét és Lakiét, akik egy napon oly szomorú körülmények között veszítették el az önuralmukat és a józan eszüket...

*

Páfrány és Laki színészek voltak a felsőbakonyvidéki színtársulatnál. Bizonyára az isteni szikra avatta föl őket elismert művészekké, de tehetségük nem gátolta meg őket abban, hogy néha napján tejbetűrot egyenek ebédre s egy cigaretta füstjébe fújják aznapi vacsorájuk reményét. Páfrány az úgynevezett nobilis apákat játszotta, míg Laki a humor mezején aratott hét vármegyében elismerést. Mindketten nyugodtan és boldogan éltek, mert a sors nem feledkezett meg róluk teljesen; Páfráynak pompás havelockja volt, mely nem kis feltűnést keltett a vidéki város utcáin, Laki pedig egy pár gyönyörű lovagszizmát mondhatott büszkén a magáénak. Természetes, hogy Páfrány néha juliusban is viselte a havelockját, míg Laki némely napokon csillogó lovagszizmájában billiárdozott hitelbe az *Arany sarkcsillag*-nál...

A két művész talán holta napjáig is megőrizte volna lelkének harmóniáját, ha a direktornak egy napon az a merész ötlete nem támad, hogy Pagonyi Ferikét, a pisze szökét, kardalosnak szerződteti a társulatához.

Pagonyi Ferike kitűnő sikerrel végezte a Bárány N. Guidó magán-színésziskoláját. Bárány N. Guidó rossz művész volt, de volt egy érdekes specialitása: a fizető növendékek mind kitüntetéssel végezték nála a hathónapos tanfolyamot. Ferike, aki a záróvizsgálaton egyforma sikerrel játszotta Gauthier Margitot és Üdvöskét, az igazgató véleménye szerint teljesen hivatott volt arra, hogy a gögös Dusét piedesztáljáról letaszítsa...

Ferike nemcsak jó színésznő volt, de kitűnően értett a nemzetgazdasághoz is: a tizenöt forintból, amit növendékkorában a statisztálással keresett, célszerű beosztással ezerforintos lakást tudott tartani s toalette-számlára is került belőle majdnem ugyanennyi. Mikor azonban a vizsgálaton szavahihető férfiak - köztük egy ifjú ujságíró is, aki állandóan gamáslit viselt s a nevesebb írókat, ha szó esett felőlük, többnyire agg hülyéknek nevezte - kijelentették, hogy az igazi tehetség csak a vidéken fejlődhetik, Ferike fölmondta az ezerforintos lakást s ruháskosaraival, arcképeivel és kalapskatulyáival egyetemben útrakelt a felsőbakonyvidéki színtársulathoz, mely testületileg ott várakozott rá a vicinális állomáson.

Az öreg Repkényfalvi, az igazgató, aki szemérmetlenül azt szokta mondani, hogy valaha Petőfivel együtt játszott a színpadon, még aznap este kölcsön kért tőle húsz forintot, s a direktor példáját csakhamar a társulat többi férfitagja is követte. Ferike, aki jószívű lány volt,

számítás nélkül szétszogatott kollégái közt egy csomó bankót, amíg egy napon hirtelen rá nem jött, hogy a fehéreneműje közé rejtett pénz, amit Budapestről magával hozott, az utolsó forintig elfogyott.

Ferike nem sokkal többet konyított a pénz értékéhez, mint azok a fiatal hölgyek, akiknek bölcsőjét egy-egy királyi kastélyban ringatták. Miután a fehéreneműt még egyszer átvizsgálta, levélpapirost és tollat vett elő s a következő levelet intézte a Petőfi egykori pályatársához:

„Édes öregem, küldj négy- vagy ötszáz forintot, mert pillanatnyilag kifogytam az aprópénzből. Ha te megszorulsz, majd én is küldök neked. Csókolja a szívedet Fanfanod.”

E levélre a kócos szobaleány a következő választ hozta:

„Édes gyermekem, szívesen küldenék ötszáz forintot, de három okból nem küldök. És pedig harmadszor azért nem, mert véletlenül nincs több pénzem ötven krajcárnál. Ezt azonban bizonyos kéjjel megfelezném veled.”

A kényeztetett kis hercegnő e napon tudta meg először, hogy mi a nyomor. Este ugyanis százötvenforintos toalettben s háromforintos keztyűben ment el vacsorálni kollégáival a *Rémadaghoz* címzett vendéglőbe, ahol harminc krajcárosnál drágább fogás egyáltalában nem szerepelt az étlapon.

Ferike nem volt valami szertartásos nő s így a furcsa változás nem fosztotta meg a jókedvétől. Két hét múlva már zálogba küldte a téli bundáját, s megszokott budapesti jargonjában ezt írta az édesanyjának:

- Nekem most igen rosszul megy, majdnem minden este éhesen fekszem le. Küldhetnél három pár keztyűt, mert amit magammal hoztam, már mind piszkos és elrongyolt...

A közös csatangolások napjaiban barátkozott össze Ferike a társulat két oszlopával: Páfránnyal és Lakival. Páfrány néha vele fizettette ki a szódavizes spriccerét, Laki pedig - ha éppen volt nála - jószívuén kölcsön adott neki húsz krajcárt. De a pénzt pontosan visszakérte, ha másnap maga is megszorult...

Ferike néha, vacsora után, a kapuban hirtelen meggondolta magát.

- Tudjátok mit? Gyertek föl hozzám egy csésze teára... Még nem vagyok álmos, elbeszélgethetünk egy órácskát...

Páfrány ilyenkor teáért szaladt, Laki mindaddig suttogott a főpincérrel, amíg végre egy telezseb kockacukorral tért vissza, Ferike pedig feltúrta az ujját és buzgón foglalatzkodott a szeszforraló körül. Mikor kiderült, hogy a rumról megfélemedtek, Páfrány gondolkodás nélkül egy kávéskanálnyi otkolont öntött a párolgó italba...

Igy teltek a téli napok, víg és kellemes nyomorúság között, a három jó pajtás reggeltől estig együtt kószált az utcákon és a korcsmákban, amikor egy este, előadás alatt, Páfrány megszólította a színpadon a leányt. Ezt mondta neki:

- Az éjjel, mikor tőled elváltam, sokáig nem tudtam behúnyni a szememet. Mindenféle bolondság járt a fejemben, de hajnal felé jött egy okos gondolatom is... Tudod mit gondoltam?

- Na?

- Azt gondoltam, hogy számárság ez az életmód, amit most folytatunk. Mi szükségünk arra, hogy te éjfél után egyedül ballagj föl a sötét lépcsőkön s én hajnalig egyedül kuksoljak a hideg szobámban? Ha együtt volnánk, szépen elcseveghetnénk akár reggelig is s egyikünk se unatkoznék otthon a négy fal között... Ha tehát nincs kifogásod ellene, hát azt ajánlanám, hogy költözködjünk össze...

A lány hangosan elnevette magát.

- Mit nevetsz? - kérdezte Páfrány.

- Azt, hogy tegnap este Laki is ugyanezt az ajánlatot tette. Huszonnégy órai meggondolási időt kértem tőle, de most, hogy téged is meghallgattalak, látom, hogy negyvennyolc óra múlva se tudok határozni a dologban.

- Miért nem tudsz határozni?

- Azért, mert mindkettőtöket egyformán szeretem. Szavamra mondom, hogy egyikőtöknek se tudnék kosarat adni... De most várj, mert jelenésem van odabenn... Majd vacsora közben aztán megbeszéljük, hogy mit csináljunk?...

Mikor a három jó cimbora a *Rémadaghoz* címzett vendéglőben cigarettára gyűjtött (vérbeli színészek voltak, tehát drámát szívtak), Ferike fölemelte a mutatóujját, fölhúzta kissé a pisze orrát, s így szólott a kíváncsian várakozó művészekhez:

- Minit Pougeney márkiné a *Millió örökség*-ben mondja, van egy kitűnő ötletem. Magamtól úgyse tudnék határozni, hát döntse el a sors, hogy mitévő legyünk? Ugyebár holnap *A park titka* című vígjáték megy?

- Úgy van, én játszom benne az öreg Take lordot, - mondta Páfrány.

- Én pedig Roulant urat, a francia bárót, - folytatta Laki.

- Nagyon helyes. A harmadik felvonás elején, a darab szerint, néhány partie piquet-t kell eljátszanotok a grófi kastély terraszán. Ez a partie piquet fog dönteni mind a hármunk sorsa fölött. Kártyázatok komolyan s aki az első partiet megnyeri, azzal fogok együtt lakni holnaputánról kezdve. Így aztán egyedül a sors lesz felelős azért, ami hármunkkal történni fog.

A leány kacérul mosolyogva nézett a két izgatottan figyelő férfiúra, akik némi gondolkodás után beleegyezőleg bólogattak.

- Helyes, - mondta Páfrány.

- Áll az alku, - folytatta Laki.

Később mind a ketten hazakisérték az álmosodó Ferikét, aztán reggelig együtt billiárdoztak a kávéházban...

*

Másnap este, miközben a fiatal vicomte a színpadon szerelmet vallott az öreg gróf legifjabb leányának, a szin háttérében a következő jelenet folyt le.

Take lord és Roulant báró piquet-t játszottak a terraszon, a fák alatt. Néhány pillanatig szótlánul csapkodták a kártyákat, de egyszerre izgatott beszélgetés zaja akasztotta meg a fiatalok dialogját.

- Pardon, most már nem mondhatod be a kvárt majort, - szólt Take lord izgatottan.

- Miért ne mondhatnám be?

- Mert már bemondtad a hat lapot és a tizennégy alsót. A kvart majorral elkéstél, akárhogy meregeted is a szemedet...

Roulant báró dühösen vont egyet a vállán.

- Most nem vagy a markotányos pincében, - mondta.

- Talán te szoktál a markotányos pincében játszani, - válaszolta Take lord.

- Szemtelen ripacs, - kiáltotta Roulant báró.

- Inkább fizetnéd meg a két forintot, amivel három év óta tartozol, - harsogta magánkivül Take lord.

A közönség kíváncsian nézett a színpadra, a vicomte pedig, a leghevesebb szerelmi jelenet közben, megdöbbenve abbahagyta a vallomását. A vitának nem lett folytatása, mert az ügyelő, egy hosszú bottal, a színfalak mögül fejbe csapta a lordot és a bárót s a váratlan külső beavatkozásra mind a két művész magához tért. A nézők azt hitték, hogy a két színész csak a szerepét játszotta s mikor a felvonás véget ért, őket is kitapsolta. Páfrány és Laki némileg sápadtan köszönte meg a jóakaró ovációt...

A *Felsőbakonyvidék* című lap azonban másnap reggel hosszú cikket irt az előadásról s fejtegetései közben a kártyázó urakat is szóba hozta. „Páfrány úr - írta az ujság - nem adta kellő méltósággal az előkelő lordot s a Laki úr bárója is nélkülözte a finomabb nüánszokat. Az ilyesmi jó lehet a fővárosban, de a Felsőbakonyvidék egészséges nézőközönsége mást kíván.”

Igy ítél az igazságtalan kritika, mely elfeledi, hogy a művész is csak húsból és vérből való ember, aki a maga polgári énjét a színpadra is magával viszi.

A hűtelen anyaföld.

Néhány év előtt sokat bolyongtam a Balatonon. Nekem is, mint annyi soknak, ambícióm volt, hogy szeptemberben négerré sülve jelenjek meg ismét a főváros utcáin. A fiumei olasz matrózok, kik tavasszal Braziliáig járnak a Lloyd hajóin, az aszófői magyar fiúk, kik olasz pajtásaiktól teljesen megtanultak minden tengeri tudományt, kivétel nélkül ismertek, mert sokszor délben zavartam föl őket nyugalmas sütkérezésükből, mikor odafenn operettnóták mellett ebédeltek a fürdőhely vendégei. A yacht-klub pénztáros kisasszonyát ilyenkor ebéd utáni álmából kellett fölvernem, hogy jegyet adjon, mert a mozdulatlan, kék víz mellékén minden teremtet lélek aludt ebben az órában. A vizen egyetlen fodor sem libben meg, a fürdőház hosszú hídján egyetlen szellő sem bántotta a kiaggatott, vérvörös úszóruhákat.

A partok rózsáit öntözte néhány kertészlegény, de a matrózok, a halászok, a horgászó fiúk, sőt maguk a halak is békésen szenderegtek. Néha átmentünk Tihanyba, a kápolna gyönyörű ablakából egy pillanatra végigtekintettünk a hosszú tó síkján, ittunk egy korty friss vizet a kolostor zölddel befuttatott udvarán. Ez volt életemnek legromantikusabb időszaka; néha csodálatos vágyat éreztem, hogy bezárjam magam ebbe a nyugalmas kolostorba, melynek sziklás partját szünetlenül mossák a langyos, simulékony habok. Irigyeltem a szerzeteseket, akik ötszázéves breviáriumokat forgatnak, s a tél fehér világában mint kísérteties árnyék suhannak el a templom elhagyott kövein.

Szégyeljem-e, hogy szerelmes és boldogtalan voltam, s hogy néha mitsem vártam a jövőtől? Átkoztam a civilizációt, mely az ő nagy erejével engem is arra kényszerít, hogy vidám asszonyokkal sétáljak az eszplanádon, s néha ternót vagy quaternót nyerjek az estéli tombolák alkalmával. Bántottak a keringők, a gyógyterem kivilágított ablakai, a délutáni tarokkpartiek, a kút körül való egyhangú hajnali séta. Futottam a pongyola reggeli kalapok elől, a selyemblúzok idegessé tettek. Ilyenkor Giovanni, az én dalmát matrózom, gyorsan igazított egyet a spinacker-en, a main top sail-en, s kis cutte-runk pár pillanat múlva a tó levegőjét hasította hófehér, kifeszített vitorláival.

Egy délután - Balatonfüreden reunion készült este a nagyteremben - Giovannival megkerültük a fürdőházat, s a zalai partok mentén siklottunk tova a vitorlással. A nap égetett bennünket, a vitorlák nem tartottak árnyékot, kabinnak híre sem volt a yacht belsejében. Távolról reszketett a tihanyi kettős torony és homályosan kékeltek a zamárdi part bokrai. Délfelé még lebegett egy kevés szellő és lassan tűntek el hajónk mellett az apró zalai falvak: Arács, Csopak, Alsó-Eörs, Paloznak, Felső-Eörs, Lovas, parányi vincellérházaikkal, földbe ástott pincéikkel, néhol egy verandás, emeletes nyaralóval, ahonnan messzelátóval nézegettek a yacht hófehér szárnyait. Négy óra felé visszafordultunk, mert valahogy kedvem kerekedett, hogy a tihanyi félszigetet megkerüljük. De félóránnyira a füredi parttól a szél hirtelen megállt, s a yacht mellé szórt papírszeletek mozdulatlanul úsztak a hajó oldalán. Giovanni szorgoskodott még egy darabig, hogy a vitorlával csináljon valamit, de később lemondólag intett:

- Lehetetlen. Innen nem mozdulunk, míg a hold föl nem jön.

A nap kegyetlenül sütött, én szinte éreztem, mint sülök barnára az afrikai hőségben. Hanyatt feküdtem a vitorla mellé, s az eget bámultam, melyen egy felhő sem úszott. Végtelen távol-ságban láttam valahol egy fehér yachtot, mely Siófok táján várta az alkonyati brise-t, olykor egy ezüstös ponty ütötte ki magát a kis hullámkarikából, s vérvörös kopoltyúját izgatottan tátogatta felénk. Később megszomjazzunk és Giovanni azt ajánlotta, vessünk horgonyt a hajóval s menjünk ki csónakon a partra. Úgy is tettünk, s valahol Arács tájékán kötöttünk ki, a magas Tamáshegy alján. A kis parti csermely mellékén alig járt valaki, csak a dombos pincék

előtt játszottak néhol félmeztelen parasztyerek. Egy kis leány az ér sáros, zöld kövei fölött lubickolt. A viskók előtt, a petrezselyem- és zellerágyak között, itt-ott nagy rózsák nyíltak; egy-egy magányos házból, ahol pestiek laktak, álmos zongoraszó hallatszott ki. A hídon egy szalmakalapos könyvvezető ült, akinek arcáról levirított a háromhetes szabadságidő. Az ösvényen, mely a hegy felé kígyózott, egy vászonruhás, körszakállas ember állt a bokrok között, kampós botjára támaszkodva. Giovanni figyelmeztetett rá.

- Ez Kis úr, az arácsi Szeretetház segédtanítója, aki mindenféle gizgast összeszed, hogy odahaza lepréselje.

Kis úr száraz és unalmas volt, mint egy lévita, de mi mégis megörültünk neki. Közeledésünket bizonyos tartózkodással fogadta, de később barátságosan szóba állt velünk. Kiderült, hogy sohasem járt még Budapesten, s mióta a csurgói preparandiát elvégezte, mindig itt tanítókodik a Balaton partján. Olyan nyelven beszélt, mintha egyenesen a hitvitázó századból lépett volna közibénk, s az én ideges, hangulatokban fürdő lelkemnek igazi enyhülés volt ez a falusi mester, aki reggeltől estig egy csomó kézubbonyos, árva fiúval bibelődik. Jól esett volna azt hallanom, hogy Kis urat boldogtalan szerelem üzte a magányba, ahol romantikus olvasmányokkal tölti az idejét; de kiderült, hogy a tanító már huszonkétéves korában feleségül vette a falusi korcsmáros leányát és sohasem olvas egyebet a „Protestánsok Hetiközlönyé”-nél.

Együtt ballagtunk fölfelé a hegynek, a tanító azzal biztatott, hogy fenn, valamelyik vincellérházban okvetetlenül kapunk néhány korsó hideg tejet. Giovanni abban reménykedett, hogy balatoni bor is akad a Tamáshegy pincéiben. Kissé bágyadtan törtettünk előre a mogyoróbokrok közt. Engem egyszerre elkapott megint a boldogtalanság érzete, mint mindig, mikor hegyek között járok. Idegeim nem bírják meg az óriási méreteket, a föld misztikus púpjai az emberi magányosság és jelentéktelenség tudatát keltik életre bennem s néha úgy vagyok, mint a gyerek, aki elmosódó óriásokat lát a hegyek körvonaláiban s az erdők homályba vessző fáin között.

A hegy magasabb pontjain megszűnt minden nesz, a kis bogárhátú házikók hallgattak a nyáresti melegségben, a fák között rigók és tengelicek füttyentgettek. Egy pillanatra átvillámlott lelkemen a jövő egész üressége; éreztem, hogy e csalódás után nem lesz többé részem asszonyi szeretetben, s hogy ő előtte, aki most egy árnyékos villa verandáján ül rózsaszínű blúzban, egészen közönyös az én lelkem minden szomjúsága, minden vágya, érzéseim minden melege és lángolása. Ez a felületes, kacér teremtés sohasem fog megérteni engem és nincs messze az idő, amikor egy aranyszegélyű kártya fogja tudtomra adni, hogy ő egy hadaró doktor, vagy egy kövér bérlő jegyese. Kétségbe voltam esve, de azért figyelmesen hallgattam Kis urat, aki lelkesen beszélt azokról az eredményekről, melyekkel a gyakorlati földművelés oktatása jár az osztatlan népiskolákban. A Tamáshegy közepe táján, egy omladozó pince előtt, valami öreg paraszt ült mozdulatlanul, s Giovanni megkérdezte a segédtanítót, nem lehetne-e itt kapni egy-két pohár tavalyi arácsi bort?

- Nem hiszem, - szólt, - itt már tavaly nem igen termett bor. Egyébiránt megszólíthatjuk az öreg Somogyi Dánielt.

Közelébb mentünk a vén paraszthoz, aki megbillentette előttünk a kalapját. A pince olyan volt, mintha egy festő cseppentette volna valami bujázöld mezőre. Somogyi Dániel tisztes kékbe volt öltözve, mint a zalamegyei parasztok általában és csak a nyaka körül viselt egy csomó szürkésfehér szakállt. Giovanni kért tőle egy pohár bort, az öreg előhozta a pincekulcsot s pár perc múlva egy üveg rózsaszínű folyadékot tett elénk egy hordóra.

- Ez tavalyi, - szólt, - de akkor már alig csöppent egy-két hordóval. De tavaly mégis szüreteltünk valamicskét. Az idén már csak gyöngye kukorica terem a szőlőmben.

Csakugyan kukorica hullámozott a pinceház körül, a csövek hosszú levelei most kezdtek sárgulni a hegyoldalon. Az öreg végignézett a kunyhó tájékán, a Balaton felől szembesütött vele a nap vérpiros golyója.

- Az apám is, az öregapám is, - folytatta, - minden Somogyi a szőlőből élt egész holta napjáig. Közönséges paraszt volt minden ivadékom, de a venyige mindannyinak becsületes kenyeret adott. Itt a kolnában szeptember végén durrogattak a puskákkal, a hegyen szüretelők jártak-keltek, a prэшázban két-három héten keresztül taposták a szőlőszemeket. Száz-kétszáz akót mindig kiadott a föld. Veszprémben, Sümegen, Tapolcán annyi pénzt kaptunk érette, amennyiből tisztességgel kiteleltünk. Egy-két esztendővel ezelőtt jött az istentelen bogár, nekiesett a szőlő gyökerének és kirágott mindent, ameddig itt az úr szeme ellát. Tavaly már csak itt-ott nyitogatták föl a prэшázak ajtaját, de az idén valamennyi zárva marad. A szüretelő puskák megrozsásodnak a padláson, a lányok aratni járnak a szomszéd vármegyékbe. Olyan csönd van itt szeptember derekán, akár egy kriptá fenekén. Nincs semmi, a pogány féreg el-rágott mindent. A kukoricát őrzöm vénségemre, mint egy halinás csösz. Nemrégiben jártak itt megyei urak, biztattak bennünket frányával, amerikai vesszővel, de ettől a bortól már nem lesz nedves az én bajuszom. A korcsmánkban talján bort mérnek, Arácon, Csopakon, Eörsön nem terem más, mint kukorica.

Olyan fanyarul, hidegen mondta mindezt, mintha az egész nem is őt érdekelné. A hegyen már tompult kissé a világosság, a Balaton mosolygó kék vize egy árnyalattal sötétebb lett. A segédtanító biztatta Somogyi Dánielt:

- Nyugodjék meg, öreg, majd másképp lesz mindez egy-két esztendő múlva...

Somogyi Dániel durván förmedt rá:

- Egy-két esztendő múlva, az köllenék csak. Nem cselekszi velem azt az Isten, hogy még ezen a télen is életben hagy. A Somogyiak nem élhetnek meg mint kukoricacsöszök, egyetlen ivadékom sem lakott góréban, a vetés közepén. Mint igaz református ember várom az Urtól, hogy elszólít ezen az őszön e földi siralom völgyéből.

Nehézkesen fölkel, lecommogott ismét a pincébe, s mint e környéken mondják, megbuktatta megint a borosüveget. Talán nem maradt neki több egynehány itcénél, de hozott, amennyit megittunk, a magyar paraszt áldott, becsületes jó szívével. Míg mi lefelé indultunk a hegynek, ő tovább is ott maradt a lócán, a tó csendes tükrét bámulva. A lenyugvó nap pirossága egészen körülfolyta s messziről olyan volt az öreg paraszt, mint egy óriási hollandi kép.

A segédtanító beszélt valamit a Somogyi-familiáról, de én nem hallgattam rá. Lelkemben szégyeltem magam előbbi borongós gondolataimért. Meghalni, mert egy kacér leány elhagyott! Mily semmiség ez a vén paraszt bánatához képest, akihez az öreg, szerető anyaföld lett hűtelenné.

Hófúvás.

Az egyetlen kis unokahugom, egy eleven tizenhét éves leányka, aki az idei tavasszal került ki az angol kisasszonyok váci-utcai kolostorából, a napokban egy ismeretlen falusi postabélyeggel általutva, hosszú levelet intézett hozzám valami elhagyott kastélyból, amelynek mindaddig a nevét sem hallottam. A helységmutató mindössze annyit jegyez föl a falu felől, hogy a teljes nevét Gerence-Szent-Tamásnak írják s a lakosság összes száma 359. Ezek közül 221 helvét hitvallású, 129 római katolikus és 9 a Mózes törvényét követi. Hogy a kis lány miképp került ide, az Isten háta mögé, azt eléggé megmagyarázza a következő levél, amelyet csúnya indiszkrécióval, egész terjedelmében kinyomattatok.

„Kedves Palikám! Te, aki eddig oly pompásan betöltötted mellettem a titkári teendőket, nagyon is tudod: mennyire áhítoztam egész életemben egy igazi, hamisítatlan kaland után. Valami pikáns, valami új dolgot kívántam; tudod olyasmit, ami a regények minden hősnőjével megtörténik, de ami eddig, az én egész közönséges életem alatt engem makacsul elkerült. A kolostorban sokat ábrándoztunk ilyesmiről, de a kivitelre - e szigorú, templomszerű környezetben - természetesen nem kerülhetett a sor. Otthon, amióta a szent falaknak örökre búcsút mondtam, napról-napra azzal telik az idő, hogy törülgetnem, gazdasszonykodnom kell, néha felolvasásokat tartatnak velem a szakácskönyvből s a társaságomban jóformán alig fordul meg más, mint a mama mosolygós fésülőnője, aki minden újságról referál ugyan, de alapjában véve, mégis csak közönséges, poézis nélkül való teremtés. Lehet-e szó ily körülmények közt arról, hogy ezt az unalmas egyformaságot valami izgató, rendkívüli esemény fogja változatosabbá tenni? Oh, kedves Palim, most végre csakugyan megcsíptem egy hamisítatlan kalandot, tudod, abból a fajtából való kalandot, amit az ember az egész életén át megtartogat. Ez valószínűs pikáns, bizarr kaland volt (úgy van: bizarr, ez a nagyszerű szó fejezi ki a legjobban), amit, ha te nem volnál, senkinek se mernék ilyen leplezetlen őszinteséggel elbeszélni.

Hiszen hallottad, hogy Márta néni ismételt meghívása következtében végre is elhatároztuk otthon, hogy december elején kegyesen elküldenek hozzá, a sopronmegyei Dömjén-Gálosdra, ahol a két leányával együtt elvonultan él az ódon nemesi kúriában, évhosszat a vendégeiket várva, akik sűrűn állomást tartanak a helységben. Férfiú nem lévén a családban, abban állapodtunk meg, hogy a központi pályaházban beültetnek a kupéba s a konduktor gondjaira bíznak, aki Fehérváron és Kiscellen, a csatlakozó vonalaknál ügyelni fog reám, nehogy más vonatba szálljak véletlenül, ami - szerintük - egy magányosan utazó leánynak bizonyára nem volna gyerekség. Dömjén-Gálosdon, ahová távirati értesítés ment, Márta néni egész családja várakozni fog reám, hogy diadallal cipeljenek be a helységbe, ahol az ottani fiatalság - a kasznár, a gazdasági őrök s a borzas községi segédjegyző - üdvözlő küldöttséggel fogadnak. Mama elkísért a központi pályaházba s könnyezve beszélt a konduktorral, aki a maga részéről minden lehetőt megígért. Azután egyedül maradtam abban a préselt, fekete zugolyban, mely csöngetés, zakatolás s éles füttyhangok mellett gördült ki e dómszerű üvegboltok alól, bele a ködös, dérral borított vidékbe, amely a budai hegyek mögött elterül.

Kelenföldön, ahol a postavonat öt percre állomást tart, a kupé elhomályosult ajtaja egyszerre csak felnyílott s egy négyszögletes, ezüst csatokkal kivert fekete bőrtáska jelenik meg a nyílás előtt. Ezt a csinos podgyászdarabot egy prémeskabátú, szemüveges fiatalember követte, aki alulirott kisasszonynak jónapot kívánt. Én természetesen megbillentettem kissé a fejemet, de szó nélkül, büszkén, mintha a dolog nagyon is a terhemre volna, holott a valóságban - gondolhatod - örültem, hogy ilyen érdekes útitársam akadt. Ez a fiatalember ugyanis tagadhatatlanul érdekesnek látszott, ámbár ezt talán nem igen illet észrevennem. Ő, azt hiszem, nem is látta,

hogy figyelek rá, mivel a szemeimet mereven nekiszögeztem a jégvirágos ablaknak, makacsul azon igyekezve, hogy a homályos üvegtáblán egy kerek lyukat megszabadítsak a dérszövegtől.

Ez az arrogáns úr azonban mitsem törődött az én látszólagos közönyömmel, hanem alig tíz perc múlva merészen közelebb húzódott hozzám s fejébe vágva egy puha selyemsapkát, így szólott:

- Egyedül utazik, Nagysád?

Félre sem fordítva a fejemet, bizonyos megvetéssel válaszoltam:

- Egyedül.

- S hová, ha nem vagyok indiszkrét?

- Dömjén-Gálosdra.

- Ah, hiszen az Sopronmegyében van?

- Ott.

- Tehát egész nap utaznia kell?

- Egész nap.

- Pedig az idő nem valami barátságos.

Válasz helyett büszke közönnyel néztem végig rajta, de ő föl sem vette ezt a szigorú vizsgálódást.

- Ha szabad tudnom, kihez van szerencsém?

Azt hittem, hogy ezt lesújtó gúnnal mondom, de ő, mielőtt felelt volna, finoman szembe mosolygott velem. Majd hirtelen felugrott a helyéről, a bokáit összezsápta, mint ahogyan a huszártisztek szokták s kedves fesztelenséggel mutatkozott be:

- Kálmán Andor, szolgabíró!

Azzal egyszerre megindult belőle a szóáradat, tréfás vasúti történeteket mesélt és szakasztott úgy viselte magát, mintha hosszú évek óta volnánk a legintimebb ismeretségben. Eleinte bizonyos méltóságteljes hallgatással fogadtam mindezt, de utóbb - hiszen ismersz - kiugrott belőlem az ördög s olyan vidáman, hangosan kacagtam a bolondos ötletein, mintha még mindig a mi kis, sötét, kolostori hálótermünkben lettünk volna, ahol a kisasszonyok távozta után rendesen megeredt a pajkosság és a fiúkhoz való betyárkodás. Én is mesélni kezdtem neki a kolostori életünk felől s mire Fehérvárra értünk, már a jó pajtások igazi meghittségével mondtuk el egymásnak a titkainkat.

A péti hegyek közt szerényen megkérdeztem tőle:

- Nős ön?

- Hát olyan nyomorultnak látszom? - mondta elgondolkodva.

Bizonyos ábrándozással, ami e könnyűvérű fiatalembert szinte vonzóvá, bájossá tette, így szólott:

- Nem mondom, ha önhöz hasonlót találnék, kisasszony! De így! Innen-onnan már azt kell hinnem, hogy bennem pompás aggregény-anyag van. Az én öregségemben nem a női szeretet fog szerepet játszani, hanem a jó forró hársfatea, amit egy fehérvörösi mormogó gazdasszony állít az éjjeliszekrényemre. Én és Brigitta asszony - a gazdasszonyt okvetlen Brigittának

képzelem - versenyt fogunk köhögni egymással, szidván a doktorokat, akik minden becsületes embert a sírba visznek... Hogy a rheuma kínozni fog, az bizonyos...

A bakonyi hegláncolat között, amint a vonat a zezugos Veszprémmegyébe kanyarodott, az egyes állomásokon hosszas szüneteket tartottunk s amikor az ablakon kitekintettem, ijedten vettem észre, hogy a szél, a vasúti vonatok réme, teljes erejében föltámadt. Egyszerre borzasztó rémület fogott el arra a gondolatra, hogy valahol megrekedünk a hófúvásban s akkor - a jó Isten tudja elgondol, mi történik velem?

- Okvetlenül fölfalják a farkasok!

- Könnyű magának tréfálni!

A vonat mégis tovább baktatott valahogy s Andor (nini, már csak a keresztnévén szólítom) határozott célzásokat tett, hogy az esetben, ha valakit egyáltalán szeretni tudna: úgy nálam a világegyetem minden régiójában sem találna alkalmasabb női személyt.

- Higyje el, kisasszony, még ma reggel nem lettem volna arra képes, hogy ilyen édes meleget érezzek.

A kezem után nyúlt, de én ijedten dugtam el mindakettőt, nehogy ez a bolond fiú az ajkaihoz emelje. Jaj, mit szólna a mama, ha megtudná, hogy nekem valaki kezét csókolt?

Vasmegye határszélén szomorúan szólott:

- Még egyetlen állomás, kisasszony!

- Hogyan?

- Patak-Berényen, amely a legközelebbi megállóhely, otthon leszek.

Mintha a sors, akiről egyízben oly gyönyörű iskolai dolgozatot készítettem, maga is elborult volna erre a gondolatra, a vonat a nyílt pályán egyszerre megállott. A majki hegyszakadéokban hat öl magasra gyülekezett föl a hó s a lokomotív kerekei, vasküllői nem akartak többé engedelmeskedni a gőz hatalmas erejének. Az utasok kiszálltak a kupékból, a gépész, a konduktorok izgatottan szaladgáltak föl és alá. De a segélymozdony, mely a délután folyamán megjött, hóékét és lapátoló embereket is hozott magával s az akadályt délután egy órára szerencsésen elhárították. A havas, szinte didergő vonat nagy nehézkesen megindult újra, de csak lassan, fontolgtatva, mintha még mindig affölött töprenkednék: nem volna-e okosabb dolog megállani?

Öt óra volt, ködös, csúnya homály, amikor a patakberényi állomásra bedöcögtünk. A kis földszintes, órházformájú állomás előtt föl volt gyújtva a zöld lámpás. A perrenon néhány homályos alak járt föl s alá, sodronyhálós, apró lámpásokat hordozva, melyek kialvó csillagokként tűntek föl a köd összefolyó szürkességében. Andor, ki az ezüstcsatos kézitáskát leemelte a szőnyeghálóról, melegen rázta meg a kezemet.

- Gondol-e rám néha?

- Talán, - feleltem meghatva, - talán... Az Isten áldja meg, Andor!...

A kupé ajtaját fölnyitották s e percben egy bundába burkolt fiatal nő közeledett felénk, aki azonnal ismerősnek tetszett előttem. Mikor Andort, aki éppen leszállni készült, megpillantotta, örömsikoltással borult a nyakába.

- Csakugyan te vagy az, Gyuricám?

Az első pillanatban nem ez a furcsa megszólítás lepett meg (hogy Andort Gyuricának szólították), hanem az, hogy ebben a fiatal nőben egy régi, kedves barátnőmet ismertem föl;

nos, kitalálnád-e, melyiket? Csak ráncold össze a homlokodat, gondolkozzál - úgy van, a helyes nyomon vagy! Hogy ismered-e? Oh, hogyne, hogyne! Csak gondolj vissza a kolostorbeli táncestélyre, a *nagyságos* névestjének második négyesére, mikor te majdnem sírtál - igen, igen, a kis fekete Irma volt, aki olyan ábrándos megjegyzéseket irt bele mindennap a naplójába.

- Nos, engem nem ismersz meg?

Egy pillanatig felém nézett, aztán sikoltva bontakozott ki Andor - vagy Gyurica? - karjából s könnyek közt borult a nyakamba. Neki is azonnal eszébe jutott a kolostorbeli hálószoba, hol az ágyaink egymás mellett állottak s ahol egész éjjeleken át elbeszélgettünk egy-egy csinosabb fiatalember felől. Sőt még föl is költöttük egymást, ha néha valami új dolog jutott az eszünkbe.

- Mit keressz te itt, Nina?

- Utazom Sopronmegyébe.

- Csak nem fogsz tán tovább menni ebben az időben?

- Miért?

- Mert elakadsz valahol a hóban.

- Istenem, Istenem, mit tegyek hát?

- Oh, fiam, azon nagyon könnyű lesz segíteni. Itt maradsz addig nálunk, míg ez a borzasztó idő el nem múlik.

- Nálatok? De hiszen a te szüleid Pestmegyében laktak azelőtt.

- Hát nem tudod, hogy én tavaly férjhez mentem?

- Kihez?

- Ehhez az úrhoz itt ni!

S megkapva az útitársamat, szeretetreméltó mosollyal mutatta be:

- Topolyi György, a férjem.

A nyomorult, aki az úton nőtlen embernek adta ki magát s nekem majd csaknem könnyek közt vallotta meg, hogy szeret, most udvariasan meghajolt, s zavar nélkül nyúlt a kezem után:

- Oh, hiszen mi már régi ismerősök vagyunk...

Szerettem volna fölkiáltani: „Csaló, csaló, csaló! Hát ön, egy ilyen édes asszony birtokában még vasúti kalandokat hajhász s egy nőtlen ember arroganciájával udvarol? Sőt szerelmet vall s ábrándos szemforgatással fogadja, hogy sohasem fog megnősülni? Igen; uram, ön egy jellemtelen svihák!” De végre is meggondoltam, hogy e nyilatkozattal csupán a szegény Irmát teszem boldogtalanná, mert ez a kannibál még akkor is könnyen megvigasztalódnék, ha a felesége azonnal cserben hagyná.

Mosolyogva, - hiszen te ismered az én borzasztó mosolyomat! - idegesen szorítottam meg az ujjai hegyét.

- Igen, egy kissé már ismerem önt!

Amíg a felesége a kocsissal beszélt, titkolózva súgta a fülembe:

- Remélem, hogy nem haragszik?

- Nem tartom önt méltónak arra, hogy haragudjam.

Az estét és a másnapot, mint a postabélyegről láthatod, az ő csinos kis kastélyukban töltöttem, ahol a tiszteletemre nagyszerű vacsorát csaptak, amelyet a környék összes fiatalsága - három fivér, akik közösen gazdálkodnak, - megtisztelt a jelenlétével. Mindannyi közt ez a jellemtelen kalandor volt a legelmésebb, aki a nejét, - majd hiszen fogod olvasni egyszer az ujságokban - még okvetlen meggyilkolja.

Éjfél után, ahogy a vendégszobában végre nyugalomra térhettem, sokáig szemembe tünt a világosság, amely a kastély másik szárnyából idecsillámlott: jelöl annak, hogy a boldogtalan házaspár még mindig ébren van s hogy az én kolostorbeli szomszédságomat most ez a sötétlelkű gonosztevő bitorolja. Furcsának találtam, kedves Pali, azt is, hogy Irma - akinek nem volt valaha előttem titka - most az egész éjszakára magamra hagy egy idegen férfiért, aki az összes barátnői szívéért kárpótolja. Szóval bánt, hogy ennek a leánynak már férje van, míg én, - hogy is irtuk csak az iskolai gyakorlatban? - míg én egyedül bolyongok az élet göröngyös útjain! Bevalljam-e neked: egy percre irigyeltem e boldog asszonyt - ezért a szeretetreméltó gazemberért!”

A himzett kötény regénye.

I.

Mikor Ádám Jenő, aki harmincéves koráig mint sötét gonosztevő tett szert félelmetes hírnévre, egy májusi napon oltárhoz vezette Mersich Klárikát, körülbelül így szólott magában a templomból kijövet:

- Bizony Isten injúria, hogy a sors a szemérmetlen macska kezébe játssza az ártatlan kanári-madarat... Ez a kis teremtés mindedig a himzörámája, a regényei és a barátnőinek korrespondenciája közt töltött el tizennyolc esztendőt... És én?... Jobb nem beszélni róla ebben az ünnepies pillanatban! Mefisztó oltárhoz vezeteti Gretchent - és a pap a jó Isten nevében áldja meg ezt az ijesztő házasságot!...

Ádám Jenő tényleg nem igen ismerte eddig a himzörámák, az Ohnet-regények és a penzióbeli levelezések hangulatát... Mikor a templom színes mécseit, a szobrok aranyos diadémjét, a tömjénfüstös atmoszférát elhagyta, mikor egy édes, ijedt kis teremtés, aki tizennyolc évig ismeretlenül is ő felőle álmodott, meghatva simult oldala mellé a jól elzárt batárban, Ádám egy pillanatig lelkifurdalások közt gondolt léha, céltalan életére... Nem volt valami lágyszívű fickó, de most mégis megijesztette az a felelősség, melyet egy egész életre magára vállalt... Meg fogja-e érteni ezt a finom, érzelmes kis perszónát? Meg fogja-e valósítani leánykori álmait, melyek egy fehér, ismeretlen világban születtek? Ádám így szólt magában bizonyos rezignált humorral:

- Most már mindegy, most már nem használ a töprenkedés...

Klárika nem tudott olvasni a lelkekben, Klárika boldogan húnyta be a szemét, míg a kocsi a népes utcákon át haza vitte őket... Olyan csodálatos volt ez a napsugaras, ibolyaillatos világ; Klárika asszony volt, a fehér fátyol végigomlott a termetén és mellette egy frakkos szótlan úr - a férje - szorongatta meghatva a kezét. Hogyan történt mindez - és most már mindörökké így lesz-e? Klárikának eszébe jutott az a négyes, melyet Ádám egy novemberi pikniken vele táncolt - és most sírni szeretett volna arra a furcsa gondolatra, hogy ez az illedelmes, udvarias idegen, mint az ő drága uracskája ül mellette a határban...

Klárika álomban töltötte el azt a hat hetet, mely a májusi délutánt követte. A déjeuner-n fényes beszédeket mondtak, később útiruhában kihajtottak a budai vaspályához, majd harminc különböző hotelben ették végig a table d'hôte-kat, értekeztek a pincérekkel, a liftes emberekkel, az aranypaszomántos szállóbeli szolgálkkal, harminc különböző városban nézték végig a galériákat, a harangjátékokat, a dómokat, töméntelen vasúti kocsi ablakából merengtek el az olasz égbolt kékségén, - de Klárika lelkében egy rövid, édes, leirhatatlan álommá folyt össze ez a gyönyörűségteljes negyvenkét nap. Klárika június közepén ébredt föl: a Teréz-körút egy második emeleti lakásában - a világ legeslegszebb fészkében, melyhez hasonlót sohasem láttak az Ohnet grófnői, ámbár (mint ezt Ádám a legelső napon konstata) a fürdőszoba sötét és kicsiny volt egy hétszáz forintos lakáshoz.

Ekkor, egy esős, júniusi napon, kezdődött a Klárika élete... Klárika levetette a selyemblúzókat, kicsomagolta a koffereket - és csodálatos vállas kötényeket szedett elő a garderobe mélyéről... Mikor a lusta Ádám felnyitotta a szemét, pillantása legelsőbbben is egy vállas himzett kötényre esett, mely lelkesedve sürgött-forgott az ágya körül. A himzett kötény nem pihent egy pillanatra sem; majd a butorok körül pepecselt, majd a konyhát bújta, majd a spájzban mérte a fűszereket egy csillogó rézmérlegen... Ádám, aki eddig csak zsúrozó vagy táncoló asszonyokat

látott, egy felsőbb lény jóakaratával nézte a himzett kötény fáradalmait... Kacagni szeretett volna arra a gondolatra, hogy a szekrényeket cifra csipkéekkel szegélyezik, hogy a rézcsapot smirglivel tisztogatják, hogy reggel hét órakor komolyan reggelit főznek, - mikor ő eddig sohasem látott csipkés szekrényeket, a smirglinek hírét sem hallotta s tizenegy óra tájban szokta meginni a reggeli teáját... A kis vállas kötény gazdája oly szigorúan vette mindezeket, mintha a világ sorsa egyedül a rézkilincsek tisztaságától függne... És Ádám egy lomha óriás jókedvével fordult a másik oldalára, hogy tovább aludjék...

Ádám egy forró csókra ébredt föl, mellyel álmában a homlokán illették... A himzett kötény ilyenkor föléje hajolt s egy kisleányos hang így szólott hozzá:

- Kilenc óra, uram, a kőművesek már másodszor reggeliztek...

A lusta Ádám, aki nem igen érdeklődött a kőművesek életviszonyai iránt, csodálkozva kérdezte:

- Nos?

- Nos tehát, - egy-kettő, talpra!... Ki látta, hogy az ember a párnák közt töltse az ifjúságát?... A pacsirta vígan dalol a levegőben - és ön úgy alszik, mint a havasi medve!...

Ádám, aki mindedig komolyan azt hitte, hogy a pacsirta is csak tíz felé ébred, elkeseredve hagyta ott puha, hűsleges vánkosait... Kilenckor kelni, pontosan kifizetni az állami adót, a dél-előttöt verejtékes munkában tölteni - mindezekről szentül azt gondolta eddig, hogy csak az ifjúság bolondítására valók... Míg odakünn elszántan állt a hideg zuhany alá, szomorúan dörmögte:

- Úgy élek, ahogy az olvasókönyvek előírják...

Ebben azonban volt némi túlzás, mert Ádám, a kilencórai fölkelés dacára, sem élt az axiómák tanácsai szerint. Ez alkalommal ugyanis fájdalmas szívvel kell kijelentenem, hogy a himzett-kötényes kis perszóna hitese férje szívéből gyűlölte az axiómákat, az ókori bölceket, az olvasókönyvek tanácsait s érthetetlen gyűlölettel viseltetett ama geometriai emberek iránt, akik előre megfontolt szabályok szerint rendezik be életüket. Mit cifrázzam soká, t. olvasók: hősöm eddigelé egy rendetlen, hanyag, felületes bohém gondolkodásával járta az élet ösvényeit s ugyancsak a szemébe nevetett volna annak, aki örösléniás háztartási könyvekről, kismosásról és nagymosásról, vacsorapénzről és vásárnapi kimenőről közölt volna vele bizalmasabb részleteket. Ádám úr meglehetősen furcsának találta, hogy valaki a zellerkérdés iránt érdeklődhessék, mikor a létezés vagy a halál nagy problémái még mindig homályosak az emberiség előtt. Ádám úr nevetségesnek találta, hogy valaki a szabóját kifizesse, hogy komoly hivatalos órákat tartson, hogy öregségére takarékpénztári könyveket gyűjtsön, mikor ma vagyunk és holnap, - holnap ki tudja, hogy leszünk-e?

A t. olvasó bizonyára kitalálja, hogy a különböző világnézet, mint annyi ötfelvonásos tragédiában, itt is nagy erkölcsi ellentétet okozott a házasság életében. A tizenhét éves kis bölcs komoly becsvággyal intézte a háztartás gondjait és délután csak akkor feküdt le, ha a legutolsó poratomot is szerencsésen fölfedezte az előszobában. Szóval, Klárka komoly volt, mint egy akadémikus, Ádám pedig könnyelmű, mint egy gamin. És a százhusz napos asszony, aki egy korrekt és szerelmes lovagot vélt föl találni az ő egyetlen uracskájában, néha könnyes szemmel gondolt arra a nagy, könnyelmű, rossz gyerekekre, aki a felesége csókjait is egy lusta óriás jóakaratával tűrte... Könnyei ráhullottak a portörőre, a himzésre, a háztartási könyvre és e könnyek ezt mondták a maguk szomorú némaságában:

- Nem szeret az uracskám, nem szeret, nem szeret...

II.

Kláríka, aki egy idő óta búsan törölgette a kredencet és a szalonsztalt, egy komoly és tapasztalt nagynéninek mondta el bizalmas megfigyeléseit. A nagynéni végighallgatván a tényállást, megsimogatta a Kláríka haját és így szólott komoly meggyőződéssel:

- Nem szeret, mert szelíd vagy, mint egy baba. Féltékenyvé kell tenni az uradat, meglátod, hogy kijön majd a flegmából...

- Ha csak az kell, - mondta Kláríka önbizalommal, - oly féltékenyvé teszem, mint a velencei mórt...

Ádám, hazatérve egy nap a klubjából, a himzett kötény gazdáját ott találta az utcai ablak mellett. Kláríka hirtelen fölriadt, Ádám pedig nevetve megkérdezte tőle:

- Miről gondolkodott, kis bolond?

- Nem gondolkodtam, - felelte Kláríka, - időm sem lett volna ahhoz, hogy gondolkodjam. Mondja, hogy hívják azt a nagy huszárt?

- Melyik huszárt?

- Aki odaát lakik az emeleti lakásban...

Ádám csodálkozva kérdezte:

- Miért akarja tudni a huszár nevét?

- Miért? Az kellene csak, hogy magának megmondjam... Furcsa huszár, hogy naphosszat idehaza kuksol a lakásában... Ő is egyedül van, én is egyedül vagyok - oly szomorúan nézzük egymást a bezárt ablakon keresztül...

Történetünk elején azt mondtuk: Ádám mint sötét gonosztevő tett szert félelmetes hírnévre. A gaz Ádám tizenöt éven át egyébbel sem foglalkozott, mint az asszonyi lélek pszichológiájával - és még sohasem talált olyan asszonyra, aki urát az udvarlóira figyelmeztette volna. Ádám tehát mindig megértette, hogy miről van szó - és így felelt az ő arrogáns hidegvérével:

- A huszárt Kleinecknek hívják, báró Kleineck a 49-ik huszárezredtől... Jelenleg azonban Oszkár királyi herceg adjutánsa s mivel a fenség az olasz udvarnál vizitel, elhagyatva szalma-özvegykedik idehaza...

A vacsoránál Kláríka szórakozottan babrált a tányérján.

- Szép dolog a huszárság, - mondta, - egy huszár többet ér, mint öt közönséges polgár...

Mikor Ádám úr a következő estén hazatért, a himzett kötény birtokosa ijedten dugott egy levelet a trumeau nyitott fiókjába. Ádám színpadias sikoltást hallatott.

- Asszonyom, - kiáltotta, - tudni akarok mindent, - beszéljen, mit dugott a fiókba?...

Kláríka rémülten állt az inkriminált fiók előtt.

- Nem engedem, nem szabad tudnia... Vagy bizik bennem vagy nem... Ámbár (tette hozzá kacérul) az se volna csuda, ha bolondot tennék, mikor az uram nem szeret...

- Egek, maga a huszárt szereti...

- Nem - nem szabad rólam rosszat gondolnia... A huszár oly szerény, oly félénk, hogy csak a szemével mer szólni hozzám...

- Meg fogom ölni a félénk huszárt, - mondta baljóslatúlag Ádám.

Mord kedéllyel ette a vacsoráját, de később, a csemegénél fölengedett.

- Igazán szereti azt az embert? - kérdezte Klárikától szeliden.

- Nem... Megharagudna, ha bevallanám...

Ádám egy könnyet morzsolt szét a szemében.

- Mondja meg az igazat... mit ér, ha a hátam mögött szerelmes belé?... A szerelmet nem lehet erőltetni, gyermekem... hiszen oly fiatal volt, mikor a feleségemmé lett. ...Mondja meg őszintén a titkát... gondolja, hogy egy bizalmas barátnője ül mellette a kályhánál...

Klárka megszorította az ura kezét.

- Maga oly jó, - mondta, - és lehet-e visszafojtani a szerelmet? A huszár oly ragaszkodással vett részt szomorú egyedüllétben, hogy az akaratom ellenére megszerettem... Eleintén csak némán néztük egymást, most már mindenféle jelekkel közli velem délutánonként az érzelmeit. Ma - de nem mondom tovább, mert megharagszik.

- Ugyan, hogy gondolhat ilyesmit?

- Ma csókot intett az ablakon át... százkilencvennyolc csókot... megoldvastam...

- És miért nem intett kerek kétszázat?

- Mert a nénikém elzavarta...

A ravasz Ádám keserűen ingatta a fejét.

- Ha szereti, nem kényszerítem, hogy az enyém maradjon... Az együttélés most már mindkettőnkre kínos lenne... Szerettem magát, nagyon szerettem... de a sors nem akarta, hogy boldog legyek...

Klárka ijedten nézett az urára.

- Ne beszéljen így... nem akarom... hátha még segíthetnénk a dolgon...

- Nem, most már mindennek vége...

Ádám arcán oly kétségbeesés mutatkozott, hogy a bolond Klárikának majd megszakadt a szíve... Csak egy hajszál akadályozta meg, hogy mindent bevalljon az urának, de ekkor eszébe jutott a tapasztalt nagynéni s így szólott dacosan a lelke mélyén:

- Hadd higye, hogy az igazat mondtam, nem szabad, hogy tovább is babának nézzen...

III.

Másnap - Ádám komor hangulatban itta a feketéjét - a szobalány egy névjegyet hozott az ebédlőbe. A névjegyben e sorok állottak: Freiherr Hans von Kleinecke, k. u. k. Rittmeister, Adjutant Seiner kais. u. kön. Hoheit des Erzherzogs Oscar.

Klárka sápadtan tette le kezéből az ujságot.

- Nem szabad elfogadnia, - dadogta, - nem engedem... a hozzám való szerelmére kérem, hogy ne fogadja el...

Ádám csodálkozva nézett a feleségére.

- Mit gondol, - mondta, - nem tehetem, hogy ilyen durva módon visszaautásítsam... Talán - tette hozzá mosolyogva, - éppen a kezét fogja megkérni tőlem...

- Ne tréfáljon... esküszöm, hogy nem tudja, mit tesz... El fogok sülyedni szégyenletemben...

- Csitt... itt van a huszár...

Kopogtattak az ajtón - s a következő percben már előttük ütötte össze a sarkantyúit Oszkár királyi herceg adjutánsa. Ádám fölugrott a helyéből.

- Isten hozott, - mondta, - szép tőled, hogy a fészkemben fölkeresel...

És Klárika felé fordulva, jókedvűen folytatta:

- Kleinecke báró... fiatalkori, bizalmas barátom... Legénykoromban együtt udvaroltunk az asszonyoknak a balatonfüredi sétatéren...

- Hogyan, hát ismeri? - susogta Klárika zavartan.

- Persze.

A huszár meghajolt a hímzett kötény előtt.

- Nagyságos asszonyom, bocsássa meg, hogy a boldogságukat megzavarom... A fenséges úr akaratából történik, aki holnap érkezik Budapestre az olasz udvartól... Ő fensége távirati úton bízott meg, hogy a szentjánosi vadásztársaságot összehívjam s mivel Ádám régi vadász-cimbora, bátor voltam tudtára adni a meghívást...

Szivarra gyújtottak, csevegtek; Klárika pedig fölállt a helyéből:

- Magukra hagyom önöket... tudom, hogy van miről beszélgetniük...

- Dehogy; nincs maga előtt titkunk...

Rátértek a szentjánosi vadászatokra, de Ádám hirtelen abbahagyta később a megkezdett diskurzust.

- Sokat látunk az ablakban, a feleségemnek régóta föltűnik a lusta és unatkozó huszár... Egy huszár, aki naphosszat a lakásán cigarettázik, ez, teringettét, nem tartozik a mindennapi látnivalók közé...

A kapitány kómikus pózba vágta magát.

- A tudomány, - deklamálta - a stratégia fontos tételei tartanak vissza a társadalomtól és az élettől... A fenséges úr szent akarata, hogy a vezérkarba lépjek s az embernek megkeményedik a feje, ha az iskola padjából kikerült...

- Nono, nem merném kutatni az igazi okot...

Klárika oly halálos rémülettel csípte meg az ura karját, hogy Ádám majdnem fölsikoltott.

- Ugy beszélük, hogy komoly lépésre szánod el magad... hogy egy édes kis teremtség fogja megosztani veled a kleineck-waldbachi majorátust...

A kapitány nevetve rázta a fejét, de a ház úrnője szélvészfért ugrott föl most a dohányzó-szoba foteljéből.

- Bocsánat, - szólt remegve, - halaszthatatlan dolgok... a szabónő háromra ígerte, hogy a ruha-próbát megtartjuk...

IV.

A hadsegéd csak késő délután távozott s mikor Ádám elindult a feleségét keresni, a fürdőszoba egy homályos kuckójában találta meg a vállas kötény tulajdonosát... A ház úrnője, megfélelkezvén asszonyi méltóságáról, keservesen sírdogált a sarokban...

- Ne sírj, - mondta a kegyetlen Ádám, - a huszár megkérte a kezedet...

Klárka az urára emelte könnyes szemét.

- Elmegyek, - szólott, - visszatérek a mamához, mert ma bebizonyítottad, hogy nem szeretsz...

- Ugyan mivel?

- Majd elsülyedtem az előtt az idegen ember előtt... Nem szeretsz, nem szeretsz, nem szeretsz, - folytatta sírva, - mert különben nem szégyenítettél volna meg ennyire...

- De hiszen a huszár nem idegen ember... Százkilencvennyolc csókot intett neked délután az ablakból...

Klárka zokogva gubbaszkodott össze, - de Ádám most kedveskedve simította meg a sírásban fölborzolt haját.

- Látja, kis csacsi, - mondta, - nem kell tréfálni a huszárokkal... Mert ugyan mit gondolhatott Kleineck báró, mikor magát ott látta az ablaknál?

A hímzett kötény csücske nedves lett a leomló könnyektől - és Klárka így szólott elkeseredve:

- Nem igaz, semmit sem gondolt, mert én csak akkor álltam az ablakhoz, mikor maga az előszobában csöngetett...

- És a százkilencvennyolc csók?

- Hallgasson... mert kiugrom az ablakon.

Ádám a karját nyújtotta Klárka asszonynak és diadalmenetben vonult be vele a fürdőszobából a szalonba... A költői igazságszolgáltatásnak tartozom azzal a kijelentéssel, hogy Ádám azontúl még forróbban szerette az ő bolondos kis feleségét.

-&-